

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

NAMIK KEMAL

AKİF BEY

Tertip Eden:

Mustafa Nihat Özön

REMZİ KİTÂBEVİ

93, Ankara Caddesi, 93
İSTANBUL

2. Baskı

EDEBİYAT KÜTÜPHANESİ

NAMİK KEMAL

AKİF BEY

BEŞ FASILLIK OYUN

2. Baskı

Tertipleyen:

MUSTAFA NİHAT ÖZÖN

REMZİ KİTABEVİ

ANKARA CADDESİ, 93 - İSTANBUL

Namık Kemal
(1840—1888)

NAMIK KEMAL İLE İLGİLİ KRONOLOJİ

1840	(20 Aralık)	Namık Kemal doğdu.
1851	(4 Ekim)	Dedesi Abdülatif Paşa ile Kars'a ve oradan Sofya'ya.
1853	(4 Ekim)	«Kırım Savaşı» başlangıcı olan Rus ordusunun Rumeli'de sınırı aşması üzerine Rusya'ya savaş açılması.
	(30 Kasım)	Sinop baskını.
1854	(15 Mayıs 25 Haziran)	Silistre'nin Ruslar tarafından kuşatılması.
1856	(30 Mart)	Paris Antlaşması.
1857		Kemal'in Sofya'da evlenmesi.
1858		Kemal'in Sofya'dan İstanbul'a gelişi.
1859		Kemal, Hersekli Arif Hikmet, Güm-rükte memur.
1860	(21 Ekim)	Tercüman-ı Ahval gazetesinin çık-ması.
1861	(25 Haziran)	Abdülmecit öldü, yerine Abdülaziz padişah oldu.
1862	(28 Haziran)	Tasvir-i Efkâr gazetesini çıkardı.
1865		Şinasi'nin Paris'e gitmesi üzerine Tasvir-i Efkâr'ı Kemal çıkarmaya başladı.
1867	(14 Mart)	Basın hakkında «Kararname-i âli» niñ yayımlanması; Kemal'in Erzu-rum vali yardımcılığına atanması.

- (17 Mayıs) **Kemal, Ziya Paşa Avrupa'ya kaçtı-
lar. Kemal'in oğlu Ali Ekrem Bola-
yır doğdu.**
- 1868 (28 Haziran) **Kemal ve Ziya Paşa'nın Londra'da
«Hürriyet» gazetesini çıkarmaları.**
- 1869 (12 Şubat) **Fuat Paşanın Nis şehrinde ölümü.**
- 1870 (? Ekim) **Kemal İstanbul'a döndü.**
- (24 Kasım) **«Diyojen» gazetesi çıkarılmaya baş-
landı.**
- 1871 (6 Eylül) **Sadrazam Âli Paşanın ölümü ve ye-
rine Mahmut Nedim Paşanın sad-
razamlığı (? Eylül 1871 - Temmuz
1872, on bir aylık idare).**
- (13 Eylül) **Şinasi'nin ölümü.**
- 1872 (13 Haziran) **Kemal'in, arkadaşlarıyla birlikte
«İbret» gazetesini çıkarması.**
- 1872 (10 Temmuz) **«İbret» gazetesinin hükümetçe ka-
patılması. Kemal Gelibolu muta-
sarrıfı (Eylül-Aralık).**
- 1872 (31 Temmuz) **Mahmut Nedim Paşanın yerine Mit-
hat Paşanın sadrazam olması.**
- (30 Eylül) **«İbret» gazetesinin yeniden çıkma-
sı (Kemal bu sıradaki yazılarını me-
mur olduğu için, B. M. "başmuhar-
rır" sembolü ile yazıyordu).**
- (26 Aralık) **Gelibolu mutasarrıflığından ayrılan
Kemal, İstanbul'a döndü.**
- 1873 (31 Mart) **«İbret» gazetesinde Kemal'in tiyat-
ro üzerine yazısı.**
- (1 Nisan) **«Vatan -yahut- Silistre» piyesinin
Gedikpaşa Osmanlı Tiyatrosu'nda
oylanması.**
- (5 Nisan) **Kemal ve arkadaşları tevkif olun-
dular.**
- (9 Nisan) **Kemal, Magosa'ya gönderilmek üze-
re sürüldü.**

- 1874 (18 Ocak) «Zavalhı Çocuk» Gedikpaşa'da oynandı.
- 1875 (? Ekim) Kıbrıs mutasarrıfı Aziz Paşa, Filibe mutasarrıfı oldu, oranın mutasarrıfı Tosun Paşa da Kıbrıs'a mutasarrıf oldu.
- 1876 (? Mayıs) Tosun Paşa ile Rodos mutasarrıfı Raif Efendi yer değiştirdiler.
- (30 Mayıs) Abdülaziz, tahttan indirilerek yerine V. Murat padişah oldu.
- (19 Ağustos) **Kemal, "38 ay kaldığı" Magosa'dan İstanbul'a döndü.**
- (31 Ağustos) «Doksan üçte doksan üç gün padişahlık edip» V. Murat tahttan indirildi, yerine II. Abdülhamit padişah oldu.
- (23 Aralık) Kanun-ı Esasi (Anayasa) ilân edildi. (Birinci Meşrutiyet).
- 1877 (5 Şubat) **Kemal tevkif edildi.**
- (19 Mart) İlk Meclis-i Mebusan (Millet Meclisi) açıldı.
- (25 Mart) **Kemal'in mahkemesi başladı.**
- (24 Nisan) «93 Osmanlı-Rus» savaşının ilanı.
- (? Ağustos) **Kemal'in «ikamete memur olarak» Midilli'ye gönderilmesi.**
- 1878 (10 Şubat) İlk Meclis-i Mebusan'ın tatili.
- 1878 (Haziran - Temmuz) Berlin Kongresi.
- 1879 (? Aralık) **Kemal, Midilli mutasarrıfı.**
- 1880 (18 Mayıs) Ziya Paşanın ölümü.
- Kemal, Rodos mutasarrıfı oldu.**
- 1887 (? Kasım) **Kemal, Sakız mutasarrıfı oldu.**
1888. (2 Aralık) **Namık Kemal öldü.**

KEMAL MAGOSA'DA

«*Akif Bey*» piyesi Namık Kemal'in Magosa'da sürgün bulunduğu sıralarda yazdığı eserlerdendir. Bundan ötürü kendisinin «otuz sekiz ay» olarak birkaç kere tekrarladığı bu sürgün hayatını gözden geçirmek gerektir.

● 1 nisan salı günü akşamı «*Vatan -yahut- Silistre*» piyesi oynandı, iki gece sonra bir daha oynandı, halk büyük bir coşkunlukla sokaklara döküldü. 5 nisan cumartesi günü Kemal ve arkadaşlarının çıkardıkları «*İbret*» gazetesi kapatıldı. Ertesi pazar günü de Kemal, Ahmet Mithat, Ebüzziya Tevfik, Nuri ve İsmail Hakkı tutuklanarak Hapisane-i Umumide, birbirleriyle görüşmemek üzere ayrı yerlere konuldu. 9 nisan çarşamba günü vapurla Çanakkale'ye gönderildiler. Tutukluları sürgün yerine götürmek için özel bir vapur arandı, üç gün bulundukları vapurda hapis tutuldular.

«Diyelim ki her ne sebepten ise dünyada birinci derecede kuva-yi bahriyeden madut olan donanma-yi hümayun hîn-i hacette bir vapur sevkine muktedir değil imiş.»

Istanbul'dan çıkarıldıkları sırada Kemal'e Lefkoşa'ya sürüleceği söylenmişti; vapur Rodos'a geldi-

gi zaman, sürgün yerinin «Magosa'da kalebentlik» olarak değiştirildiği bildirildi.

«İyice düşünüyorum: İstanbul'dan Rodos'a gelinceye kadar vapurda oturdum, gezindim, yemek yedim, su içtim, soyundum, giyindim, uyku uyudum, uyandım, arkadaşlarımla konuştum (lâkin dereden tepeden konuştum; etrafımız zaptiye ile malâmal olduğundan, dokunacak söz söylemeye imkân yok idi), bir iki kere gönlüm bulandı, galiba bir gece de uyurken inlemişim, bu cina-yât-i azîmenin hangisi teşdid-i cezayı müstelzim olduğunu bilseydim, sahihan memnun olurum.»

● Vapur, Rodos'tayken gemiye mutasarrıf ile hâkim geldiler, Kemal ile görüştüler, onlar Kemal'e bir Ruzname-i Ceride-i Havadis gazetesi verdiler. Gazetede sürülmesine, «*Vatan -yahut- Silistre*» oyununun sebep olduğunu,

«Hükümet-i seniyyenin bu muamelesi Avrupa devletlerinin öyle işlerde müttehazları olan usule muvafık olduğunu ve belki Avrupaca tiyatroya oyun yazanlara daha şiddetli muamele olunduğunu okuyarak.»

şaşırdı, çünkü:

«Üç buçuk sene Avrupa'da bulunmuş ve bu müddetin en büyük cüz'ünü hukuk derslerine sarfetmiş olduğum halde, hiç bir kitapta tesadüf edemediğim bir mesele-i mühimme öğrendim. İkinci derecedeki cezaya da bu measim-i habiseden hangisi sebep olduğunu bir türlü idrak edemiyorum.»

● Vapur, Kıbrıs'a ulaşmadan bir gün önce, Rodos'tan ayrılmasının ikinci günü «kalebentlik cezasının

asker kıışlasında mahpusluğa» çevrildiğini duydu. Fakat Kemal'i başka bir şaşırtıcı durum bekliyordu:

«Buraya gelir gelmez bir mesele daha öğrendim: Hükümet-i seniyye üzerimizden "bey"liği kaldırmış. Ben ise o unvanı bir sultan, iki sadrazam, yedi sekiz vezir, elli altmış ricalden mürekkep bir nesilden geldiğim için hâsıl olma bir şey bilirdim.»

diyen Kemal, «övünme için değil, bir nimete teşekkür yolunda;

«Adımı bilen, "bey" olduğumu bilenden daha çok olduğundan mıdır nedir, bu fakir unvan benim için âdetta bir medar-i iftihar oldu. Rütbem lâğvolunduğu zaman milletten bir "hamiyetlü" unvanı kazanmıştım; "bey"lik kalktığı sırada ise Kıbrıslılar, "Cezire'ye 'kemal' geldi" yollu cinaslar yapmaya...»

kalkışmışlar.

● Kıbrıs mutasarrıfı Rumeli beylerbeyi rütbesinde Veysi Paşaydı. Kemal, onun oğlu Zeynelabidin Reşit ile arkadaştı. Onun yüzünden, Veysi Paşanın olabildiği kadar kolaylığını gördü, İstanbul'daki Zeynelabidin Reşit ile işler hakkında mektuplaşmaya başladı. Kemal'in Magosa hayatı ile ilgili noktaları bu mektuplardan öğrenebiliriz. Bunların yazılacak bir yanı ise, bu basılı mektuplardan çoğunun tarihi bulunmamasıdır. Bundan dolayı, bu üç yıllık hayatın olaylarını kararlardan çıkarabiliyoruz.

Kemal ve arkadaşları «vapur-i mahsus»ta bir tabur ağası, bir zaptiye mülâzımı (teğmeni) ve silâhlı beş on zaptiye muhafazasında gelmişlerdi. Ke-

mal, Kıbrıs'a saat on sularında çıktı. Hükümet konağında yemek yedi; saat on üçe doğru bir zaptiye yüzbaşısı, dört zaptiye ve iki topçu neferi önünü ve arkasına sarmış olduğu halde, yola girdi, katırla 8 saat yolculuk ettiler. Magosa'ya yarım saatlik yol kaldığı zaman güneş battı (saat 19).

«Buranın mağribi, dağlar dumanlar içinde bulunduğundan, şafağın bin türlü zulmanî renkler içinde görünüşü o kadar sevdavî idi ki, eğer Küçükusu'da şevk ve muhabbet âleminde öyle bir guruba tesadüf edeydim, bi-ihhtiyar saatlarca ağlardım.»

diyen Kemal, bu görünüşten etkilenmiyor, sadece işte güneş batıyor, yarın yine doğar diye düşünüyor. Bir yıl önce yazdığı «Nüfus» adlı makalesinde:

«Kıbrıs gibi, Akkâ gibi “menfa-yi mücrimin” addolunan yerlerde havayı tesmim eder, birçok esbabın vücudunu...»

işiten Kemal, ileride gözüne ilişen bir mezarlığın içinde gördüğü büyük bir kubbenin ne olduğunu yanındakilerden birine soruyor, o da Atpazarı şeyhi Osman Efendinin türbesi olduğundan tutturup, burada kalebentken öldüğünü söylüyor. Sonra:

«... gayet masumane ve her türlü su-i niyetlerden berî bir tarz-i sadedilâne ile...»

Magosa'nın havasındaki tehlikeyi, buraya sürgün gelip de ölenlerden bir yirmi kişinin kısacık hayatlarını anlatıyor, mezarlarının yerlerini tarif ediyor, içlerinden bazıları son derece kuvvetli oldukları halde bir iki kez sıtma tutuvermekle dünyadan göç-

tüklerini de sözlerine katmakta kusur etmiyor. Bu sözler konuşulurken mezarlığın yanına vardılar. Kemal, mezarlığı korkunç ölümün topraktan yapılmış bir timsali gibi gördü. Gene fikrinde:

«... dünyanın neresinde hava mühlik değil ki burada olmasın. Birkaç yıl evvel birkaç yıl sonra ölmenin ne hükmü olabilir ki, insan ne vakit öleceğini düşünsün.»

gibi fikirlerden başka şey düşünmez hale geliyor. Yol arkadaşı ise onun bu iç düşüncelerinin verdiği sessizliği görünce, sözlerinin ardını kesmiyor.

Bu halde Magosa kale kapısına geliyorlar. Eski tahta köprüden geçerek kasabaya giriyorlar.

«Burası, metruk kabristanlar gibi yalnız, yıkık, çürük, taş yığıntısından ibaret bir harabe-zardır. Hane suretinde olan mahallerin deliğinden deşliğinden çıkan ve fakr-ü mezellet cihetiyle vücutlarında kuru kemikten ve çehrelerinde çürük deriden başka bir şey kalmamış olan yarı çıplak sekenesi göz önüne alınınca, bayağı kefenleriyle mahşer meydanına uğramış envat kıyas olunur.»

● Sürgün edilmiş bir kimsenin kapatılacağı yere vardığı sırada duyacakları, hele gecenin başlangıcı sıralarında bu duyguların ne şekillere gireceği düşünülürse, Kemal'in bu ruh hali etkisiyle söylediklerinde pek de şaşılacak bir şey yoktur.

Gece karanlığı içinde her adımda bir taş ve her köşede birkaç zararlı böceğe rastlamadan geçilmeyen darlık ve dolaşıklık bakımından en önemli sıçan yollarına meydan okuyan sokaklardan geçerek hükümet konağına gelindi. Kaza kaymakamı ile

asker yüzbaşısının yüzleri «akrabasının idamına memur olmuş bir hizmetkârı» andırırçasına korku ve şaşkınlık içindeydi. Vapurda sürgün yerinin Lefkoşa'dan Magosa'ya çevrildiği gibi ikinci bir telgrafla da «tevkif-i askeri» altına verildiği emrini haber alan Kemal, asıl Lefkoşa kaymakamının «tevkif-i askeri» sözünden çıkardığı anlama şaşıyor: Tevkif-i askeri, asker erlerinin hapsedildikleri yerde tutulmasını bildirirmiş. Namık Kemal'in buraya sürgün gelmesinden önce sürgün olarak bulunan Emin Bey adında birini kale dışında otururken kale içine almak istemişler, adamcağıza bu durum karşısında inme inmiş, bu kadar telâşlanmış. Kaymakam ile yüzbaşı da bunu hatırlayarak üzgün haldeymişler. Hükümetten kışlaya geldikleri vakit mülâzım (teğmen), askeri meydana dizmiş, divan veriyordu. Kaymakam hemen merdivenin yanından koşu koşu yukarı fırlamıştı. Namık Kemal, yüzbaşuya: «Biz nereye gideceğiz?» diye sordu. «Şimdilik buraya girmeniz gerek.» diye kışlanın iki dirseği arasına yapılmış yerle bir oda gösterdi ki, eğilmeden girilemeyecek bir kapısı vardı.

«İçine girdim. Kenarındaki taş dirseği üzerine yorgana benzer bir şilte serdiler. Bir tarafına çarşaf inceliğinde bir yorgan, bir tarafına şilte kalınlığında bir yastık koydular. Kapının önüne de tüfekli iki karakol diktiler. Dünyada en hafif bir vehim ile muttasıl olan bir adam öyle bir halde bulunsa mutlak idam olunacağına zâhip olurdu. Ben ise o cânehâb-i huzur üzerine uzandım. Baktım ki odanın tülû tamam boyuma göre yapılmış; her taraf toprak. Bir cihetinde iğne deliği kadar

menfez yok. Âdeta yeryüzünde yapılmış bir lahit içindeyim. (...) Fasılasızca dokuz saat kadar rahat rahat uyudum. Hatta zabıtlar [*subaylar*] vaktiyle Emin Beyin şecaatini gördüklerinden, beni de ona kıyas etmişler de sabahleyin boru sesinden, asker gezintisinden uyanma- yıncâ, geberdi zannetmişler.»

● Magosa'da ilk geceyi böyle geçiren Kemal, yavaş yavaş olayları incelemeye başladı. İlk sürgün fermanındaki şu cümle onu etkilendirdi:

«İbret gazetesi muharriri Kemal Beyin bazı neşriyat-i muzırraya ibtidarı [*başlaması*] cihetiyle “tedip ve terbiyesi” lâzım gelmiş olduğundan, kendisinin li-ecl-it-tedip Magosa kalesine kalebent olmak üzere Kıbrıs'a tart ve nefy-i hususunda...»

«Tedip ve terbiye» sözü, oldukça ağırlına gitti:

«Fermanın ahkâmına nazaran buraya ıslah için gönderilmişim. Allah sebep olandan razı olsun, şân-i mâdelete yakışan da bizim gibi eşkıyayı hiç söyletmeksizin böyle “müşfikane” terbiye etmektir. Lâkin bendenizin zihnim pek gabi, kalbim pek galiz olduğundan mıdır nedir, bir türlü tedip kabul etmiyor.»

Kıbrıs'ın havası Ziya Paşaya da dokunmuştu; ilk mutasarrıflığı zamanında iki çocuğunun hastalanmasını ikinci memurluğunda oraya gitmeyip, Avrupa'ya kaçmasına bir neden olarak ileri sürer. Namık Kemal, kendi zamanındaki Magosa'da içilecek kuyu suyu için:

«Evvel ağızdaki acılığı def için rakı üzerine su içiyorduk, şimdi bilakis su üzerine rakı içiyoruz.»

diyor. Yılanlarını «dünya devleti kadar süslü» ve «vefasız ahablar kadar zehirli» buluyor. Kertenke-

lelerini bir arkadaşının timsaha benzetmesinden söz ediyor. Kargaları ile baykuşlarının;

«... ealimizin haremlerindeki hadım ağalarından, selâmlıklarındaki musibet tellâllarından...»

çok olduğunu, başka zararlı böceklerle göre,

«... sivrisinek bayağı saz, tatarcık ise bir müjderesi-hâtır-nevaz.»

sayılabileceğini bir «seci düşkünlüğü» ile anlatıyor. Taşları bol ve her taraf taşla dolu. Gündüzleri havadaki ısyı topluyorlar, akşam olunca insanın yüzüne üflüyorlar.

«Bir halde ki: Cehennem teneffüs ediyor zannolunur.»

Aynı taşlar, geceleri nem topluyorlar, sabahları vücutlara yaymaya başlıyorlar:

«Bir halde ki: Adam üzerine bulut kadar süngerler sıkılıyor kıyas eder.»

● Sürgünler çevresi Namık Kemal'i şaşırtıyor. Şehir sanki küçük bir dünya örneği: Çok beğendiği, saygı duyduğu Şeyh Ahmet Efendi burada. Peygamberlik, hatta Allahlık iddiasında bulunan Babiler burada. İzmir'i kasıp kavurmuş olan meşhur Katırcı Yani burada. Birçok katiller, filanlar da var. Kemal bu hal karşısında hükümetin adalet cezasını «ölme» benzetiyor; bir kimseye musallat olmak isteyince, kimdir ve ne yapmıştır? gibi hiç bir ayırt yapmıyor.

Kemal, bu insanlar içine nasıl düştüğüne şaşkın bir halde, suçunun hesabını şöyle görüyor:

«Ben ki; Ortaoyununun bu kadar revacı gözümün önünde iken “facia” yapmaya kalkışayım;

Ben ki; bir kalenin iki arşın duvar kadar ehemmiyeti olmadığı bu kadar tecrübelerle müsbet olan bir zaman-i nezakette kalkayım da Silistre’yi muhafaza için birtakım cahil mütaassıpların ihtiyar ettiği hoyrat bahadırlığını bir marifet suretinde göstermek isteyeyim;

Ben ki; tiyatro müdürüne akıl kethüdalığı ederek bir oyunu Şehremanetine göstermeden oynatmamasını tavsiye etmek, dünyada ne kadar Osmanlı var ise cümlesinin vazifesinden olduğunu ve bir adam bu vazifesinde kusur eder ise tiyatro müdürüne hiç bir şey denilmeyerek onun yerine kendisinin zindana atılacağını elde mevcut olan kavanin-i devletten istihraç etmeyeyim;

Ben ki; tiyatroya gelen seyircilerin ağlamak, alkışlamak ve el çırpma gibi bir cinayet-i azîmeye kıyam etmemeleri için gözlerini çıkarmaya, ağızlarını koparmaya, kollarını kırmaya muktedir olayım da yapmayayım;

Ben ki; daha oynanmadan iki ay evvel derdest-i talim bulunduğu dair tiyatro kapısının önüne koca bir ilân yapıştırılmış iken muayenesi için Maarif veya Şehremanetinden veya Zabıta tarafından emir gelmediği ve oyun ekser-i rical ile Zabıta ve Şehremanetinden bu kadar memurlar hazır olarak oynanmış ve birkaç gün sonra yine oynanacağı gazetelerde biddefeat ilân edilmiş iken hiç bir taraftan ya oynanılmamasına veya tadil olunmasına dair hükümetin hiç bir şubesi tarafından ses çıkmadığı ve hatta oynandığı gecelerin iki defasında dahi umum vükelânın hazır bulunması mukarrer iken birine bir meclis ve birine bir ziyafet mani olduğu halde katillere, vatan hainlerine bad-el-muhakeme mücazat eden hükümet-i seniyye nezarında katilden, vatan hıyanetinden daha şenî bir cünha addolunarak yazanın değil medhedenlerin bile muhakemesizce diri diri birer mezara gömüleceğini hiç olmazsa Levh-i Mahfuzdan olsun tahkik edemeyeyim;

Ben ki; Nuri Beyle Hakkı Efendinin Silistre'yi beğenmemeleri lâzım gelirken her nasılsa beğendiklerini ve hatta medhinde —on beş gün kadar hiç matbaasına uğramadığını— «İbret»e birer bent yazacaklarını keşf edip de huddamım olan taife-i Cinn'e emr ile kalemlerini çaldırmaya, mürekkeplerini döktürmeye, hafızalarındaki tasavvurâtı, vicdanlarındaki tesirâtı mahvettirmeye çalışmayayım;

Ben ki; kudretlü, azametlü Muhtar Beyefendi hazretlerinin şariat ve Tanzimat ve Düstur ve mahakim ve vükela ve kefalet-i düveliyenin fevkinde ve bayağı "lâ yes'el amma yef'al" makamında bir kuyve-i kahire olduklarını cebin-i mübininde lemean eden envâr-i celâdetten tebassur edemeyip de herkesi fail-i muhtar bil-dığım için Aleksan Sarafyan'ı daire-i belediyenin taleb-i muhasebatına dair «İbret'e gelen evrakı görmeden gaibsinaslık ederek neşirden men» etmeyeyim.»

● Namık Kemal'in Magosa'ya varışının ilk zamanlarında edindiği izlenimler sonunda kendini gösteren bu öfkeli hale hak vermek gerektir. Mutasarrıfın bir arkadaş babası çıkması, çevresindekilerin sevgi ve saygısı onu yavaş yavaş yatıştırmaya başladı. Magosa sıcağı ilkin onu sarstı. Veysi Paşanın tanışıklığı ona ailesiyle açık mektuplaşma olanağı sağladı. Bununla birlikte biraz sonra edindiği dostların adresine mektuplar gidip gelmeye başladı. Hatta biraz daha kendine gelip de çalışmaya koyulunca İstanbul'a makaleler, eserler göndermeye bile başladı. İsak adında bir uşakları İstanbul-Akkâ-Magosa arasında gidip gelme çareleri buldu. 1873 ramazan ekim ayına rastlıyordu. Bundan biraz önce «kalebentlik halinin» şehirde ve hatta olabilirse şehir dışında oturma iznine çevrilmesini istedi. Fakat bu-

na bir cevap alamadı. Tam bu sırada Veysi Paşanın mutasarrıflıktan ayrılması haberi ortaya yayıldı ve biraz sonra da bu haber gerçekleşti. Yerine, İbrahim Paşa mutasarrıf oldu. Oradaki subaylar arasında kendisine sağlam dostlar edindi. Bunlardan yüzbaşı Ahmet Efendi, mülâzım (teğmen) Mehmet Efendinin adlarını mektuplarından öğreniyoruz. Kemal'in birkaç kere hastalığına bakan, fakat adını söylemeyip, yalnız «Cerrah Efendi» dediği bir hekim de bu dostlar arasındaydı. Bu «Cerrah Efendi», Kemal'in adadaki hastalıklarına bakmıştı.

«Size bir tiyatro gönderdim. Vaktiyle uğradığım göz ağrısında ettiği muavenet ve hizmete bedel bizim cerrah efendi için yazmıştım... İçinde bin türlü yanlış var, onları tashih etmek ve Agop ile mukavele ederek tiyatro kapanmadan evvel oynatmak ve sürat-i mümkin ile bastırmak himmetinize muhavveldir. Bunun hâsıl olacak bedeli veya tâbir-i sahihiyle "hekim bedeli" demek olduğundan, ihmal götürür şeylerden değildir.»

Gönderilen tiyatro, «Akif Bey» piyesidir. Yazılmasının nedenini de, «Cerrah Efendi» olduğunu anlıyoruz. Kemal'in Magosa'da fizik ve moral sarsıntılar geçirdiği, yazdığı küçük tezkerelerden sezilmektedir:

«Hastalıkla mümteziç ruh sıkıntısı. Kalem gözümün kargı gibi görünüyor...» — «Hava bir derece sıcak, bir derece fena gidiyor ki şiir söylemek değil kolaylıkla nefes almak bile kabil olmuyor...» — «Ben hâlâ hastayım... sıtma...»

● Hatta bir de ameliyat geçiriyor, «Cerrah Efendi» bir zaman için onu yazı yazmaktan alıkoyuyor.

onunla birlikte, Kemal'in Magosa hayatı epeyce verimli olmuştur. Yazdığı eserleri İstanbul'a gönderiyor. Üstüne adı yazılmıyor. «*Sahib-i imtiyaz: Mahir Bey*» imzasıyla yayımlanıyor. Üstünde adı bulunmadığı halde yine kitapların onun olduğu biliniyor ve az bir süre içinde ilk baskıları tükeniyor, ikincileri yapılıyordu. Bu durum, çağı içinde büyük bir olaydı. Basılmayanlar ise, birbirinden kopya edilerek elden ele dolaşıyordu. «*İrfan Paşaya Mektup*» ile «*Tahrib-i Harabat*» böyle çoğaltılanlar arasında bulunuyordu. İstanbul fikir hareketlerini yakından denecek bir ilgiyle gözlüyordu. İrfan Paşa, nesir ve nazım parçalarından meydana gelmiş eserini çıkardığı zaman, başa yazmış olduğu *Birkaç Söz*'de zamanın gençlerinden küçümser yolda söz etmesine karşı,

«Kulları dahi o yirmişer, yirmi beşer yaşında çocuklar lisanından olarak yemin ederim ki bundan böyle velev kafiyesiyle vezniylê olsun Hamzename hikâyatı ve gül-i beyabanî rivayâtı dinletmeyeceğiz ve canımız tende oldukça şu ümmet-i merhumeye dahi dinletmemeye çalışacağız.»

diyordu. Aynı duyguyu İstanbul'da gazetelerde romanlar üzerine yapılan bir tartışmada gösterdi. Roman ve Batı edebiyatı örneklerini savunan Faik Reşat'a bir tanıdıkla mektup gönderdi. Ona, savaşında yalnız olmadığını, kendisinin de bu davaya yardım etmek için bir roman yazmakta olduğunu yazdı. Önsöz'ünü yolladı. Hasan Bedrettin (Paşa) ile Manastırlı Rifat o devrin genç tiyatro yazarlarından. Yazdıkları tiyatrolardan kendisine birer ta-

ne göndermişlerdi. Bundan çok duyulandı. «Yaşa Rifat, aferin Bedri!..» diye yazdığı mektubu, «Arş ileri arş, bizimdir felâh!» diye bitiriyordu. Kendisi *Gülñihal* ile *Karabelâ* piyeslerini de Magosa'da tassarladı, yazdı. *Gülñihal*'i bastırdı, fakat *Karabelâ* ancak İkinci Meşrutiyet'ten sonra bastırılabilirdi.

● Bu arada memleketin iç durumu olsun, dış durumu olsun günden güne kötüye gidiyordu. Son olarak Padişah Sultan Aziz'in tahttan indirilmesi ve V. Murat'ın padişahlığı olayı meydana çıktı. Ziya Paşanın Adana valiliği sırasında mektupçu olan Nâzım Naşa, Ziya Paşadan işittiği şu olayı anlatır:

«İyiden iyiye akşam oldu. Artık görülecek iş kalmamış gibiydi. Birdenbire: — Sizi hünkâr istiyor, dediler. Hemen huzura çıktım. Sultan, Murat oldukça çakır keyfti. Beni görür görmez lâûbali bir eda ile: — Gel bakalım, dedi. Sana iyi bir haberim var. Seninkileri derhal getirtiyorum. Hünkârın sözlerinden bir şey anlamıyordum doğrusu. O da bunun farkına vardı. Gülererek: — Hemen git sadrazama söyle; Kemal Beyle rûfekasının gelmeleri için telgraf yazsınlar, dedi. Bu iradeye o kadar sevindim ki, mutat merasime bile riayet etmeksizin dışarı çıktım. Hemen, geç vakit olmasına rağmen, makamında bulduğum sadrazamın yanına çıktım. Sadrazam Mütercim Rüştü Paşa idi. Beni gayet baridane karşıladı: — Ne istiyorsunuz? dedi. Paşanın baridane muamelesine filan kulak asmadan irade-i şahaneyi tebliğ ettim. Rüştü Paşa fena halde sinirlendi. Bağırıp çağır-maya başladı. Köplere bindi. Nihayet hiddetini yenemedi, oturduğu yerden kalktı. Bağırarak: — Efendim, her işimiz bitti de bu mu kaldı? Bu şımarıklar on gün sonra gelirse kıyamet mi kopar? Dünya mı yıkılır? Bu işleri yapan hep sizsiniz! Padişahımıza söyleyecek başka

bir şey bulamadınız mı?.. Sadrazam Mütercim Rüştü Paşanın o akşamki halini ömrüm oldukça unutamayacağım. Meğerse Rüştü Paşa da bizlerin, Namık Kemal'in ne kadar düşmanı imiş.»

● Namık Kemal, 19 ağustos 1876 tarihinde Mago-sa'dan İstanbul'a geldi.

III

PİYES

«*Akif Bey*», Namık Kemal'in üçüncü tiyatro kitabıdır. Kemal bu oyunla deniz savaşı ve savaşçıların kahramanlıklarını göstermek istemiştir. «*Vatan -yahut- Silistre*» yi nasıl kara savaşçıları için bir destan yapmak istemiş ise, «*Akif Bey*» i de denizciler için bir destan yapmak istemiştir. Birinci perde ilk meclis bir yana, hemen hemen baştan başa denizin şairce tasvirleriyle geçer. Üçüncü perdenin beşinci meclisi Akif'in batan gemiden denize düştüğü zaman nasıl kurtulduğunu anlatmakla geçer. Bu iki bölümde de Namık Kemal, romantik mizacının bütün gücünü gösterir. Bunun sonucu olarak da gerçeklerin pek ötesinde kalır. Denizin açık havadaki hali, fırtına zamanı anlatılırken Kemal'in benzetmeleri bol bol kullandığını görüyoruz. Bunlar, Gelibolu tasvirini hatırlatıyor. Bu anlatışlar bir denizcinin duyabileceklerinden çok bir seyircinin görebildiklerini anlatmasıdır:

«Mütevekkil bir gönül gibi» — «En istidatlı gönüllere uğrayan sevdalar gibi» — «İlk ağlamaya başlamış bir felâketzedenin kirpikleri ucuna gelip de acemiliğinden gideceği yolu bilmeyen göz yaşı gibi» — «Denizde mehtabın aksi Allah yolu gibi nuranî bir cadde» — «Hü-

cum kolu gibi toplanır toplanır da» — «Su gibi bulunduğumuz dünyanın dört yanını tutmuş, hava gibi oturduğumuz kürenin her tarafını ihata etmiş» — «Etrafta her ne varsa kıyamete tesadüf etmiş, Allahın gazabını görmüş gibi» — «Kasırgaya tutulmuş kâğıt parçası gibi» Bu basit benzetmelerin yanı sıra: «Sanki canımın bir parçasını da beraber koyuyorum» — «Şu ufacık dalgaların her biri kabarıyor, kabarıyor da bir dağ parçası kesiliyor» — «Çarpına çarpına gelirken o kadar heybetli iniyor, o kadar heybetli iniyor ki, bir hamlede bütün memleketi batıracak sanıyorum» — «Yükselirsin, yükselirsin, yükselirsin kollarını uzatsan eline bir yıldız geçecek sanırsın» — «Alçalırsın, alçalırsın, alçalırsın denize göz gezdiren dünya yerinden oynamış döne döne esfel-i safiline çekilip gidiyor gibi görürsün» — «Deniz yükseldi, yükseldi göklere karıştı; bulut alçaldı, alçaldı âdetâ yeryüzüyle birleşti...»

Sinop deniz baskınında Akif'in kurtuluşunu anlatması da ilerde Cezmi'nin Abbas'ı kurtarması sahnesini pek andıracak şekildedir.

● Piyesin tek kadın kahramanı vardır, o da bir talihsizlik olarak kötü bir «tip»tir. Namık Kemal bu gibi tipleri (*İntibah*'ta Mahpeyker, *Cezmi*'de Şehriyar) aşırı mizacına uygun olarak «yerin dibine batırıyor»; nasıl ki iyi tanıtmak istediklerini «göklere çıkarırsa». Bu piyeste Dîlrûba (20 yaşında) en hafifi:

«Bu kadın, — bu hınzır, — bu mel'une, — şu fahişe den» başlayarak «melek yapılı şeytan» — «köpek» — «eşyanın en kıymetlisini paralayan gelincik» — «sanki felek mermerden bir put yapmış, içine de bir şeytan oturtmuş da» — «insan başlı yılan» — «vücudu şeytan gibi alevden yaratılmış» — «gulyabani kızları gibi esiri in-

şanın kanını son damlasına kadar içmedikçe bırakmayan» — «Allahın gazap ateşinden yaratılmış bir şeytan» — «cellâdın iplerine nasip olacak boynunu» — «cehen-nemin en korkunç köşelerini ziynetlendir.»

Konuşmalarda «hatipçe» davranışlar çokçadır. Akif (28 yaşında) bu şekilde konuşanların başında gelir. İlk perdenin ilk sahnesinden başlar. (Şahin ile Dîlrüba ile konuşmalar), üçüncü perdede denizden kurtuluşunu uzun uzun anlatır, dördüncü perdede meyhane sahnesinde kendi kendine konuşur. Beşinci perdedeki yatak odası monoloğu da bu boydandır. Şahin'in olsun, Esat'ın olsun, Süleyman Kaptan'ın olsun bu yoldaki «hatipçe» söylenişleri hep Kemal' dir, Kemal'in sözleri onların ağızlarından fışkırır.

● Piyes incelendiği zaman, şu durum gösterir:

I. Perde: İlk mecliste Akif Bey, Şahin adındaki arkadaşıyla ayrılmak için görüşmekte ve bazı yapılacak işlerini söylemektedir. İkinci Meclis: Akif Bey yalnız kalır, savaşa gitme heyecanını anlatarak eşiy-le vedalaşmaya karar verir. Üçüncü Meclis: Dîlrüba ile Akif arasında geçer ve piyesin en lirik sahnesidir. Dördüncü Meclis: Akif'in arkasından Dîlrüba'nın içyüzünü gösteren bir monoloğ. Beşinci Meclis: Dîlrüba, cariyesine düğüne gideceğini söyleyerek incilerinin dizilmesi emrini verir.

II. Perde: Dîlrüba'nın evinde. İlk mecliste Dîlrüba'nın yeni kocası olan Esat, Şahin Bey ile Süleyman Kaptan'ı kabul eder. İstanbul halinden ve sınıır kahramanlıklarından sözler edilir. İkinci Meclis: Süleyman Kaptan'ın Dîlrüba ile yüzleşmesidir. Adam,

oğlunun son isteklerini yerine getirmek için kalkıp Çürüksu'ya gelmiş ve Dîlrûba'yı alıp İstanbul'a götürmek istiyor. Süleyman Kaptan acı bir durumla karşılaşmış bulunuyor. Genç kadın, biraz hoyratça bir anlatışla, yaşlı babanın istekleriyle âdeta alay ediyor. Üçüncü Meclis: Süleyman Kaptan ile Şahin Bey arasında Akif'in ölüm söylentisiyle bu lafın gerçekliği üzerinde konuşmayla geçer. Dördüncü Meclis: Şahin Bey yalnız kalıp, kendi kendine konuştuğu bir sahnedir. Beşinci Meclis: Yeni güvey Esat, Şahin Beyi o akşam için yapılacak bir toplantıya çağırır.

III. Perde: İçki sofrası hazırlanmış bir düğün odası. İlk meclis: Çürüksulu iki davetli, Akif üzerine konuşurlar. İkinci Meclis: Esat, gelen misafirlerle çalgı takımına buyur eder. Otururlar, hem saz, hem konuşma. Üçüncü Meclis: Şahin Bey telâsla içeri girer. Akif'in geldiğini duymuş ve onu aramaya gelmiş olduğunu arkadaşlarına anlatır. Şaşkınlık arasında Dördüncü Meclis: Akif gelir. Hiç bir şeyden haberi yok. Evinde çalgı ve toplantı olmasından sevinç gösterir. Beşinci Meclis: Süleyman Kaptan içeri girer, Akif buna şaşar; denize düşmüşken nasıl kurtulduğunu anlatır. Durumu anlatmak işi babası Süleyman Kaptan'a kahr. Altıncı Meclis: Durum anlatılır. Akif, kadını boşayıp evden gideceği zaman, Esat, kendi suçsuzluğunu ispatlamak için Dîlrûba'yı getirmeye gider. Yedinci Meclis: Baba ile oğul arasında kısa bir konuşma. Sekizinci Meclis: Cenge giden Akif Beyin bu Dîlrûba ile karşılaşması.

dır. İlk perdedekinin ayrılış sahnesindeki lirik hal-
le bu ikinci bulunıştaki trajik konuşma ve davranış
iki uçdur. Dokuzuncu Meclis: Dîlrüba ile Esat
arasında lirik bir konuşma.

IV. Perde: Bir meyhane içi. İlk meclis: Akif içki
içer ve içerken kendi kendine içine döker. İkinci
Meclis: Müşteriler gelirler. Günün dedikodusu yapılmaya
başlar. Akif, ölümüne tanıklık etmiş olan Süf-
yan'ı yakalar. Üçüncü Meclis: Meyhanede, Akif Bey-
le Süfyan'dan başka kimse kalmaz. Akif'in gerçeği
öğrenmek için çalışması, onu bütün bütün şaşırtır:
Kendi ölümüne tanıklık edecek «yalancı şahitleri»
(Akif'in sandığı gibi, Esat değil), Dîlrüba'nın bul-
duğunu öğrenir. Dördüncü Meclis: Akif gittikçe sar-
hoş olur ve kendi kendine söylenerek sızar. Beşinci
Meclis: Süleyman Kaptan ile Şahin, meyhaneye ge-
lirler. Süleyman Kaptan, Akif'in Dîlrüba'yı öldür-
mek istemesinden korktuğunu anlatır; Şahin'den ken-
disinin Dîlrüba'nın evine girebilmesi için bir yol bul-
masını ister. Akif'le uzun bir konuşma. Sonunda Akif,
gemiye gidiyorum diye çıkar. Altıncı Meclis: Şa-
hin Bey, Süleyman Kaptan'ın cariyeye tarafından eve
alınmasını sağladığını haber verir.

V. Perde: Gelin odası. İlk meclis: Akif, gizlice
gelin odasına girer. Öfkesini anlatır, tadını çıkara
çıkara alacağı öcünü düşler. İkinci Meclis: Dîlrüba,
cariyesi Kamer ile odanın düzenini konuşur; Kamer,
durumun kötülüğünü anlatmaya çalışır; Dîlrüba
onunla alay eder, dışarı çıkar. Üçüncü Meclis: Yal-
nız kalan Kamer, «geceleyin içeri alacağı ihtiyarı»

hatırlar; bu işi yapmakta kendini haklı bulur. Elbise değiştirmiş olan Diltrüba, içeri girer ve Kameri aşağıya gönderip, «bey»i karşılamasını söyler. Dördüncü Meclis: Esat içeri girer. Diltrüba ile lirik bir konuşma. «Ah! öteki burada değil ki sevmediğimi yüzüne karşı söyleyeyim!..» dediği zaman, Beşinci Meclis: Elinde tabanca olan Akif, kapıya bir tekme vurup içeri dalar. Dramatik ve patetik bir sahne oyunu. Akif'in tabancasına karşı Esat da, Diltrüba'yı korumak için, bıçağını çeker. Akif'in Diltrüba'ya attığı kurşun Esat'ı yaralar. Esat can havliyle bıçağını Akif'in kalbine saplar. Akif, yarasından çekip aldığı bıçakla Esat'ı öldürür. Bu boğuşma sırasında can kaygısına düşmüş olan Diltrüba, çılgınlığı basar. Altıncı Meclis: Süleyman Kaptan içeri girer. Diltrüba canını kurtarmak için olanca kurnazlığıyla Süleyman Kaptan'a acındıracak sözler söylemeye başlar. Hatta Akif'in can çekişme durumunda ondan yardım diler. Akif, kadının sesini duyunca: «Diltrüba!» diyerek can verir. Süleyman Kaptan, bunun üzerine: «İki delikanlıyı zehirlemiş, helâk etmiş bir yılanı rastgeldim, ezdim, mahvettim!..» diye Diltrüba'yı öldürür.

A K İ F B E Y

Beş Fasıllık Oyun

E Ş H A S

Akif Bey	Gemi reisi
Süleyman Kaptan	Akif Beyin pederi
Esat Bey	Kâtip
Şahin Bey	Çürüksü vücuhundan ¹
Selim Bey	Vücuhtan
Bahtiyar Bey	Vücuhtan
Halmi Efendi	Vücuhtan
Dilruba	Akif Beyin haremi
Kamer	Dilruba Hanımın cariyesi
Süfyan	Kayıkçı
Nikoli	Meyhaneci

Uşaklar — Ahali — Çalgı

(1) *Vücu*, bir şehir veya kasabanın ileri gelen kimseleri.

BİRİNCİ FASIL

(Bir müzeyyen¹ oda)

Birinci Meclis

ŞAHİN BEY — AKİF BEY

ŞAHİN — Birader, Allah bilir ki haline bakan, seni lala kucağında büyümüş bir şehri hoppası² zanneder. Ne oluyorsun? Validenin kucağından yeni ayrılıp da mı gurbete çıkacaksın? Ölümden korkuyorsan niçin asker oldun? Yediğin nimeti kendine helâl etmek istemez misin? Ah, acaba bir kere buraları fetheden ecdadımız mezarlarından kalksalar da bizi bu halde görseler ne derlerdi? Mutlak kendi nesillerinden geldiğimize inanmazlardı. Onlar böyle günü ömürlerinin en saadetli zamanı bilirlermiş, onlar böyle günde can vermek için yaşarlarmış, onlar kavga³ zamanı evlerinde kalmaya mecbur olsa-

1) *Müzeyyen*, süslü.

2) *Lala kucağında büyümüş şehri hoppası*, «Lala» varlıklı bir insanın çocuk terbiyesiyle uğraşan uşağı; «şehri» şehirli, en ziyade İstanbullu anlamındadır. Bu iki söz birden nazlı, şımarık, zora gelmez kimseyi anlatmaktadır; daha başkaca, «mahallebici» anlamına yakındır.

3) *Kavga*, savaş, cenk.

lar kederlerinden can verirlermiş. Biz şimdi kavga meydanını görmeden korkumuzdan helâk olacak decelere geliyoruz. Devletimiz için birkaç ay evlerimizden ayrılmak istemiyoruz.

AKİF — Bey, sen lakırdıya hiç ehemmiyet vermeyerek başlıyorsun da insana âdeta hakaret ediyorsun. Kavgadan kim korkuyor? Fahrolmasın⁴, ben gerçekten o söylediğin kahramanların ahlâkına vâris olan evlâdındanı. Hiç insan vatanının uğruna ölmekten çekinir mi? Hiç ben bugün için doğduğumu, bugün için asker olduğumu bilmez miyim? Hiç ben devletimden can mı sakınırım? Akif'i yeni mi öğreneceksin? Nazarımda dünyanın ne kadar kıymetsiz olduğunu bilmez misin? Geçenki hücumda sizinle birlikte bulunmak benim vazifem miydi? Değildi ya. Öyleyken yine o kanlı, şanlı bayrağımızı düşmanın tabyasına iptida diken ben değil miydim? Sen şimdi ne hakla bana korkak diyorsun? Ama buradan ayrılırken biraz mahzun oluyormuşum, ne yapayım? Vatanımı ne kadar seversem, haremimi⁵ de ona yakın seviyorum, ayıp mı? Haremimden ayrılırken kederle ayrılırım, yine devletim için ölürken meserretle ölürüm. Vatanımı seven adam, dünyada başka hiç bir şey sevmemek mi lazım gelir?

ŞAHİN — Ben seni belki senden iyi bilirim. Lâkin... haydi... haydi... Bana emahet mi vereceksin, ne yapacaksın? İşte bir iki saata kadar çıkıyorsun.

AKİF — Dur, getireyim. (*Odadan çıkar*).

4) *Fahrolmasın*, övünmek olmasın.

5) *Harem*, kadın eş.

ŞAHİN — Melune, bu yiğidi nereden dâmına⁶ düşürdü? Zavallı adam! Hâlâ dul buldum da aldım sanıyor. Böyle Frengistanda⁷ değil, cehennemde bile güç bulunur melek yapılı şeytan bilmem Çürüksu⁸ da⁸ nereden پیدا oldu? Köpek, sadık da duruyor; aşka, muhabbete bile taklide muktedir oluyor. Bir eve girince eşyanın en kıymetlisini paralayan gelincik⁹ gibi devletin en gayretli, en namuslu bir zabitanı¹⁰ pençesine düşürmüş, Hakikat-i halî¹¹ Akîf'e kim söyleyecek? Mübarek, sözünü ıstır ıstırmez alev kesiliyor. Aleve kim söz anlatabilir?

AKİF, kapıdan girerek — İşte emanetler...

ŞAHİN, ürkerek — Ha! Sen misin? Getir bakalım.

AKİF — Dünyada ne kadar malım, mülküm varsa, hepsinin senetleri, hesapları şu zarfın içindedir. Şu da babama bir mektup. İşte üstü de yazılı: «Eyüp¹², İskele civarında Tersane mütekaitlerinden¹³ velinimetim¹⁴ pederim Süleyman Kaptan'a.» Âlemde

6) Dâm, tuzak.

7) Frengistan, Osmanlı ülkeleri dışında kalan Avrupa ülkeleri.

8) Çürüksu, atum'un kuzeyinde bir kıyı kasabası, 1877-1878 savaşı sonunda Rusya'ya bırakılmıştır.

9) Gelincik, etoburlardan, sansarı andırır bir hayvan cinsi.

10) Zabıt, subay.

11) Hakikat-i hal, işin doğrusu, gerçek.

12) Eyüp, İstanbul, Haliç'te bir semt.

13) Mütekait, emekli.

14) Velinimet, nimet sahibi. Bir kimseye bakan, besleyen. Baba için saygı sözü.

her hal bizim içindir. Bilirsin a, kavgada dünya ile ahretin arası bir süngü boyu yerdir. Eğer Cenab-ı Hak nasip eder de şehit olursam¹⁵, yahut başka türlü bir kazaya uğrarsam —yine şehit sayılırım a, kavgaya o niyetle gidiyorum—, zarfların ikisini de peyderime gönderirsin. Ben mektubumda yazdım, sen de ayrıca, mahsusça¹⁶ yazarsın. Beni severse arkamdan bir katre göz yaşı dökmesin, vatanım için öldüğüme iftihar eylesin, bu bir... Mektuplarımı kardeşime okusun da desin ki, “Ahrette kendini beklerim, vatana benim kadar olsun hizmet etmeden gelirse, yanıma kabul etmem.” Bu iki... İhtiyarlığına bakmasın, rahatını düşünmesin, buraya gelsin, harimimi alsın İstanbul’a götürsün. Her tarzında, her muamelesinde benim yerime kosun, benim yadigâr-i hayatım¹⁷ bilsin. Kızı sefil bırakmasın. Ben ona gerçekten oğulluk ettim, sonra ahrette hakkımı helâl etmem. Bu üç...

ŞAHİN — Allah Allah!..

AKİF — Birader, babam imdat etmezse Dilrûba sefil kalır. Sen halini bilmezsin, benden sonra kimseye varamaz.

ŞAHİN — Size mektupte keramet¹⁸ de mi öğretirler? Dilrûba’nın senden sonra kimseye varma-

15) *Şehit olmak*, din uğruna canını harcayan, sonra’arı anlamı genişleyerek; vatan için ölen.

16) *Mahsusça*, özel olarak.

17) *Yadigâr-i hayat*, hayat armağanı, bir kimsenin dünyada bırakabileceği armağan.

18) *Keramet*, ermiş insanlarda (evliyalarda) görülen olağanüstü anlayış ve kavrayış hali.

yacağını nereden bildin? O kadar vefalıymış da, eski kocasının üzerine acaba sana nasıl varmış?

AKİF — Biçareyi iptida zorla evlendirmişler. Sen de buralıyken bilméz gibi söylersin. Ben alın-caya kadar neler çektim? Bereket versin tabiatında şefkat galip, yoksa... Hem senin ne vazifen? Dostluğun yalan değilse, vasiyetimi¹⁹ icra edersin, o kadar!..

ŞAHİN — Ben vasiyetini icra ederim. Hatta o yolda ölmek lâzım gelse yine çekinmem. Lâkin, senin haline taaccüp ediyorum. Bir kadın... bir kadın Akif'i bu kadar kendine esir etsin?!..

AKİF — Suş!

ŞAHİN — Bir kadın...

AKİF, *lakırdısını keserek* — Sus diyorum! Bir daha bana haremimden bahsetmeyeceksin, yahut, dinim hakkıyçın²⁰ seninle bozuşuruz!.. Hem öyle bozuşuruz ki, belki kıyamette bile birbirimizin yüzüne bakamayız!..

ŞAHİN — Ey canım, ey... işte sustum. İşte gi-diyorum. İnşallah gelir, bu emanetlerini elimden kendin alırsın. Ama ben de harp üzerinde değil miyim? Şayet şahadet²¹ nasip olurmuş. Emin ol ki vasiyetlerin yine harfi harfine icra olunur. Ben senden ön-

19) *Vasiyet*, bir kimsenin, ölümünden sonra yapılmasını istediği şeyler.

20) *Dinim hakkıyçın*, ant. Tanrı adını, büyük bir saygı olarak kullanmayıp, bu yolda veya «inan olsun ki...» gibi söz söylemek terbiye gereği idi.

21) *Şehadet*, şehitlik; savaşta ölmek.

ce ahrete, gitmekle senin işine zerre kadar hâlel²² gelmez. Şimdi gider, pedere, biraderlere, akrabamın, ahababımın cümlesine ayrı ayrı tembih ederim, vasiyetin elbette yerine gelir.

AKİF — Teşekkür ederim.

ŞAHİN — Bugün çıkıyorsun a?

AKİF — Ona şüphe mi var?

ŞAHİN — Gemiye ne vakit gideceksin?

AKİF — Bir saata kadar.

ŞAHİN — Şimdilik Allahaismarladık. Artık gemide veda ederiz.

AKİF — Beklerim.

İkinci Meclis

AKİF, yalnız

AKİF — Şu iftirak²³ olmasa ne de memnun gideceğim. Düşman karşısına varılacak, mektepte on sene verdiğim emeklerin neticesi şimdi görülecek, devletimin şanına, milletimin azametine, vatanımın ikbaline dair her gece yatakta kurduğum şanlı şanlı hayaller fiile çıkarsa şimdi çıkacak. Gökyüzünü fırtına bulutu gibi dumanlar büryecek, o dumanlar arasında yıldırım gibi nice bin top ateşleri parlayacak, Osmanlı bayrağı şafaklara gark olmuş hi-

22) *Hâlel*, eksiklik, bozukluk.

23) *İftirak*, ayrılık.

lâl gibi yine o hengamenin balâsında mevç vuracak²⁴ da sayesinde duran evlâd-i vatana o bayrağın Viyana ovalarında, Tebriz sahralarında, Hint denizlerinde, İspanya sahillerinde şanını îlâ eden²⁵ kahramanların azametini, fedakârlığını ihtar edecek²⁶. O halde bir geminin, vatanımın bir şanlı parçasının, devletimin bir seyyar kalesinin hâkimi, amiri ben bulunacağım, Hayreddin'in²⁷, Piyale'nin²⁸, Kılıç Ali'nin²⁹ makamında duracağım. Vaktiyle yüzlerce sene Akdeniz'i, dış denizleri bayrağına mahkûm eden koca Osmanlı devletinin silâhını kullanacağım. Galebeye kabiliyet görürsem gemiyi yerinden kaldıracığım, düşmana çatacağım, deryaları milletimin şecaatini tecrübe için meydan-i imtihan³⁰ edeceğim. Mağlubiyete istidat³¹ görürsem cephanesine ateş vereceğim, kendimi de, gemiyi de, milletimin şanını da göklere çıkaracağım. Acaba Allah ondan safalı bir gün yaratmış mıdır? İşte o gün beni arayıp geliyor. Kendimde o devletlere, o saadatlere istidat görüyorum da yine buradan mahzun gidioyrum, yine Dilerüba'dan ayrılmak yüreğime dağ açıyor. Meğer kı-

24) *Balâsından mevç vuracak*, en üstündé dalgalanacak.

25) *İlâ eden*, yükselten, yücelten.

26) *İhtar edecek*, hatırlatacak.

27) *Hayrettin*, Barbaros Hayrettin Paşa (1463-1546).

28) *Piyale*, Mehmet Piyale Paşa (ölümü 1577).

29) *Kılıç Ali*, Kılıç Ali Paşa (1497-1587).

30) *Meydan-i imtihan*, imtihan meydanı, sınama alanı.

31) *Mağlubiyete istidat görürsem*, yenilecek gibi ola-

zı ne kadar severmişim! Ah, niçin ruhsat vermezler ki biz de haremlerimizi yanımıza alalım? Denizde ne kadar mahluk varsa hep erkek midir? Eski mücahitler³² gazaya³³ giderlerken haremeleri de yanlarından ayrılmazmış. Biz de kadınlarımızı sefer haline alıştırabilirdik, biz de çocuklarımızı gemide terbiye ederdik de İngilizler gibi ne vakit karaya çıkarlarsa o vakit başları dönmeye başlardı. Ne de münasebetsiz hulyalar!.. Devletim öyle emretmiş; hizmetkârım, fermanına memnuniyetle itaat ederim. Vatanımın menfaati onu iktiza etmiş; Osmanlıyım, vatanım için Dîlrüba'dan değil, canımdan da ayrılırım. Garip şey!.. Zihnime bir şaşkınlık geldi, âdeta saçma söylüyorum. Sanki indimde can Dîlrüba'dan mukaddem³⁴ midir? Hayır! Nizamımız pek âlâdır. Vatan için fedakârlık etmeyecek miyiz? O yolda sevgilimden ayrılmalıyım ki adam olduğumu anlayabileyim. Yoksa, can vermekten ne olur? Onu ben Dîlrüba'nın yoluna da feda edebilirim. Vakit geçiyor, bu veda belâsından da hayırlısıyle bir kurtul-

cağımızı görürsem. *İstidat*, anıklık, hazırlık veya doğuştan olan yetenek anlamlarına ve daha çok iyi şeyler için kullanılırdı.

32) *Eski mücahitler*, İslâmlığın ilk zamanlarında, din uğrunda savaşanlar arasında kadınlar da bulunuyordu. A. Hâmit Tarhan'ın *Tarik* serisi kitaplarında bunlara dair sahneler vardır. *Mücahit*, din uğrunda savaş demek olan cihad'a giden kimse.

33) *Gaza*, din düşmanına karşı cihat, cenge gitme.

34) *Mukaddem*, önce.

sam da gemiye yetişsem! (*Kapıdan*) Dîlrûba! Dîlrûba!..

Üçüncü Meclis

AKİF — DİLRÜBA

DİLRÜBA, *girerek* — Efendim?

AKİF — İki gözüm, nerede kaldın?

DİLRÜBA — Siz gidiyorsunuz, aklım da başımdan gitti, iki saattir eşyanızı hazırlayamıyorum. Ben sizin gibi erkek, sizin gibi vefasız değilim; sandığınız ne koyarsam sanki canımın bir parçasını da birlikte koyuyorum. Keşke iki fakir köylü olaydık da, daima birlikte bulunaydık, daima birlikte çalışaydık. Bugün kazanaydık bugün yiyeydik. O vakit görürdünüz, size nasıl cariyelik ederdim³⁵ de yine sultanlar gibi ferahlı ferahlı yaşardım.

AKİF — Halimizden memnun olalım. Efendiciğim, ben köylü olmayı hiç arzu etmem. Niçin devletime istediğim gibi hizmetten aciz olayım? Niçin o senin nurdan dökülmüş ellerin çift sürsün, inek sağsın? Elhamdülillâh sağız, yine görüşürüz. Muhabbetin en büyük bir lezzeti de böyle firkatlerdir³⁶. Şimdi birbirimizden ayrıldık mı, birbirimizden baş-

35) *Cariyelik etmek*, hizmet için para ile alınan kadına «cariye» denirdi; Dîlrûba, burada bir hizmetçi gibi çalışacağını anlatmak istiyor.

36) *Firkat*, ayrılık.

ka düşünecek bir şeyimiz kalmaz. Dünyada üzerimize ne kadar belâ, ne kadar keder gelirse gemiye dokunan dalgalar gibi gelir çarpar, bir kere vücudumuzu yerinden oynatır, yine o anda geçer gider. Ya o mülâkattaki³⁷ lezzet nedir? Hani geçen ay memuriyetle Trabzon'a gitmiştim ya, gelirken Çürüksu'nun dağlarını gördüğüm vakitte, ayağım toprağa bastığı zamanda, sana kavuştuğum anda gönlümden ne haller geçtiğini bilmezsin. Cenab-ı Hak en makbul kullarına mükâfat olmak için arada sırada o safaları ihsan etse elverir. İşte şimdi gideceğim. Aklım ileride, gönlüm arkada olacak. İki yanımda da bir safa bulunacak, iki cennet arasında kalacağım.

DİLRÜBA — Aman bey, bilmem nasıl böyle hayallerle gönlünüzü eğlendirirsiniz? Ağzınızda hürmetten, muhabbetten başka bir şey bulunmaz. O enginler, o fırtınalar hiç mi hatırıma gelmiyor?

AKİF — Engin mi? Fırtına mı?.. Onlardan ne olur? Denize binmemişsin³⁸, fırtınaya tutulmamışsın ki bilesin. Deniz, bizim vatanımız, velinimetimizdir. Sayesinde gezeriz, sayesinde yeriz, sayesinde yaşarız. Ah, böyle bir havada seni yanıma alıp da engine çıkmayı isterdim, o zaman görürdün ki, ne safa varmış. Bir kere gemi mütevekkil³⁹ bir gönül gibi biperva⁴⁰ rüzgârın önüne düşer, feleğin her cevrine ekndini hazırlamış bir mert gibi, safa ile bir

37) *Mülâkat*, buluşma, birleşme.

38) *Denize binmek*, gemiye binmek, denize açılmak.

39) *Mütevekkil*, işini Tanrı'ya bırakmış.

40) *Biperva*, korkusuz, aldırış etmez.

tarafına yaslanır da en istidatlı gönüllere uğrayan sevdalar gibi kararsız, âramsız⁴¹, dokunduğu yerleri yararak ileri doğrulur mu, bir kere ufak dalgalar ilk ağlamaya başlamış bir felâketzedenin⁴² kırpikleri ucuna gelip de acemiliğinden gideceği yolu bilmeyen göz yaşı gibi, öteyi beriyi dolaşmaya başlar mı, bir kere her görünen seyyarenin⁴³, her büyük sabitenin⁴⁴ ziyası deniz içine doğru türlü renkte kandillere gark olmuş minarelerini salıverirler mi, bir kere denizde mehtabın aksi Allah yolu gibi nuranî⁴⁵ bir cadde peyda eder mi, Huda bilir, gökyüzünü yıldızlarıyla, kekkeşaniyle⁴⁶ ayağına inmiş ve yahut denizi seninle, yol arkadaşınla semavata⁴⁷ çıkmış zannedersin. Engin, tıpkı hayat gibidir, insanın nazarı dünyada olduğu gibi enginde de yalnız bir daire içinde gezinir. Ufuk, ümidin aynıdır, sen daima yaklaşıyorum zannıyla gidersin, o daima senin ilerlediğin kadar uzaklaşır. Niçin öyle hayran hayran duruyorsun? Yine sana anlayamayacağın şeylerden mi bahsediyorum?

DİLRÜBA — Ah, daima zihniniz safada, eğlencede. Hatırınızda sakın denizler, mehtaplı havalar dolaşiyor. Bak, hiç fırtınayı düşünür müsünüz? Ben gemici değilim, lâkin buradan denizi seyrediyorum:

41) *Âramsız*, telâşlı, durup dinlenmeyen.

42) *Felâketzede*, felâkete, belâya uğramış.

43) *Seyyare*, gezegen (yıldız);

44) *Sabite*, durağan (yıldız).

45) *Nuranî*, nurdan.

46) *Kekkeşan*, saman uğrusu, samanyolu.

47) *Semavat*, gökler.

Vakit oluyor ki, şu ufacık dalgaların her biri kabarıyor kabarıyor da bir dağ parçası kesiliyor. Sahile doğru çarpına çarpına gelirken o kadar heybetli iniliyor, o kadar heybetli iniliyor ki, bir hamlede bütün memleketi batıracak sanıyorum.

AKİF — Çocuk!.. Hiç insan birkaç bardak sunun⁴⁸ çağılısından, iniltisinden korkar mı? İçtiğin suları bir yere toplasalar, en büyük dalgaların yirmisi otuzu kadar olur. Dilirübacığım, fırtına açık havadan safalıdır. Vallahi yalan değil. Şimdi ufuktan bir siyah buluttur kalkar, hücum kolu gibi toplanır da umulmaz bir süratle ileri doğru yürür. Yerler, gökler, dağlar, taşlar inil inil inlemeye, geminin her makarası, her ipi, yelkenlerin her dikişi, her deliği, bir başka havadan feryat etmeye başlar. Deniz felekle yarışa kalkışır da şişer şişer, her dalgası bir kara bulut şekline girer. Her dalganın atılışından, çarpışından, çağılısından bir başka fırtına peyda olur. Gökler gözünün önünden, yerler ayağının altından kaçır. Bir dakikada yükselirsin, yükselirsin, yükselirsin; kollarını uzatsan eline bir yıldız geçecek sanırsın; yine o dakikada alçalırsın, alçalırsın, alçalırsın, denize göz gezdiren dünya yerinden oynamış gibi, döne döne esfel-i safiline⁴⁹ doğru çekilip gidiyor gibi görürsün. Her bakışta Cenab-ı Hakkın kudreti, azameti dört tarafından meydana çıkıverir.

DİLİRÜBA — Ah, vücudumun her zerresi ayrı

48) *Sunun*, suyun.

49) *Esfel-i safilin*, cehennemın en dip yeri, gayya; bundan getirilerek, yerin dibi.

ayrı titremeye başladı. Fırtınanın safası bu mu oluyor?

AKİF — Meydan bırakmadın ki söyleyeyim, fırtına vakitleri Cenab-ı Hakkın kudreti, azameti denizin halinde bir derece ise, insanın halinde bin derece görünür. Bir kere kendini, bir kere senin cinsinden olanları düşün. Biz neyiz? İki arşın boyunda bir mahluk. Elimizde ne var? Ne olduğu bizce meçhul bir akıl ile birkaç lokma etten, birkaç damla kandan yapılmış bir gönül, değil mi? Ya biz o akıl ile bu kalp ile neler yapmışız? Neler yapıyoruz? Birkaç tahtayı bir yere toplamışız, bir tekne haline koymuşuz, üzerine birkaç ağaç dikmişiz, kenarlarına birkaç arşın bez bağlamışız, o sayede su gibi bulunduğumuz dünyanın dört yanını tutmuş, hava gibi oturduğumuz kürenin her tarafını ihata etmiş⁵⁰ iki mehip⁵¹ kudretin ittifakına galip geliyoruz. Hava ne kadar kuvveti var ise meydana çıkarıyor; meselâ şu taraftan esiyor, ağaçları kökünden söküyor, tepeleri birbirine çarpıyor, denizde ne kadar su varsa önüne katıyor; ona da kanaat etmiyor, deryanın kaarını⁵² karıştırıyor, rastgeldiği taşları toprakları su yüzüne çıkarıyor, bu tarafa doğru sürüyor. Önüne her ne tesadüf ederse yutacak gibi görünür, biz yine ağaç kırıklarıyla, o bez parçalarıyla karşısına, zıddına gidiyoruz. Uğraşıyoruz, uğraşıyoruz; rüzgâr yoruluyor, şiddetinden, kuvvetinden kalıyor, insan yi-

50) *İhata etmiş*, çevirmiş.

51) *Mehip*, korku veren.

52) *Deryanın kaarı*, denizin dibi.

ne yorulmuyor, bir fırtına daha istiyor, çarpışacak bir düşman daha bekliyor. Ah, sana söylememiştim, belki korkarsın da beni bir daha yanından bırakmak istemezsin diye söylememiştim; geçen ay Trabzon'dan gelirken bir fırtına geçirdik.

DİLRÜBA — Sanki o fırtınanın serpintisi buralara uğramadı mı?

AKİF — Serpinti başka, fırtına başka... Geceydi, çıktığımız geceydi, havada bir buluttur peyda oldu, etrafta her ne varsa kıyamete tesadüf etmiş, Allah'ın gazabını görmüş gibi korkunç korkunç sadalar vermeye başladı. Deniz bir taraftan, bulut bir taraftan, gece bir taraftan... üzerimize üç karanlık birden çöktü. Deniz yükseldi, yükseldi, göklere kavuştu; bulut alçaldı, alçaldı, âdetâ yeryüzüyle birleşti. Arada bir zulmet, su mudur, hava mıdır; fark etmek için keramet ister. Sola gitsen engin; adam Varna'yı⁵³ tutturayım derken, meselâ Hocabey'e⁵⁴ düşecek. Sağa gitsen her taraf sahil, her taraf kayalık, her taraf düşman. Bilir misin, gemicinin en büyük düşmanı topraktır, isterse vatan toprağı olsun. Geri dönsen, neuzibillâh⁵⁵, insan Müttefik devletlerin⁵⁶ kaptanlarına gülünç olacak. İleri gidilecek ha-

53) *Varna*, Karadenizin batısında, şimdi Bulgaristan'ın olan eski Osmanlı limanı.

54) *Hocabey*, Karadeniz'in kuzeyinde Odesa şehrinin kurulmasından önce orada bulunan kasaba ve liman.

55) *Neuzibillâh*, «Allah'a sığındık» anlamında bir deyim.

56) *Müttefik devletler*, Kırım savaşı sırasında Osmanlı devletiyle birlikte Ruslara karşı savaşan devletler.

va değildi, fakat çaresiz, gittik. Görmeliydin ki havada, deryada ne kıyametler kopuyordu, görmeliydin ki altımızda koca korvet⁵⁷ kasırgaya tutulmuş kâğıt parçası gibi nasıl şiddetle, ne kadar süratle uçup gidiyordu, Meğer biz o karanlığın içindeyken üstümüzü gayet nuranî bir mehtap ihata edermiş. Güya geminin direği dokundu da bulutun bir tarafını paraladı, mehtap revnakıyla⁵⁸, saltanatıyla görünmeye başladı. Hani, seni ilk gördüğüm zamanlar geceleri bin türlü karanlık karanlık ümitler içinde şu evin etrafını döner dururken arada merhamet ederdin de bir dakikacık pencerenin siyah perdesini aralar, güneş yüzünü gösterirdin ya, mehtap da hep hatırıma o gecelerin lezzetini, ruhaniyetini getirmeye başladı.

DİLRÜBA — Of... canınız muhataradayken⁵⁹ öyle şeyleri nasıl düşünürsünüz?

AKİF — Bizim halimiz odur, efendiciğim. Enginde deniz göklere çıkarken, gemimize bir martı konar, hepimiz birden ninemizden, babamızdan, haremimizden, sevdiğimizden, ahabımızdan, akrabamızdan mektup getirmiş gibi sevine sevine etrafına koşarız.

DİLRÜBA — Öyle ya! Size engin olsun, mehtap olsun, kuş gelsin de, arkanızda kalanların göz yaşını, gönül çarpıntısını kim düşünecek?

57) *Korvet*, firkateyn ile brik arasında, eski çeşit, hem makine, hem yelkeni bulunan savaş gemisi.

58) *Revnak*, parlaklık, güzellik.

59) *Muhatarada*, korkulu durumda.

AKİF — Arkamdan niçin göz yaşı dökereceksin? Niçin gönlüne halecan getireceksin? Denizi, fırtınayı zihninde gerçek büyütüyorsun. Ah, bir kerecik birlikte bulunsan da denizde nasıl saltanat sürüyorum; havanın, sunun şiddetine nasıl karşı duruyorum, seyretsen!..

DİLRÜBA — Yok... istemem!

AKİF — O nasıl lakırdı? Benimle birlikte bulunmayı mı istemiyorsun?

DİLRÜBA, *kendini toplayarak* — Ben mi?.. Sizinle birlikte bulunmayı istemem de, dünyada ne isterim? Benim başka ne emelim, ne muradım olabilir? Gemideki saltanatınızı, büyüklüğünüzü görmek istemem, sonra belki “Beni DİLRÜBA mesnedim için, ikbalim için seviyor” dersiniz.

AKİF — Çocuk, ben senin gönlünü bilmez miyim? Ben senin halini anlamıyor muyum? Hiç senin muhabbetinden, senin mürüvvetinden zihnimde bir parçacık, zerre kadicık şüphe olmak lâzım gelse şimdiye kadar yaşar mıydım? Gel, gel efendiciğim, seninle veda edelim. Ben gidiyorum, inşallah hayırlısıyla yakın vakitte gelirim, senin gül cemalini böyle renkli, taravetli⁶⁰ görürüm.

DİLRÜBA — Ah, şimdiye kadar hiç de hatırıma gelmedi, deli gibi denizleri, fırtınaları düşünüyorum, beyim sen kavgaya gidiyorsun; beyim sen tüfek karşısına, top ağzına atılıyorsun. Allah canımı alaydı da, bu günleri göstermeyeydi!..

. 60) *Taravetli*, körpe, taze.

AKİF — Sen kavgadan mı korkuyorsun, “Akife bir hal olur?” diye mi bu kadar telâş ediyorsun? Bir kere düşün bak, kavganın âdeti yaşayıştan hiç farkını bulabilir misin? Dünyada her gün, bir muharebede telef olanların yüz katı adam ölüyor, kavga da telef olanlar da bir tesadüfle gidiyor, dünyada ölenler de... Demek ki, muharebe meydanı küçülmüş bir âlem. Öyle değil mi? İyice dikkat et, şimdi benim muharebeye gideceğim için telâş etmek dünyada bulunduğum için korkmak gibi değil midir?

DİLRÜBA — Ah, beyin aklı başında, beyin ferahı yerinde, durmuş da dünyanın hayalâtını kuruyor, sonra beni de aldatırım sanıyor. Bey kavgaya gidecek, canını bin türlü muhataraya atacak, ama arkasından Dîlrüba kederinden, endişeden helâk olmuş, yahut kimsesiz, garip, sefil kalırmış? Oralarını kim vazife eder?

AKİF, *cidd ü ehemmiyetle* — Gel, buraya gel. Ben kavgaya gidiyorum, ben devletimin hizmetine gidiyorum. Beni sever misin? Benim muhabbetime lâayık olmak ister misin? Arkamdan ağlamayacaksın; benim için kederinden bir damla yaş dökmeyecek, bilakis iftihar edeceksin. “Beyim insandır, beyim millete hizmet ediyor, beyim vatanının düşmanlarına karşı duruyor” diye sevineceksin. Gönlünün bu türlü hissiyat ile dolmasını isterim, aklında daima böyle tasavvurlar bulunmasını arzu ederim. Cenab-ı Hak ihsan eder de senden bir çocuğum dünyaya gelirse dünya ile ahiretin hiç farkını bulamayacak yolda terbiye edeceksin, vatanıyçin memnun memnun öl-

meye hazırlayacaksın, anladın mı? Kavgada bana bir hal olursa...

DİLİRÜBA, *lakırdısını keserek* — Allah esirgesin.

AKİF — Dünyada her şey olabilir, insana lâzım olan her fenalığa nefsinı hazırlamaktır. Düşündüğü başına gelmezse hiç zararı olmaz, gelirse fayda görür. Çünkü bir belâyâ bekleyerek uğramak bağteten⁶¹ müptelâ olmaktan bin kat ehvendir. Bana bir hal olursa, korkma, sefil kalmazsın. Allah seni kimseye muhtaç etmez. Ben hepsinin çaresini düşündüm, her halin mümkün olan tedbirini hazırladım.

DİLİRÜBA — İnsafsız! Vücudumun her zerresine bir nüzül isabet ediyor⁶². Daha buradayken ölümünü düşünmüş, ona da kanmamış da, kendi öldükten sonra benim için çareler, tedbirler hazırlamış. (*Rikkatle*⁶³) Acaba senden sonra kim yaşayabilecek?

AKİF — Sana "Ağlama!" demedim mi? Benim başım için metin ol. Halini gördükçe metanet va'zederken ben ağlayacağım da seni güldüreceğim. Metin ol ki, canım yerindeyken şuradan gidebileyim.

DİLİRÜBA — İşte beyim! Bak, gözlerimde bir damla nem var mı? Mademki sen metin olduğumu istiyorsun, istediğin kadar sabrederim, gönlümde ne kadar yara, ne kadar ateş varsa yine gönlümde saklarım. Elimden gelirse, hiç gittiğini hatırıma getirmem, daima geleceğini düşünürüm. Seni her gün

61) *Bağteten*, apansız, birdenbire.

62) *Nüzül isabet etmek*, inme inmek.

63) *Rikkatle*, gönül yumuşaklığıyla.

yanımda kıyaş ederim. Gülemem, ferah bulamam; lâkin ağlamam, kimseye keder göstermem. Sen emin ol, sen rahat git. Cenab-ı Hak hayırlısıyla kavuşmak nasip etsin.

AKİF, boynuna sarılarak — Gel, gel Dîlrübacığım! Allah hayırlısıyla kavuştursun; Allah devletimize zeval vermesin! Keder etme, inşallah yakında sağ salim gelirim, inşallah yakında kavuşuruz, lezzetli lezzetli ömür süreriz.

Dördüncü Meclis

DİLRÜBA, yalnız

DİLRÜBA, kapıdan bakarak merdivenden indiğini ve pencereye koşarak sokağa çıktığını gördükten sonra, müstehziyane⁶⁴ gülerek — Bu adam gerçekten deli! İnsanın Ferhat - Şirin masalına inanacağı geliyor. Yedi aydır birlikteyiz, tavrımdan bir şey anlayamadı. Ben, bir gün gelir âdeta karı-koca oluruz, insan gibi geçiniriz zannettim. Biz ise hâlâ âşık maşuk, bir türlü halimiz değişmiyor. İnsan utanıyor da muhabbet göstermek için ne tuhaf taklitler yapıyor. Lâkin gittiği vakit ağlama diye üstüme varmasaydı, bilmem ne yapacaktım? Bilmem nasıl ağlayabilecektim? Şaşarım ki bir adam doğru olunca her yalanı nasıl doğru zanneder. Gel!.. Kız!.. Kız!..

64) *Müstehziyane*, alaylı bir şekilde.

Beşinci Meclis

DİLİRÜBA — KAMER

KAMER, *odaya girerek* — Efendim!

DİLİRÜBA — Kız, incilerimi dizdin mi?

KAMER — Hayır.

DİLİRÜBA — Hay Allah cezanı versin! Ben şimdi karşıdaki düğüne incisiz nasıl giderim?

KAMER — A hanımefendi, bugün bey gurbete çıkıyor, birbirinize bu kadar muhabbetiniz varken onun kavgaya gideceği gün sizin de düğüne gideceğinizi ne bileyim?

DİLİRÜBA — Sen evimize satılalı kaç yıl oluyor?

KAMER — Sekiz.

DİLİRÜBA — Evde kaç erkek gördün?

KAMER — Çok...

DİLİRÜBA — Ben acaba hangisini sevmiştim?

KAMER — Hiç.

DİLİRÜBA — Öyle de, birbirimize muhabbeti nereden çıkardın?

KAMER — Onlar başka...

DİLİRÜBA — Niçin? Onlar erkek değil miydi?

KAMER — O hanımefendi, bu, kocanız...

DİLİRÜBA — Budala!.. Koca muhabbet ağacından mı yetişir? Karşımda öyle alık alık bakıp durma! (*Gayet bâti ve telâşsız bir tavırla*) Git, incilerimi diz! Çabuk ol, düğüne gideceğim!.. (*Dilirüba kahkaha ile gülererek bir iskemleye oturur.*)

(*Perde kapanır*).

İKİNCİ FASIL

Birinci Meclis

ESAT — sonra UŞAK — sonra ŞAHİN —
SÜLEYMAN

ESAT — Herif ahrete gitmiş. Az kaldı ispatı olamıyordu da biçare kız bir ölünün esaretinde kalıp gidiyordu¹. Memur olduğum vakit hiç de buraları işitmemiştim, meğer hayır bundaymış, meğer Cenab-ı Hak beni böyle bir devlete nail etmek için Çürüksu'ya göndermiş. Dünyanın en güzel çiçekleri, dağların en vahşi, en تنها köşelerinde bulunuyor, Allahın en nuranî melekleri de böyle kıyılarda, bucaklarda ele geçiyor. (*Kapıdan giren uşğa*) Nedir o?

UŞAK — Şahin Bey gelmiş efendim. Yanında da bir ihtiyar ağa var. Sizi görmek istiyorlar. Ne emriniz olur?

ESAT — O da sual edecek bir şey mi? Sersem herif, ben sana ne vakit misafir gelirse yanıma çağırma dedim mi ki, Şahin Beyi dışarda bekletiyor-sun? Söyle buyursunlar. (*Uşak çıkar*) Süphanallah,

1) Bir kadının tekrar evlenebilmesi için, kayıp eşinin ölümü ispatlanmak gerekirdi.

bu deli de yemek yiyecek olsa, iptida gelir, bana sorar. Daima beni hoşnut etmeye çalışıyor da yine kendini tekdir ettirmekten başka bir şeye muvaffak olamaz. (*Şahin ile Süleyman'a*) Buyrun efendim! (*Se-lâmdan sonra uşağa*) Kahve getir, ateş getir! (*Şahin'e*) Birader, görünmez oldunuz. Yoksa gazada mıydınız?

ŞAHİN — Nerede olacağız? Düşman karşısında değil miyiz? On iki gündür Hamit Beyin yanında bulundum². Karakol kavgasından meydan yok ki insan biraz da evine gelsin, dostlarını düşünsün. Adam nasıl beklemez? Gaza malımız, ecdadımızdan bulmadık, kılıcımızla aldık. Padişahımıza iptida bu kalenin fethi “gazi³” dedirtti, her taşına bin can feda olsun.

ESAT — Allah zeval vermesin, devletin bu kadar askeri var, yine kaleyi siz mi bekliyorsunuz? Yine karakol kavgalarını siz mi ediyorsunuz?

ŞAHİN — Asker mi? Yirmi senedir biz evimizde rahat ettik; onlar analarından, babalarından, evlerinden, barklarından ayrıldılar; süngüleriyle, kılıçlarıyla vatanın her tarafına birer demir set çektiler, devletin şanını, milletin menfaatini muhafaza ettiler. Biz ziyafetlerde geldik, seferlerde dolaştılar; kaba döşeklerde yattık, silâhlarına yaslandılar, sa-

2) Sınır halkından silâh kullanabilenler, varlığı olanlar gönüllü olarak savaşa girerlerdi. Şahin Beyin konuşması bu bakımdan incelenmeli.

3) *Gazi*, gazada bulunan, savaş yapmış olan.

bahlara kadar nöbet beklediler. Şimdi devletin şanlı bayrağını bir ellerine almışlar, memleketimize gelmişler. Bütün cihan rahatını, asayişini himmetlerinden bekliyor. İnsaniyetin ne kadar menfaati varsa bayraklarının sayesinde sığınmış öyle duruyor. Bugün askerin bir neferi kaleye bedeldir. Bir neferin yoluna bütün Gürcistan telef olur. Bakalım, düşman ellişer altmışar bin kişilik ordular tertip etsin, üstümüze birkaç yüz top sürsün, yerlinin hiç olmazsa yarısı şehit olsun, bir kamanın karşısında on süngü peyda olmaya başlasın o vakit âciz kalırsak, şevketlû padişahımızın kılıcına sığınırız. Biz daha ne gördük ki kavgayı askere bırakalım? Hâlâ galebeden galebeye gidiyoruz, hâlâ üç yüz kişimiz üç bin adamla çarpışa kazanıyor. Hâlâ günde bir tabya, bir köy zaptediyor. Bu muvaffakiyetlerimiz de yine hep asker sayesinde vücuda geliyor. Biz askere kılavuzluk ediyoruz. Düşman ise Osmanlı askerinin kılavuzundan kaçıyor. En büyük iftihar ettiğimiz şey de odur. Bakın, arayın, bugün benden başka 'Çürüksu' da bir beyzade bulabilir misiniz? Ben de ağa hazretlerinin⁴ teşrifini haber aldım da onun için geldim.

4) *Ağa hazretleri*, Tanzimat'tan sonra yeni rütbe ve unvanlar saptanırken alaydan yetişme, okur-yazar olmayanlara, «ağa» unvanı verilmişti. Süleyman Kaptan, Tanzimat öncesinden kalma gemi süvarisi, yaşlı kimse olduğundan Şahin Bey, saygısını göstermek için böyle söylüyor.

ESAT — Cenab-ı Hak hepinizi berhudar etsin⁵. Ben İstanbul'dan çıktım dâ o vakit anladım, meğer her taşımızın altında bir aslan yatarmış. Tarihlerde görür de taaccüp ederdim: Bakarsın İstanbul ateş içinde yanar, her gün bir zorba⁶ kalkar, Sultanahmet'teki çınar⁷ asılmış adam ile donanır; askerde itaat, serdarlarda maharet, hükümette kuvvet görülmez; yine ordu çıkar, hangi devletle uğraşırsa galebe eder. Bugün Girit'i alırlar⁸, yarın Viyana'yı muhasara ederler⁹, öbür gün Prut muzafferiyetini¹⁰ kazanırlar; daha öbür gün iki büyük devlete birden harp açarlar, birine kale yıktırırlar, birinden kale

5) *Cenab-ı Hak hepimizi berhudar etsin.* Allah iyi günler gösterson.

6) *Zorba*, ayaklanmalarda ön ayak olup, başarı halinde, ondan en çok faydalanan söz ve hüküm sahibi olan kimse.

7) *Sultanahmet'teki çınar*, Sultanahmet, İstanbul'da güzel bir caminin bulunduğu semt ve meydanlıktır. Buraya «Atmeydanı» da denirdi. XVII. yüzyıl ortalarında olan ayaklanmalarda buranın adı çok geçer. Öldürülen bazı insanlar, bu meydanda bulunan çınar ağacına asılmışlardır.

8) *Girit*, Akdeniz adalarından askerlikçe önemi olan bu ada, 1641 (1051) yılından 1670 (1081) yılına kadar süren savaşlardan sonra Venediklilerden alınmıştır.

9) *Viyana muhasarası*, bir defa Kanunî tarafından 1529 (936) da, ikinci kez 1683 (1094) yılında olmuştur. Burada ikinci kuşatma anlatılmak isteniyor.

10) *Prut muzafferiyeti*, 1710 (1122) de Rusya ile olan savaşta Baltacı Mehmet Paşa bu nehir kıyısında Büyük Petro'nun ordusunu bozguna uğratmıştır.

alırlar, bir Cezzar¹¹, Akkâ'yı¹² bir Cihangirin¹³ elinden kurtarır, bir Bayrakdar¹⁴ bir koca devlet kadar hüküm verir. Şimdi anlaşılıyor ki, bu fevkalâde galebeler hep halkın şecaati sayesinde vücuda gelmiş. Bu kadar Osmanlıya görünüşte bir vakit zeval yoktur, yine Allah hıfzeyesin. Ağa hazretleri İstanbul'dan mı teşrif ettiler?

SÜLEYMAN — Evet, İstanbul'dan geliyorum.

ESAT — Efendim, payitahtımızda¹⁵ ne türlü havadis var? Herkes vatan kardeşlerinin buralarda gösterdiği gayretten memnun mu? Rumeli'deki muzafferiyetleri işittik. Padişahımıza, devletimize, milletimize, askerimize ağlaya ağlaya dualar ettik.

SÜLEYMAN — İstanbul halkı kara muharebelerimizden memnun. Hem de pek memnun. Çünkü karada daima bir kaybedersek on kazanıyoruz. Lâkin Sinop¹⁶... ah, herkesin pek yüreğini yakıyor... Düşündükçe çıldıracağım geliyor.

ESAT — Ağa peder, Sinop'u pek merak etmişsiniz?

11) *Cezzar*, Ahmet Paşa 1799 martında Büyük Napolüon'un Akkâ kuşatmasına karşı koymuş ünlü komutan (1804'te öldü).

12) *Akkâ*, Beyrut şehrinin güneyinde, kıyıda bir şehir.

13) *Cihangir*, Büyük Napolyon.

14) *Bayraktar*, Alemdar Mustafa Paşa.

15) *Payitaht*, hükümet merkezi, başkent.

16) *Sinop*, sonraları «Kırım savaşı» diye adlanan savaş sırasında bu Karadeniz limanında toplanan donanmamıza Rus donanması bir baskın yaparak donanmayı yakmıştı (30 kasım 1852).

SÜLEYMAN — Nasıl merak etmem? Hem denizde topu topu bir muharebe ettik, onda da mağlup olduk. Hem de ben yirmi sekiz yaşında bir yiğit evlât kaybettim. Abe, ne var? Oğlum namusunu lekelememiş ya. Devletin uğruna şehit olmuş. Ben onu zaten vatanıma kurbanlık beslemiştim. Şehadetine gam yemem, bahtlı çocuk, Allaha yüznün akı, göğsünün kanıyla kavuşmuş. Yalnız iki şeye canım sıkılıyor: Birincisi, niçin ben ondan önce ahrete gitmedim? Rabbim şehadet nasip etmemiş midir nedir? Yaşım altmış sekiz. Tamam kırk bir muharebede bulundum. Kırk bir kere ölüm; önümde, ardımda, sağımda, solumda dolaştı. Avarin'de¹⁷ altımdaki gemi yandı, içindeki askerden biri halâs olmadı, yine ben o kadar dalganın, o kadar ateşin arasından yüze yüze kurtuldum. Ölmüyor, insan öyle gülle ile, kurşunla, ateşle, su ile ölmüyor, ecelini bekliyor. Bak, ben o kadar belâ, o kadar muhatara gördüm, hâlâ sağım. Yaşım da yetmişe eriyor, Akif, o gençliğinde gidiverdi.

ESAT — Akif mi? Oğlunuzun adı Akif Bey miydi?

SÜLEYMAN — Akif'ti. Oğlum şehit oldu. Bari devletimizin galebe ettiği bir kavgada şehit olaydı, bari düşman bayrağını karakuş gibi cenazelerimizin

17) *Avarin*, yahut *Navarin*, Mora yarımadasının batısında bir liman. 20 ekim 1827 günü bu limanda demirli olan 64 gemilik donanmamıza Rus, Fransız, İngiliz birleşik donanması ansızın saldırarak yakmış ve batırmışlardır.

üstüne kanat gererek süzölmüş görmeyeydi de ahrete olsun memnun gideydi; ikinci teessüf ettiğim şey de budur.

ESAT — Merhumun adı Akif Beydi dediniz, değil mi? Sinop'ta şehit oldu, kaptandı, öyle mi?

SÜLEYMAN — Evet beyim, daha birkaç ay önce buradaydı. Belki de bilirsiniz, ihtimal görmüşsünüzdür, görmemişseniz de gıyabından olsun¹⁸ bileceksiniz. O da vaktiyle bu evde oturmuş. Haremi hâlâ bu evdeymiş. Mektubunda daha bazı vasiyetleri var da İstanbul'dan buraya kadar onları yerine getirmek için geldim. Pederlik bu ya! Vefat etmiş evlâdın bizce her sözü mukaddestir. Haremini, kızımı göreceğim, ondan dolayı sizi taciz ettim¹⁹. Çok söylendim, baş ağrısı verdim. İhtiyarlığımı hürmet buyurun da, affedin.

ESAT — Estağfurullah²⁰! (*Kendi kendine*) Oğlunun haremiyle görüşmeye ne de acayip gün bulmuş. (*Süleyman Kaptan'a*) Vasiyet mi buyurmuşunuz? Ne gibi vasiyetler? Acaba... içinde bize düşecek de bir hizmet var mı?

SÜLEYMAN — Hayır, oğlum! Allah gönlünüze göre mükâfat ihsan eylesin. Topu topu bir vasiyet; o da kimşenin yardımına muhtaç değil. Çocuk mek-

18) *Gıyabından olsun*, tanışmadan, görmeden, arkasından olsun.

19) *Taciz etmek*, rahatsız etmek, rahatsızlık vermek.

20) *Estağfurullah*, «Tanrı'dan bağış ve mağfiret dilerim» anlamında Arapça söz olup, övölmeye, alçak gönüllölük göstermeye karşı kullanılır nezaket anlatımı.

tubunda: “Ben ölürsem haremim sefil kalır, gel al da İstanbul’a götür” demiş. Kendi gitti, tek o mezarında rahat yatsın diye bu yaşımdan sonra sefer zahmetlerine katlandım da kerimemi almaya geldim. Mezarı da yok amma, ne hükmü var? Varsın olmayıversin, mevtanın²¹ başı ucuna yarım arşın bir taş dikmekle ne olur? Adam kendine tarihin en şanlı sayfaları içinde bir mezar peyda etmeli, ismi milletin hafızasına kazılmalı ki, bahtiyar sayılsın. Kızımı götüreceğim oğlum, vasiyeti gibi İstanbul’a götüreceğim.

ESAT, *barit barit*²² — Eğer giderse götüreceksiniz, değil mi?

SÜLEYMAN — Gider, zannederim gider. Çocuk mektubunda öyle söylüyor. Pek vefadarmış²³. Kimsesi de yokmuş. Çocuk mektubunda: “Benden sonra imdadına yetişmezsen, sefil olur!” demiş. Onun için götüreceğim. Oğlumun haremidir, benim kızımdır, sefil bırakmayacağım.

ESAT — Sefil olmasın diye mi götüreceksiniz? Götürün ağa peder, eğer giderse, götürün.

SÜLEYMAN — Acaba bir haber gönderip de görürebilir miyiz?

ŞAHİN — Ben gönderdim, komşudaymış, aramaya gittiler. İşte geliyor, kapıdan göründü.

SÜLEYMAN — Bu mu? Allah gençliğini bağışlasın, yürürken etrafına ne de güzel güzel salınıyor.

21) *Mevta*, ölü.

22) *Barit barit*, soğuk soğuk.

23) *Vefadar*, vefa sahibi. Sevgisinde duran.

ŞAHİN, *kendi kendine* — Salınır. Aynı kızgınlığından şaha kalkmış yılanlar gibi salınır.

SÜLEYMAN — Vefasız çocuk, ne olurdu; sevgili haremının karnında olsun bana bir nümunesini, bir yadigârını bırakaydı.

ŞAHİN, *kendi kendine* — Biçare ihtiyar, hele Allah seni o belâdan olsun esirgemiş.

ESAT, *kendi kendine* — Zavallı adam! Ben nasıl yanlarında durayım? Oğlunun haremını alıyorum. Şimdi duyunca kim bilir bana ne gözle bakacak? Ben ömrümde bu kadar ciğerler yakacak bir hal görmedim. Kızı sevdiğime nedamet edeceğim geliyor. Niçin nedamet edeyim? O, vaktiyle Dîlrüba'yı seviyormuş, Dîlrüba onu sevmemiş de şimdi beni seviyor. Kabahat kimin? Ben de Dîlrüba'yı seviyorum. İşte Allahın emriyle birleşiyoruz. Aramızı bir ölüm ayıracak. Mevt²⁴ gelmeden bir meyyit²⁵ için firkatte mi kalalım? Ne terbiyeli hanımmış ki kocasını hiç sevmemişken yetmiş yaşında kaynatasını arkasından buralara getirecek kadar memnun etmiş. (*Süleyman'a*) Müsaade buyursanız bendeniz biraz öteki odaya gideceğim. İşte hânım geliyor, konuşursunuz.

SÜLEYMAN — Sizden gizli bir işimiz yoktu beyim.

ESAT — Hayır, onun için değil. Bendenizin biraz meşguliyetim var da... ev sizin, bir şey irade buyursanız uşağa emredin. (*Kendi kendine*) İh-

24) *Mevt*, ölüm.

25) *Meyyit*, ölü.

tiyarın haline bir türlü yüreğim dayanmıyor. (Kapıdan çıkarken, Şahin'e) Siz beni görmeyince gitmeyin.

ŞAHİN BEY, *uykudan uyanır gibi bir halde* — Ha?.. Ne dediniz?

ESAT — Beni görmeden gitmeyin!..

ŞAHİN — Niçin?

SÜLEYMAN — Hanım gelmedi.

ŞAHİN — Galiba harem tarafından²⁶ geliyor. Yol biraz uzuncadır. İşte geldi, çıktı.

İkinci Meclis

SÜLEYMAN — ŞAHİN — DİLİRÜBA

SÜLEYMAN, *Dilirüba'yı koşup kucaklamaya çağışarak* — Evlâdım, hanım kızım!..

DİLİRÜBA, *eliyle Süleyman Kaptan'ın göğsüne dayanarak* — Siz kimsiniz?

SÜLEYMAN — Ciğerparemin sevgili Dilirüba'sı, beni bilemedin mi? Yüzüme bakıyorsun da bilmiyor musun? Hiç bir tarafım, sevdiğin bir adamı andırmıyor mu?

DİLİRÜBA — Bilemedim.

SÜLEYMAN — Kızım, daha birkaç ay önce şehit olan beyini unuttun mu? Akif'in bir ihtiyar ba-

26) *Harem tarafı*, büyük evlerde kadınların ve yalnız o kadınları görebilecek erkeklerin bulunduğu bölüm. Öteki bölüme, «selâmlık» denirdi.

bası yok muydu? “Ne vakit olsa gelir, seni arar” diye çocuk sana bir lakırdı söylemedi mi?

DİLRÜBA — Haa! Süleyman Kaptan siz misiniz?

SÜLEYMAN — Benim, hanım kızım! Kocan şehit oldu ise baban sağ duruyor. Ne istersen, ne arzu edersen, emret. Akif’i diriltmek mümkün olsa ne kadar çalışırsam en küçük bir muradını vücuda getirmeye de o kadar çalışırım. Bana çocuk, ayrıca mektup yazmış: “Ölürsem Dılrüba’nın imdadına yetiş!” demiş. İşte geldim, seni İstanbul’a götürmeye geldim. Bak, payitahtta neler görürsün. Ne kadar kendini avutacak, gönlüne teselli verecek şeyler bulursun? Ne vakit emredersen gideriz, ne vakit emredersen... Ben şimdi senin esirinim. Her şeyde senin emrine bakarım.

DİLRÜBA, ağır ağır bir iki adım geri çekildikten sonra dikkatle Süleyman Kaptan’ın yüzüne bakarak — Siz soyca mı delisiniz?

SÜLEYMAN, hayretle — Ne dedin kızım?

DİLRÜBA — Kendiyle yedi ay geçindik, bir gün münasebetsiz muhabbetten baş alamadım; ahrete gittiği meydana çıkalı daha üç gün olmadı, şimdi de yerine siz mi peyda oldunuz?

SÜLEYMAN — Hanımefendi, babasına gönderdiği vasiyetnamede bile sizden başka bir şey düşünmeyen kocanızdan o kadar bizar²⁷ mıydınız?

DİLRÜBA — Orası benim bileceğim şey. Siz bir

27) Bizar, bezmiş, bözgin.

kere ettiğiniz teklifi düşünün? Hiç darı tanesi kadar akli olan adamın hatırına gelir mi? Benim gibi yirmi yaşında bir kadın bir mevtanın hayaline bağlanır, kalkar, kaynatasının arkasına düşer, memleketini bırakır, gurbetlerde kendini bir evin köşesine hapseder, öyle mi?

SÜLEYMAN, *keñdi kendine* — Ne zerre kadar Akif'e acıyor, ne benim ihtiyarlığımdan, mahzunluğumdan utanıyor!.. İnsan değil, sanki felek mermerden bir put yapmış, içine de bir şeytan oturtmuş da biçare çocuğa musallat etmiş!.. (*Dilrûba'ya*) Hanım, benim buralara kadar gelip de sizi götürmek iste-yişim, oğlumun vasiyetinden. Oğlumun vasiyeti de sizi sefil olur korkusundandı, yoksa...

DİLRÜBA — Tuhaf zihni varmış. İnsan mektepten çıkma olduğunu düşünür de, hayrette kalır. Ben bu yaşta mı sefil olacağım? Bey, acaba dünya-da kendinden başka erkek yok mu zannedermiş? Sizin merhametiniz lâzım değil! Beni düşünecek adam var. Şimdi yanınızdan çıkıyordu, daha dün nikâhına girdim. Akif gittiyse, Esat sağ olsun!..

SÜLEYMAN — Ah, daha Akif'in gömüldüğü toprak kurumadan yerine adam da bulmuşsunuz.

DİLRÜBA — Sanki toprağı kurusaydı dirilecek miydi? Bir daha erkek yüzü görmek için beyin mahşer günü mezardan kalkmasını mı bekleyelim? İşte iddetim²⁸ çıktı ya, geçti bile, gideli tam yüz üç gün

28) *İddet*, kocasından ayrılan veya kocası ölen bir kadının, tekrar evlenebilmesi için, beklemek zorunda bulunduğu zaman.

oluyor. Ağa peder, oğlunuzun maaşı, iradı ayda üç bin kuruşa bile varmıyordu. O kadar parayla ne iz-zetler gördük, ne saltanatlar sürdük ki ölünceye kadar arkasından ağlayalım, geberelim?..

SÜLEYMAN — Anlaşıldı, hanım, anlaşıldı. Ah, indimde hâlâ mukaddessiniz, zihnimden geçen lakırdıları söyleyemem; çocuk, belki ahrette de mahzun olur. Hakkınız var, biz deliymişiz; soyca deliymişiz ki, o sizi kendinden sonra erkek düşünmez zannetmiş de bana vasiyetnameler yazmış. Ben de elli altmış sene dünyayı tecrübe ettikten sonra sevdalı bir gencin hayalâtına ihtimal vermişim de, kalkmış buralara gelmişim. Kusura bakmayın, biz deliyiz, soyca deliyiz, Allah aklınızı size bağışlasın. Vefatını haber aldıktan sonra çocuğun terekesini²⁹ yazdırmıştım, işte kassam defteri³⁰. Sizin de hisseniz içindedir.

DİLRÜBA — İstemem! Ben, o mirasa da muhtaç değilim.

SÜLEYMAN — Yok. Hisseniz, yüz doksan dört bin kuruştur. Malınız değil mi? Niçin almayacaksınız? Parayı hükümete gönderdiler. *(Bu sırada Dîlrûba yavaş yavaş yanaşır. İstemez gibi görünerek defteri eline alır)* O defteri gösterdiğiniz gibi, verirler. Muhtaç değilseniz fukaraya sadaka edersiniz.

29) *Tereke*, (terike) ölen bir kimsenin kalan malı, mülkü.

30) *Kassam defteri*, «kassam» mirasçıların paylarını üleştiren, küçüklerinin paylarını da saklayıp koruyan şeriat memuru. Bunun resmi olarak tuttuğu hesap defterine «kassam defteri» denirdi.

ŞAHİN — Hanım niçin fukaraya sadaka edecek? Elmas alır, da yeni kocasına güzel görünür.

DİLRÜBA — O kim?.. Haa... sen misin?

ŞAHİN — Evet. Bilemediniz mi?

DİLRÜBA — Be adam, sana ne oluyor ki her işime karışırsın, ne yapsam karşıma çıkarsın! Senden kıyamete kadar kurtulamayacak mıyım?

ŞAHİN — Yıkıl şuradan! Şimdi o yüz bin kişiye dağıttığın gönlün yüz bin parça olur; şimdi o bu kadar adamın kanına giren suratın sokak köpeklerinin ağzına düşer de onlara da birbirini paralatır!..

DİLRÜBA — Alçak!..

ŞAHİN — Edepsizlik etme, yıkıl şuradan diyorum! Ben de seni bilirim, sen de beni bilirsin!..

SÜLEYMAN — Bey, Akif'in vasiyetini unuttun mu? Bana kâğıtlarını gönderen, sözlerini yazan sendin. Ben bunu ne halde olsun himayeye mecburum, bilmiyor musun? Haydi kızım, haydi hanım, kocalı kadın, erkekler arasında yakışmaz.

Üçüncü Meclis

SÜLEYMAN — ŞAHİN

SÜLEYMAN — Zavallı Akif!

ŞAHİN — İhtiyar, eğer oğlun öldüyse Allah rahmet eylesin. Dua et, dua et ki gerçekten ölmüş olsun.

SÜLEYMAN — O nasıl lakırdı?

ŞAHİN — Bu kadını görmedin mi? Bu kadınla bir dakika bir yerde bulunmak, Akif'e kıyamete kadar mezarda yatmaktan beterdir. Hani تنها dağlarda, harap yerlerde gulyabaniler, peri kızları olarmış da insanı esir edermiş, kanını en son damlasına varıncaya kadar içmedikçe elinden bırakmazmış... diye masallarda işitmez miyiz? Eğer öyle gulyabani, öyle peri kızı varsa biri, belki birincisi budur. Akif şehit oldu da ne oldu? Bir can kaybetti, bir ebedî devlet kazandı. Eğer sağ olsaydı, kim bilir canını kaç gün daha hıfz edebilirdi³¹? Bununla birlikte namusu da berbat oluyordu.

SÜLEYMAN — Ah, bana öyle lakırdı söyleme. Yetmiş yaşına giriyorum, bana müteallik bir kimse-nin namusu bozulabileceğini ömrümde bir kere hatırıma getirmedim.

ŞAHİN — Ben orasını bilmem, Akif inşallah şehit olmuştur. İnşallah benim düşündüğüm, benim işittiğim şeyler hiç hükmüne girer de, bu karının tertip ettiği yalanlar sahi çıkar.

SÜLEYMAN — Ay oğul, perşembe günü iki insan gelmiş, mahkemede çocuğun vefatına şehadet³² etmiş. Altındaki gemiyi eliyle attığını görmüşler.

ŞAHİN — Yalan ihtiyar, sen gerçekten divane misin? Söylediğim lakırdıların hepsini teselliye mi hamlettin? O şehadet eden adamlar yok mu? Onlar altmış pâraya Hazret-i Salih'in³³ devesini öldürür,

31) *Hıfz etmek*, korumak.

32) *Şahadet etmek*, tanıklık etmek.

33) *Hazret-i Salih*, Arap yarımadasında yaşayan Se-

Hazret-i Yusuf'un gömleğini kana boyar³⁴ takımındandır. Bu karı bir emir gönderse, dünyada güneş yoktur diye şahadet ederler. Sinop'a ne vakit gitmişler ki Akif'in öldüğüne şahit oluyorlar? O günlerde biri sandalıyle Sohum'a Avrupa metal kaçırıyordu, biri Varna'dan buraya peksimet taşıyordu. İkisi de bir anda, bir günde fırtınaya tutulmuşlar, ondan sonra da Sinop limanına sığınmışlar. Biri Varna'dan gelirken, biri Sohum'a giderken ikisi birden Sinop limanından başka sığınacak yer bulamamışlar; altlarındaki sandal ile o kadar denizden geçmişler, biri İstanbul'a, biri buraya, yahut Trabzon'a girmemiş de, ikisi birden doğruca Sinop'a gitmişler. O sırada düşman gelmiş, bir koca donanmayı yakmış, içinden bir gemi kurtulmamış, hepsi harap olmuş da yalnız bunların iki çürük sandalı kurtulmuş. Anladın mı şimdi şahitler nasıl adammış? Sözlerine ne kadar inanmak caiz olabilir?

mud kavmine peygamber olarak gönderilmiş, azıtmış olan bu kavmi Hak yoluna çağırdığı zaman, kendisinden bir mucize istemişler. O da, bir kayadan gebe bir deve çıkarmış, deve hemen doğurmuştur. Salih Peygamber, halkına bu deve ile yavrusuna bakmayı öğütlemiş ise de ahlâkları çok bozulmuş olan kimseler, bu deveyi öldürmüşlerdir. Hainlik ve ahlâk bozukluğuna mesel olmuştur.

34) *Hazret-i Yusuf'un gömleğini kana boyayanlar*, Peygamber Yusuf'u çocukluğunda çekemeyen on kardeşi, babalarından gezmeye diye izin alarak Yusuf'u götürüp çölde bir kuyuya atmışlar ve gömleğini hayvan kânına bulayıp, «Yusuf'u yırtıcı bir hayvan parçaladı!» yalanıyla babalarına getirmişlerdir. Bu da kardeş hainliği için mesel olmuştur.

SÜLEYMAN — Oğlum, Akif gemisini atmış, gemisindeki cephaneyi ateşlemiş.

ŞAHİN — Ateşlemiş, ateşlemiş. Ben, gerçekten Sinop'tan gelme adam gördüm, öyle adam ki lakırdısına kim olsa inanır, gemisini atmış, cephaneyi ateşlemiş ama, yine kurtulmuş; nasılsa kurtulmuş. İnanıyor musun? Sen kırk bir kavgadan nasıl kurtuldun, demin kendin naklediyordun. Hâlâ inanmıyorsun, değil mi? Dünyada gördüğüm olaylar içinde kendi başına gelmese inanmayacağı şeyler yok mudur? Bana söyleyen adam yalancı değildir, dokuz senedir konuşuruz, ağzından latifeyle olsun bir yalan çıktığını iştirmedim. Akif, yaralıymış, gören adam hastanede görmüş, buraya geleli daha on beş gün oldu, size yazdığım mektuptan sonraydı. "Hekim izin verirse mektup yazacaktı" diyor, bugünkü vapurla gelmesini umuyor. İsterseniz gidelim, kendinden sorun?..

SÜLEYMAN — Yalandır, yalandır!.. Çocuk kavgadan kurtulduysa hastanede ölmüştür!.. Ah, bir baba hem bu dünyada bulunur, hem de ölüsüne ağladığı ciğerparesini karşısında sağ görebilir mi? Hiç insanda o kadar baht var mıdır?

ŞAHİN — Yalan olsun, inşallah sen Akif'i karşında göremezsin, çünkü sonra kaybedeceksin. Kaybedeceksin de dünyada kimsenin uğramadığı belâlara, meşakkatlere uğrayacaksın. Ah, bu kadın! Bu hınzır! Git, git babacığım, haydi bizim eve git. Şim-

di ben de arkandan gelirim. Beş dakika sürmez gelirim.

(*Süleyman Kaptan, hayran hayran dışarı çıkar.*)

Dördüncü Meclis

ŞAHİN, yalnız

ŞAHİN — Zavallı ihtiyar; keşke baba olacağına babanın vücudundan ayrılmadan telef olaydın. Of... bu memleketi de şu fahişe mi harap edecek? Üç senenin içinde sekiz delikanlı dâmına düştü, canından dûr oldu³⁵, üç günün içinde iki budala yalandan şehadet etti, dininden mahrum kaldı. Akif sağ ise, o yolda telef olacak, şu ihtiyar, şu Avarin kavgasından kurtulan ihtiyar o yolda gidecek. Ya Rabbi, bu kadar güzel vücutları niçin zehirden halk edersin de eliyle dokunan, gözüyle gören helâk olur? Ha! Kimdir o?

Beşinci Meclis

ESAT — ŞAHİN

ESAT — İhtiyar gitti mi?

ŞAHİN — Gitti. Beni niçin alıkoydunuz? Bir şey mi söyleyeceksiniz?

35) *Dûr olmak, uzaklaşmak.*

ESAT — Pek münasebetsiz zamana tesadüf etti ama, bir kere karar verilmiş bulundu, hani siz de min Çürüksu'da arasanız bir beyzade bulamazsınız diyordunuz a, değil; hepsi burada. Hamit Beyden başka cümlesi geldiler. Bu gece eğlenecektik. Bilmem işittiniz mi? Cenab-ı Hak neticesini hayır eylesin, biz teehhül ettik³⁶.

ŞAHİN — Evet, işittim; şimdi işittim. Demek bu gece düğün var?.. Beni de eğlenmeye davet ediyorsunuz?

ESAT — Düğün değil, ahabça bir cemiyet... Siz bulunmazsanız ülfet bütün bütün ruhsuz kalır.

ŞAHİN — Bey, bilmiyor musunuz, Akif benim gerçekten dostum, kardeşimdi. Babası benim evimde misafir... Siz bana öyle bir dostumun babasını evimde yalnız bırakıp da metrukesinin³⁷ düğününde bulunmayı teklif ediyorsunuz. Bilmem İstanbul'da âdet midir? Lâkin biz serhatliyiz³⁸, bu türlü işler serhat delikanlısının elinden gelmez.

ESAT — Ben kendimi de sizin gerçekten sadık, gerçekten kıymetli ahabınız kıyas ederim.

ŞAHİN — Yine zannınız sahih. Yine indimde kadriniz büyüktür. Lâkin, sizi sevmek başka, Akif'i unutmak, Akif'in metrukesi kocaya varırken düğününde bulunmak yine başka.

ESAT — Ben bilirim, iş Akif Beyde değil, Dilruba'nın düğününde bulunmak istemezsiniz. Akif Bey

36) *Teehhül* eylemek. evlenmek.

37) *Metruke*, kocası ölen kadın.

38) *Serhatli*, sınır halkı, sınır halkından.

sağken. de hakkında husumetiniz³⁹ bu dereceymiş, bana kendi söyledi.

ŞAHİN — Ya?.. Size söyledi, kendi söyledi, öyle mi?.. Ne de tedarikli, ihtiyatlı hanımmış. Bari orduların birine serasker⁴⁰ etseler!.. Süphanallah, böyle haller insanı ne kadar acayip işlere sevk edecek. Adam ağzını açacak da...

ESAT, *lakırdısını keserek* — İnanmam, nafile nefes telef edersin. Ne söylesen inanmam. Dîlrüba'yı bildiğim günden beri senin de ona husumetini bilirim. Hem ben, Allahın emriyle onu nikâh ettim, haremime lakırdı söylemek kimsenin haddi değildir!..

ŞAHİN — Başımıza bir Akif Bey daha peyda oldu. Akif'e... Dîlrüba'nın bir tırnağını canından aziz bilen Akif'e ne kadar vefasızlık ettiğini görüyorsun, işitiyorsun da, yine kadının ahlâkına o kadar güveniyorsun; yine haremim diye ağzından çıkan lakırdı evleri inletiyor.

ESAT, *hiddetle* — Senin ne vazifen!.. (*Kendini toplayarak*) Yok birader, haremim benim nazarımda kabahatten berîdir⁴¹. Senin nazarında da müttehem⁴² kaldığını istemem. Akif Bey onu seviyorsa, o Akif Beyi şevmiyormuş. Muhabbet ihtiyar ile değildir a. Bu kadar erken kocaya vardığını mı tayip edi-

39) *Husumet*, düşmanlık.

40) *Serasker*, komutan, başkomutan.

41) *Kabahatten berîdir*, kabahatten uzaktır; kabahatli değildir.

42) *Müttehem*, suçlu görülen.

yorsun⁴³? Onda kızın hiç sun'u⁴⁴, hiç kabahati yok. Ben sebep oldum. Ne yapayım? Seviyorum, bir dakika firkatine dayanamıyorum. Yalvardım, ağladım, müracaat etmediğim tedbir kalmadı, bir türlü çare bulamadım, bir türlü kandıramadım; az kaldı helâk olacaktım. Kız helâk olacağını anladı, nikâha öyle kail oldu⁴⁵.

ŞAHİN, *kendi kendine* — Allah Allah! Ya Rabbi, bu kadının vücudunu şeytan gibi alevden mi yarattın? Yüzüne kim bakarsa gözleri kamaşıyor, kim bakarsa bir daha görmez oluyor. (*Esat'a*) Bey, çok zaman görüşmedik, lâkin seni bu fikirde, bu itikatta, bu yolda bulunmaya lâayık bilmezdim. Yine de bilmem ki lâayık mısın? Bir kere düşmüşsün, çare yok. Kimse kurtaramaz, meğer Allah kurtarsın. Hem Allah kurtarsın! Bırak, beni bırak! Ne kadar yanında durursam o kadar pişman olursun, belki beni de pişman edersin.

ESAT, *yalnız* — Buna ne oluyor? Kini, kabul olunmamış âşıklar gazabına benzer. Herkesin esrarı neme lâzım; Dîlrûba beni seviyor a!..

(*Perde kapanır*).

43) *Tayip etmek*, ayıplanmak.

44) *Sun'u*, (işe) karıştığı.

45) *Kail olmak*, razı olmak.

ÜÇÜNCÜ FASIL

(İşret¹ takımıyle vesair levazımıyle müzeyyen
bir düğün odası.)

Birinci Meclis

SELİM — BAHTİYAR

SELİM — Daha meydanda kimse yok.

BAHTİYAR — Şimdi gelirler. Düğüne ne buyurursunuz?

SELİM — Bizim memleketin yılanıyle güzeli her tarafta meşhurdur. Fakat güzellerinin bazıısı insan kıyafetindedir amma, yılanır deseler adam inanmaz. Meğer ki bu hali görmüş olsun.

BAHTİYAR — Akif'in garip garip şehit olduğuna mı acırsın? Bu biçarenin gözü bağlı kurban gibi kendini en büyük muhataralara attığına mı?

SELİM — Birader, ne taaccüp ediyorsun? Bu yılan vaktiyle hangimizi sarmadı? Hangimizi zehirlemedi? Unuttun mu? Geçen sene seninle bu fahişe için anamızdan bizimle birlikte doğan dostluğu kırdıyorduk. Ondan önce az kaldı Şahin'le birbirinizi telef ediyordunuz.

1) İşret, içki.

BAHTİYAR — Geçelim, oraları unutalım. Şimdi o bahislerin sırası değil. Şahin dedin de hatırıma geldi, o nerede?

SELİM — Bilmem. O buraya dün gelmişti. Sakın efendiye hakikati söyleyip de bir belâ çıkarmış olmasın?

BAHTİYAR — Söylemiş olaydı biz, bu gece düğünde mi bulunurduk? Akif merhumla kardeş gibi görüşmezler miydi? Gelmediği var ise, onu saydıgındandır. Gerçek birader, Akif hiddetliydi, ateşliydi. Altı yedi ay birlikte bulunduk, yine kendi halini kendine bildirmeye cesaret edemedik. Bunun nensinden korkuyoruz, Dilruba'nın ne olduğunu kendine söyleyiversek ne olur?

SELİM — Sen deli misin? Biz buralıyken, kadının bu gece bende ise, dün gece sende olduğunu ilm-el-yakîn² bilirken az kaldı yolunda üç beş arkadaş birbirimizi telef edecektik, öyle değil mi? Hiç o köstebek çıkacak delik bırakmadan kendine yuva mı yapar? Hiç Dilruba bizler için bin türlü şüpheler peyda etmeden kocaya mı varır? Dikkat etsene, bir yıl içinde iki keredir nikâh oluyor, iki kocası da ahabamız tesadüf ediyor, yine ikisinde de nikâhı düğün olacağı gün işitiyoruz. Ya evvel işitse, belki bir şey söyleriz, ama düğün günü ne söyleyebileceksin? Hanım zaten nikâhlı, aleyhinde bir lakırdı söylersen alan adamın namusuna dokunur, gürültü çıkar, mec-

2) *İlm-el-yakîn*, ufak bir şüphe bile bulunmadan bilis, inanış.

lis bozulur, ahbap taciz olur, terbiyesizlik, muaccizlik³ sana kalır. Kocası yolda bile rastgelse selâm vermez, selâm bize kalır. Âdeta canına kasdetmek ister. Hanımefendi, vaktiyle ayaklarına kapanıp da, “Dünyada benim için senin yoluna ölmekten büyük bir devlet yoktur” diye yemin eden hanımefendi, dostluk edeyim derken peyda ettiğin düşmanları görünce güler. Kahkahalarla güler, bayılıncaya kadar güler. Böyle bir netice kazanmak için mi Esat’a me-ram anlatmaya çalışacaksın?

BAHTİYAR — Hakkın var birader, şimdiye kadar kaç keredir başımıza geliyor. Biz zevkimize bakalım. Âlemin hali daima böyle. Bu da âlemin başka türlü bir hali. Geliyorlar.

İkinci Meclis

Evvelkiler — ESAT — HALİM — Sazende takımı

ESAT, *Halim Efendiyle sair gelenlere* — Buyurun, buyurun efendim. (*Selim’le Bahtiyar Beylere*) Maşallah, safa geldiniz. Teşekkür ederim, davetime icabet buyurmuşsunuz, bendenizi ihya ettiniz. Birer kadeh? Efendi hazretleri müsaade buyururlar, onlar

3) *Muaccizlik*, (taciz’den) sıkıcılık, yapışkanlık, sıvışıklık.

4) *Sazende*, saz çalan, sazıcı.

gerçekten urefadandırlar⁵. Kendileri müskirattan⁶ perhiz buyururlar, bizim gibi alûdedamenlere⁷ ilişmezler.

HALİM — Estağfurullah oğlum, biz vaktimizi geçirmişiz, mükeyyefat⁸ bizi bırakmış. Hem dünyada vücutça muazzep olup da hem ahrette mesul⁹ olmaksan bir letafet görmem de işretten, onun için çekinirim. Siz genç zatlarsınız. Eğlenin, zevkinizde olun.

BAHTİYAR — Haydin bakalım, sahib-i hanenin¹⁰ safasına, rahatına.

UMUM — Allah beyi zevkinden ayırmasın!..

ESAT — Teşekkür ederim. Ağalar, siz de lüt-feder de ülfetimize biraz revnak verir misiniz? Hazır keman var. Haydin bakalım, bir taksim isteriz. Bir kadeh daha lâzım geldi, değil mi? Asrımızda¹¹ ne tuhaf şeyler işitiliyor. Geçen gün bizim Macarlı¹² hekim ne diyordu, işittiniz mi? Çalgının sesi havayı gayet hafif oynatırmış, o oynayan hava insanın kulağına girer, beynini nazik nazik gıdıklarmış da gönül onun için musikiden hoşlanırmış. Biz yine hikmetten mi bahsetmeye başladık? (*Çalgıcılara*) Hay-

5) *Urefa*, arif olanlar, irfan sahibi bulunanlar. Bir şeyin gerçeğini, içyüzünü bilenler.

6) *Müskirat*, sarhoşluk veren şeyler.

7) *Alûdedamen*, (eteği bulaşık), günaha girmiş.

8) *Mükeyyefat*, keyif veren şeyler.

9) *Mesul*, sorumlu.

10) *Sahib-i hane*, ev sahibi.

11) *Asrımızda*, zamanımızda.

12) *Macarlı*, Macar, Macaristan halkından.

din bakalım, lütfunuza intizar edip duruyoruz¹³. Tak-
sim mi edeceksiniz, ne yapacaksınız?

ÇALGICILAR

(Taksimden sonra)

*Bahseyler iken dilde duran yârelerimden¹⁴ *
Ahımda nihalân¹⁵ gibi güller mi açılsın?
Arz etmek için sinedeki¹⁶ suziş-i aşk¹⁷
Dağ-i dil-i mecrurdân¹⁸ ateş mi saçılsın?*

ESAT — Off!..

BAHTİYAR — Galiba şiir sizin?

ESAT — Hayır, kimin olduğunu bilmiyorum.

BAHTİYAR — Kim söylemişse sanki sizin li-
sanınızdan söylemiş. Baksanıza bu gece Şahin Bey
niçin gelmedi? Acaba orduda mı?

ESAT — Hayır, orduda değil. İki saat önce bu-
radaydı. Bir mühim işi zuhur etmiş¹⁹, özür etti, ge-
lemedi. Hepinize selâmı var. Belki birazdan gelir.
(Kendi kendine) Dünyada kimseyi düşünmeyip de

13) *İntizar edip duruyoruz, bekliyoruz.*

14) *Yâre, yara.*

15) *Nihalân, (nihaller) fidanlar.*

16) *Sine, göğüs.*

17) *Suziş-i aşk, sevgi yanıp yakılması.*

18) *Dağ-i dil-i mecruhtan, yaralı yüreğin yarasın-
dan.*

19) *Zuhur etmiş, çıkmış.*

deminki maceranın üzerine Şahin'i sormakta ne mana var? Garip bir sual amma, her neyse... biz eğlenemize bakalım. (*Çalgıcılara*) Biz her lakırdı ettikçe siz böyle sükût ederseniz sabaha kadar iki mısra ya söyleyebilirsiniz ya söyleyemezsiniz. Yemek vakti yaklaşıyor, haydin bakalım...

ÇALGI

*Zevkin ne ise söyle hicap eyleme²⁰ bizden
Zannım seni ya bade²¹ ya mutriptir²² eden şen
Çoktan beri mutadın iken sohbet-i gülşen²³
Hiç tâ bu kadar arz-i neşat²⁴ etmez idin sen
Gel bir daha gül handene²⁵ kurban olayım ben*

BAHTİYAR — Allah; meclise revnak gelmiyor²⁶.
Gelin birer daha içelim. Haydin bakalım, Esat'ın aşkına. Esat, yine senin aşkına içiyorum.

ESAT — Var ol beyim! Bu da sizin aşkınıza.

BAHTİYAR — Afiyetler olsun. Çalgı yine mi duruyor?

ESAT — Durmaz beyim.

20) *Hicap eylem*, utanma.

21) *Bade*, içki.

22) *Mutrip*, çalgıcı.

23) *Sohbet-i gülşen*, gül bahçesi sohbeti, meclisi.

24) *Arz-i neşat*, sevinç gösterme, keyifli olduğunu belli etme.

25) *Hande*, gülmek.

26) *Meclise revnak gelmiyor*, (revnak: parlaklık), meclise parlaklık, canlılık gelmiyor.

ÇALGI

*Güldürdü yüzün bir gülüşün bezm-i safanın²⁷
 Bülbul müdür ey nahl-i çemen²⁸ gonce dehanın²⁹
 Aç göğsünü, saç zülfünü, çöz bend-i miyanın³⁰*

*Hiç tâ bu kadar arz-i neşat etmez idin sen
 Gel bir daha gül handene kurban olayım ben*

BAHTİYAR — Bizim meclisin yüzü ne vakit gülecek? Biz ne vakit göğsümüzü, bağrımızı açacağız? İçeceksek bu namahremi³¹ mecliste ne tutuyoruz? Birer kadehe daha ikbal yok mu³²? Bunu da herkes kendi aşkına içsin. Bahtiyar'ın aşkına.

ESAT — Neden çok olsun? Eğleniyoruz. Bahtiyar Beyin aşkına!..

UMUM — Bahtiyar Beyin aşkına!..

SELİM, Bahtiyar'a — Ne yapıyorsun? Ben senin hiç böyle ayyaşlığını³³ görmemiştim.

BAHTİYAR — Sus birader. Akif hatırıma geliyor da sinirlerime dokunuyor, bir münasebetsizlik

27) Senin bir gülüşün safa meclisinin yüzünü güldürdü.

28) *Nahl-i çemen*, çimli, çimenlik yer fidañı. Güzel endam ve boydan kinaye.

29) *Gonce dehanın*, senin bir gonceyi andıran ağzın.

30) *Bend-i miyan*, bel kuşağı, kemer.

31) *Namahrem*, yabancıya görünmesi haram, günah olan. (Burada, içki söylenmek isteniyor).

32) *İkbal yok mu?*, istek yok mu, buyrulmaz mı?

33) *Ayyaşlık*, içkiye düşkünlük, içki düşkünlüğü.

edeceğim. İşretle kendimi teskin etmeye³⁴ çalışıyorum.

ÇALGI

*Evvel ne idi şerm ile âdap ile³⁵ derdin
Bir bade sunulsa darılırdın ya giderdin
Ağyara³⁶ olan vâdine mi hürmet ederdin*

*Hiç tâ bu kadar arz-i neşat etmez idin sen
Gel bir daha gül handene kurban olayım ben*

BAHTİYAR, *Esat'a* — İşte bu şarkı mutlaka sizin olacak.

ESAT — O niçin?

BAHTİYAR — Ağyara olan vâde hürmet lâzım değildir gibi içinde bir söz var da...

ESAT, *istemeye istemeye gülerek* — Bendeniz şair değilim. (*Selim'e*) İşret değil, fakat latife biraz çok oluyor.

SELİM — İşret meclisidir, her işitilen söze ehemmiyet verilmez. Bahusus hane sahibisiniz, ziyafet de sizin...

ESAT — Biz de bir şey demedik a.

34) *Teskin etmek*, yatıştırmak.

35) *Şerm ile, adap ile*, utanarak, terbiye ile.

36) *Ağyar*, (gayrılar) yabancılar. Sevenin düşmanları.

Üçüncü Meclis

Evvelkiler — ŞAHİN BEY

ŞAHİN, *telâşla girerek etrafa göz gezdirdikten sonra* — Daha gelmemiş.

ESAT — Teşrifinize nasıl teşekkür edeceğimi bilemem. Bugün beni pek meysus etmiştiniz. Hele şimdi anladım, gerçekten hatırıma sayarmışsınız, gerçekten bana muhabbetiniz varmış.

ŞAHİN, *şaşkın şaşkın* — Muhabbet... evet, muhabbet insana akla gelmedik şeyler yaptırıyor. Ben gelmeyecektim de, yine geldim. Birini görmek istiyordum. "Sizi görmeyi arzu ettim" diyecektim. Şuradan bana bir rakı verin. Bahtiyar, Bahtiyar sen elinle bir rakı ver. (*Kendi kendine*) Ya Rabbi, Ya Rabbi, işin akıbeti nereye varacak?

SELİM, *yanına yaklaşarak* — Ne oluyorsun? Haline bakan çıldırmış zanneder. Gözleri de ne kadar deli deli bakıyor. Sen de Akif'in, Esat'ın tabiatına mı girdin? Hâlâ bu yılanın yarası yüreğinde mi duruyor?

ŞAHİN — Bırak, Allah ettikleri kadar belâsını versin de yerin dibine geçirsin! Vaktiyle ben de bu fahişeye esir olmuştum. Off! Düşündükçe gönlümü parça parça edeceğim geliyor. Senin daha dünyadan haberin yok. Bilmem, işin neticesi nereye varacak?

BAHTİYAR, *rakı getirmiş olduğu halde, telâşla* — Ne var? Orduya bir hal mi oldu?

ŞAHİN, *hiddetle* — Sus sen de! Cennete girsen,

köşesinde bucağında bir musibet ararsın. Haydi, haydi! Rakını iç de zevkine bak. Ordu Allaha emanet.

SELİM — Ne oldu? Hangi işin neticesi nereye varacak?

ŞAHİN — Akif sağ. Gelmiş.

SELİM — Allahını seversen?..

ŞAHİN — Gelmiş diyorum. Bizim Hacı Hüseyin görmüş, demin gelen yapurda görmüş. Hatta o vapurdan, bu kayıktan konuşmuşlar. Bana iskelede yetişt, haber verdi. Bulurum diye koştum, buraya geldim. Daha Sıhhiyeden ruhsat³⁷ alıp da yolcular çıkmamış mıdır nedir? Gelmemiş. Şimdi nerdeyse gelir. Bilmem neler olacak? Bilmem ne kıyametler kopacak?

SELİM — Birader kalk, bir bahane bulalım şuradan savuşalım. Biz şu belâdan uzak duralım.

ŞAHİN — Bey ne mürüvvetsiz adamsın! İki insan, iki yiğit, her birini bir gözümüz kadar sevdiğimiz iki delikanlı, herkesin aklına halel getirmiş³⁸, herkesin gönlüne yaralar açmış bir fahişe için dünyada birbirinin varlığını çok görecek. Her biri dünyada ne kadar belâ, ne kadar azap çekiyorsa, hepsine ötekinin vücudunu sebep bilecek, o halle ikisi birbirinin karşısına gelecek, zihninde rahat yaşamak için ötekini öldürmekten başka çare bulamayacak. Biz bu halleri biliyoruz. Bizden başka bilen yok. Se-

37) *Ruhsat*, izin. Gemilere liman idaresince verilen izin. Pratiğe.

38) *Herkesin aklına halel getirmiş*, herkesi deliye çevirmiş; çıldırtmış.

bebi, bu karı!.. Hem hepimizi vaktiyle bu hallere uğratmış bir karı! Onu da biliyoruz. Yine Azrail'i aralarına atıverelim de kendimizi selâmete çıkarmaya mı çalışalım? Ben oturacağım, işin neticesini bekleyeceğim. Ne olursa olsun.

SELİM — Ben de otururum. En fena netice mevt olacak değil mi? Dünyada hangi iş vardır ki neticesi mevt olmasın? Bahtiyar, neredesin? Çalgı takımının içine mi karıştın? Allah seni dünyanın zevkini bozmak için yaratmış. Bırak da bir şey söyle-sinler.

BAHTİYAR — Haydin bakalım, devirlerden, se-mailerden, usta işi şarkılardan usandık! Biz buraya musiki dersi almaya gelmedik a, halkın anlayacağı bir şey bilmez misiniz?

ÇALGI

Ey gaziler...

BAHTİYAR, *çalgı ile beraber* — «*Ey gaziler... Yol göründü...*» (*Çalgıya*) Bırak, amma hava buldunuz. Bir eğlencede söylense herkesin keyfini berbat eder. Bir kavgaya giderken söylense gönülleri, sinirleri zayıflatmaktan başka bir şeye yaramaz. Başka türlü yok mu? Yemin ederim ki şimdi de, «*Aman padişahım izin ver bize...*» den başlayacaklar. Kavgaya türküs istemeyiz, burası tabya değil, düğün evi... Böyle meclislere eğlenceli hava yakışır... Haydin bakalım, neydi o? Hani bir yörük hava vardı, yeni çı-

karmışlardı. Ha, hatırıma geldi: «*Sakın sözüne inanma...*» (Tagannî ile) «*Sakın sözüne inanma...*»

ÇALGI

*Sakın sözüne inanma
Gönlü bir sendedir sanma
Yüz verirse de aldanma*

*Yâra itimat olunmaz
Kıza âşık mı bulunmaz.*

BAHTİYAR — Bulunur, bulunur, her vakit bulunuz. Sen bırakırsın arkadaşın sever. Nefsimde tecrübe ettim. Sen kendini kurtarırsın, kurtulduğun belâya kardeşin düşer. Dîlrüba... ah, dilim dolaşmaya başladı, dilbere diyecektim, dilbere her vakit âşık bulunur, her vakit. Yoluna kimi ölmek ister, kimi ölür, kimi başkasını öldürmek ister, kimi başkasının elinde telef olur. Hâsılı her vakit âşık bulunur. Her âşık bir suretle telef olur.

SELİM, *yanına yaklaşarak* — Sen âdeta hezeyan söylemeye başladın. Mecliste işrete kan mı karıştıracaksın?

BAHTİYAR — Selim, sen misin, sen misin birader? Bir rakı daha ver de gideyim uyuyayım. Mizacımlı bilirsin a, ben böyle şeylere dayanamam. Şu murdar çalgıyı sustur. Şimdi beni ummadığın hallerde göreceksin.

Dördüncü Meclis

Evvelkiler — sonra UŞAK, sonra — AKİF BEY

AKİF, *dışarıda* — Sersem herif, ziyafet olmakla ne lâzım gelir? İnsan misafir olsa davete kabul ederler. Sen beni kendi evime girmekten mi menedeceksin?

ŞAHİN, *kendi kendine* — Akif... geliyor. Hemen Allah muini³⁹ olsun.

BAHTİYAR — O nasıl ses!

SELİM — “Âşıkla doldu hane belâlar mübareki.”

ESAT — O gürültü nedir? Salih!..

SALİH, *içeri girerek* — Efendim?

ESAT — Dışarda ne oluyor?

SALİH — Bir zabıt, kaptan mıdır nedir? Zorla içeri girmek istiyor. “Beye sorayım” dedim. Bir türlü razı olmuyor, kıyameti koparıyor.

ESAT — Ben şana, “Bana sormadan odaya koyma!” dedim mi? Kaç oldu tembih ediyorum, bir daha öyle terbiyesizlik edersen amma, rızkından olursun! (*İçeri giren Akif Bey*) Buyrun, buyrun beyefendi. Affedin, kusura bakmayın, bu hayvanı bir türlü terbiyeye muvaffak olamadım. İstanbul’a gidersen Ayvansaray’daki ustaların birine vereceğim⁴⁰. Buyurun, safa geldiniz.

39) *Muin*, yardımcı.

40) Ayvansaray’da vaktiyle ayı da oynatan çingeneler otururdu.

AKİF — Safanız daim olsun..

ŞAHİN — Akif, kardeşim... benim iki gözüm Akif'im!

ESAT — Akif mi?

SELİM — Birader, şükrolsun Cenab-ı Hak kavuşturdu.

ESAT, *telâşla Halim Efendiye* — Bu zat kimdir, bilir misiniz?

HALİM EFENDİ, *şaşkın şaşkın* — Evet bilirim. Akif Bey, bizim öldü zannettiğimiz Akif... (*Kendi kendine*) Off, gönlümden öyle haller geçiyor ki, tasavvuruyla beynim eriyiverecek.

AKİF, *bir tarafa oturup herkese selâm verdikten sonra* — Ne tuhaf şey! Bendeniz geldim, meclise bir durgunluk geldi. Bizim eve de bu kadar bigâne⁴¹ miyim? Ben evimde daima böyle eğlenceler olduğunu isterim. Şurada üç dört zat var ki her birini kardeş bilirim. Hele Halim Efendi hazretleri, pederimdirler, bendenizi ilk görüştüğüm gün evlâtlığa kabul ettiler. (*Esat'a*) Şimdiye kadar yalnız zat-i valânızla mülâkat nasip olmamıştı. Bir kere görüşldü ya, inşallah bundan sonra çok muhabbetler, uhuvvetler⁴² ederiz.

ESAT, *gayet şaşkın ve barit bir tarzda* — İnşallah! İnşallah!..

ŞAHİN — Kalk, gidelim; kalk, bize gidelim.

AKİF — Ne oluyorsun? Çehrene bakan vücudunu gamdan, belâdan yapılmış zanneder. Bir kede-

41) *Bigâne*, yabancı.

42) *Uhuvvet*, kardeşlik.

rin varsa bu eğlence meclisinde niçin bulundun? Hem safaşikenlik⁴³ edecek, hem de beni kendine teşriğe⁴⁴ çalışıyor.

ŞAHİN — Ya Rabbi sen bilirsin, nasıl meram anlatmalı? Kalk, kalk diyorum! Sözümlü dinlersen beni de, herkesi de memnun edersin.

AKİF — Beyin yine tutarak zamanına tesadüf ettik. Otur, şurada otur da biraz zevkimize bakalım. Sözümlü dinlersen beni de, herkesi de memnun edersin.

ŞAHİN — Zavallı, dünyadan bihaber⁴⁵.

AKİF, *hiç Şahin Beye iltifat etmeyerek, Bahtiyar Beye* — Bahtiyar, sen ne oldun? Evvel böyle meclislerin ziyneti, şenliği sendin. Hani o eski kahkahalar? Bir kere gelip de arkadaşına, kardeşine, Akif'ine bir selâm vermek yok mu?

ŞAHİN — Gel, defolalım, şuradan gidelim.

AKİF — Sen insana böyle musallat olmayı yeni mi peyda ettin? Bahtiyar, gözlerin yaşla dolmuş, ağlıyorsun. Bu yaştan sonra çocuk mu oldun?

BAHTİYAR — Birader, sen galiba sevdiğin adamı şehit oldu diye işitip de arkasından aylarca matem tuttuktan sonra karşında görmemişsin.

AKİF — Nasıl?

BAHTİYAR — Görmüş olaydın o kadar anlardın ki ağlamak çocuklara mahsus değilmiş. Bazı kere erkekler de ağlıyor.

43) *Safaşikenlik*, neşe kırıcılık, tat kaçırıcılık.

44) *Teşrik*, ortak etme.

45) *Bihaber*, habersiz, haberi yok.

AKİF — Anlaşıldı. Biz Sinop'ta düşmana teslim etmeyelim diye gemiyi atmıştık ya, herkes bizi şehit oldu zannetmişler. Bunlar da işitmişler. Şimdi yanlarına geldik, ölü görmüş gibi gönüllerine bir hüznün, bir dehşet çöktü. Gelin, gelin şuraya oturalım da Sinop'tan nasıl kurtuldum, herkesin ölü sandığı Akif nasıl karşınızda duruyor da hepinizle konuşuyor, size nakledeyim.

ŞAHİN — Daha burada mı kalmaya çalışacaksınız? Daha sözümü dinlemeyecek misin? Allahaşkına gel.

AKİF — Bırak efendim, siz beni ölü bilmekle ben de kendimi vücudumun bu kadar sıhhatıyla birlikte mevta, bir işret meclisini bu kadar safasıyla, birlikte mezar kıyas eder de korkarım, öyle mi? Ben saatlarca suyun, ateşin arasında kaldım. Saatlarca ölüm etrafımda dolaştı, korku bir dakika hatırıma gelmedi. Şimdi öyle hayalle, hikâyeyle mi gönlüme havf⁴⁶ düşecek? (*Gizlice Şahin'e*) Ben ahbap meclisine bozgunluk vermemek istiyorum da bir dakika yanında bulunmayı bir ömr-i tabiiye⁴⁷ müraccah gördüğüm haremimin yanına gitmiyorum, sen hiç düşünmeden beni kendi evine götürmeye çalışıyor-sun.

ŞAHİN — Ah!..

AKİF — Yüzüme ne kadar hayran hayran ba-

46) *Havf*, korku.

47) *Ömr-i tabii*, bir canlının fizyoloji bakımından yaşayabileceği ortalama ömür. Bu dünyadaki yaşama.

kıyorsun? Yoksa Dîlrûba da mı beni ölmüş biliyor? İnsaf edip de havadisi ondan olsun saklamadınız mı?

ŞAHİN — Haydi bizim eve mi geleceksin, Sinop hikâyesini mi nakledeceksin? Ne yapacaksan yap da, yanımdan ayrıl. Şimdi beni çıldırtacaksın.

AKİF, *kendi kendine* — Sahihan beyin tutarağına tesadüf etmişiz. Dîlrûba beni ölmüş bilse evde bu şenlik olmaz a.

SELİM, *pencereden bakarak Şahin'e* — Süleyman Kaptan geliyor, şimdi hakikat bütün bütün meydana çıkacak. Sana, “Şuradan defolalım, gidelim” dedim, anlatamadım.

AKİF — Allahaşkına size bugün ne oldu? Hepiniz yüzüme acayıp mahluktan bir şey görmüş gibi bakıyorsunuz.

Beşinci Meclis

Evvelkiler — SÜLEYMAN

AKİF — Babacığım, efendi babacığım, siz de beni şehit olmuştunuz da, vasiyetimi yerine getirmek için buralara kadar seferi ihtiyar ettiniz, öyle mi? Ah, öldükten sonra da bu derece hatırı sayılacağından emin olmak, insana ölümden kurtulmaktan daha lezzetli geliyor. Yok babacığım, ölmedim. Ben vatanımın namusunu muhafaza etmek için canımı feda etmek istedim, kadere muvafık gelmedi. Cephaneyi attım, etrafımı bir duman bürüdü. Gürültü-

nün dehşetinden biraz zaman kendimi kaybetmişim. Ayıldım, baktım ki denizdeyim, yanı başımda da bir tahta parçası yüzüyor. Hazret-i Musa'ya bir beşiği Nuh teknesi gibi cây-i âman eden⁴⁸ Rabbim, beni de o kadar ateşin, o kadar dalganın arasından o tahta parçasıyla kurtardı. Yanıma dakikada bir gülle düşerdi de, sanki eli kılıçlı bir Türk'e rastgelmiş düşman gibi çekine çekine etrafımda dolaşırdı, bir tarafıma dokunamazdı. Dört kere denizin ta dibine gittim, hele birinde iki avucum çakıl taşıyla doldu, tahta parçası elimden fırladı, yine aradan bir dakika geçmeden Hakkın sevdiği kullarına gönderdiği hidayet gibi beni arayarak üzerime gelmeye başladı, denizin yüzüne yine o tahtayla çıktım. Meğer karaya yaklaşmışım. Bir delikanlı: "Ah, zavallı yiğit! Siz daima "Eski Osmanlılarda başka mürüvvet, başka fedakârlık vardı. Şimdi dünyada o mertler kalmadı" derdiniz a, iş öyle değil. Babacığım, şimdiki Osmanlılar da onların halis evlâdıymış. Fırsat düşerse hakikat anlaşılıyor. O delikanlı beni gördüğü gibi

48) Yusuf peygamber zamanında Mısır'a göçmüş olan İsrailoğullarına Mısır hükümdarları Firavunlar kötü davranmaya başlamışlar, bir ara onların yeni doğan çocuklarını öldürmeye karar vermişlerdi. Musa peygamberin annesi, Musa'yı doğurunca, bir sepet içine koyup Nil nehrine atmış, onu ölümden bu suretle kurtarmıştı. Daha önce de Nuh peygamber zamanında, kavminin hak yolundan uzaklaşmalarıyla, kendisi bir gemi yapıp imanlıları gemisine alarak, Tufan'ın sebep olduğu ölümden kurtulmuşlardır. Bu cümlede bu iki olaya işaret vardır. «Cây-i âman» sığınma, kurtulma yeri demektir.

bir kere: “Batıyor!” diye bağırdı, soyunabildiği kadar soyundu, denize fırladı, beni kurtardı. Hem kendi canını feda etti de öyle kurtardı. Ayağımız kuma basmıştı. Başımızın ucunda bir kumbara patladı, yiğit üzerime kapandı da kendini bana siper etti, ona da kanaat etmedi, vücudundan dökülen kanlar etrafında dal dal mercanlar peyda etmeye başlamışken hiç halini düşünmeyerek iki eliyle belime sarıldı. Ne kadar kuvveti varsa bir yere topladı: “Alın kardeşler, bir can verdim, bir can kurtardım” dedi. Beni kaldırdı, kenara fırlattı. Sahile çıktım, baktım ki biçare bütün bütün takattan kalmış, dalgalara tutulmuş, gidiyor batıyor. Allah bilir, onu bu halde görünce kendi kurtulduğuma bin kere pişman oldum.

ŞAHİN, *kendi kendine* — Daha kim bilir kaç yüz bin kere pişman olacaksın?

AKİF — Ah, bilemezsiniz, insana kendi yolunda bir can telef olduğunu görmek ne kadar giran geliyor⁴⁹. Hemen o dakikada soyundum, yalnız ben değil birkaç kişi daha hazırlandılar. Ne fayda! Biz daha karadan iki arşın ayrılmadan çocuk gitti, dalgadan bir türlü kendini kurtaramadı. Vücudunda mecal kalmamış, yine yüzü gülüyordu. Bize de eliyle: “Gelmeyin, gelmeyin!” yollu işaret ediyordu. Bilmem gülüşü dünyada kendi gibi başkasıyçın can verecek adamlar gördüğünden miydi, yoksa ölümden bir adam kurtardığına memnuniyetinden miydi? (*Süleyman’a*) Ah, babacığım! Şehit olamadım, lâkin o ka-

49) *Giran gelmek*, ağır gelmek, ağırlığına gitmek.

dar müteessif değilim; siz... daha başkaları arkamdan teesüf edecektiniz, ağlayacaktınız. Kurtuldum, Allah kurtardı. Kim bilir hikmeti nedir? Babacığım, size de, bunlar kadar, durgunluk çökmüş. Devletim için hayatımı ne kadar mehlekelere⁵⁰ attığımı söyledim, gönlünüze tesir etmedi. Ecelin pençesinden ne türlü mucizelerle kurtulduğumu söyledim, yine gönlünüze tesir etmedi. Belki tesir etmiştir, lâkin çehrenizden anlaşılmıyor. Vücudunuzda can, kalbinizde hareket kalmamış gibi duruyorsunuz. Söyleyin! Bir lakırdı olsun söyleyin! Dudaklarınız birbirinden ayrılınsın ki, bari ben sizin hayatta olduğunuza inanayım. Gemiye attıktan sonra size sağ olduğumu mektupla bildirmediğime gücendinizse, onda vallahi kabahatim yoktur. Denizle fena bir soğuk almışım, baş hummasına⁵¹ uğradım, daha dört beş güne gelinceye kadar yatakta, kendimi bilmez bir haldeydim. Kıyafetimden anlaşılmıyor mu?

SÜLEYMAN, *Şahin Beye* — Demek bunun bir şeyden haberi yok? Hiç biriniz cesaret, edemediniz, biriniz söyleyemediniz, öyle mi?

ŞAHİN — Ağa peder, sen bizi musibet tellâli, vi-rane baykuşu, kara haber müjdecisi mi zannettin? Kim haber verecek? (*Çalgıcılara*) Ne bekler durursunuz? Burada hâlâ düğün var, hâlâ şenlik olacak zannında mısınız? Defolun şuradan, işinize gidin!..

AKİF — Şahin, delirdin mi?

ŞAHİN, *ayağıyla işret takımına vurarak* — Kal-

50) *Mehleke*, tehlikeli yer veya iş.

51) *Baş humması*, beyin humması.

dırın şunu ortadan! Düğün, safa böyle gün için midir?

AKİF — Şahin, ne oluyorsun?

ŞAHİN — Haydi beyler, şu garip ihtiyarı biraz kendi haline bırakalım da, oğluna derdini anlatsın.

AKİF — Allah aşkına, ne oluyorsunuz? Cephanesini ateşlemiş, gemisini havaya atmış da yine kurtulmuş bir adamı meraktan mı öldüreceksiniz?

Altıncı Meclis

SÜLEYMAN — AKİF — ESAT

SÜLEYMAN — Bırak gitsinler, bırak gitsinler oğlum. Benden başka kimseden bir şey öğrenemezsin. Gel bakayım, gülleye, kurşuna göğüs verdiğin, ateşten, sudan korkmadığın gibi; kedere, belâya da metanetle karşı durabilir misin? Asker olan kalbine açılacak yaralardan da müteessir olmamak lâzım gelir; asıl mertlik odur.

AKİF — Söyle babacığım, dünyada ben her şeye dayanırım. Kalbimi, yaraya dayanmaktan, vücudumdan kavi bulursun, lâkin bu tereddüde dayanamayacağım. Evde çalgılara bakan düğün, çehrenize bakan cenaze var zanneder.

SÜLEYMAN — Düğün var oğlum, düğün. Haremin, senden sonra sefil kalır, kimseyi düşünmez

zannettiğin harem, vefasız çıktı; şahadetini iştir
iştirmez başkasına vardı.

AKİF — Ah! '

SÜLEYMAN — Gördüğün ziyafet, onun düğün-
nüydü. Nikâh eden zat da, şu beyefendiymiş.

AKİF — Mübarek olsun. Ya Râbbi! Meğer o ka-
dar riyayı, o kadar hıyaneti öyle güzel bir vücut için-
de setretmek⁵² de hizmetine tevakkuf edermiş.

SÜLEYMAN — Gel oğlum, bu menhus⁵³ evden,
bu yılan yatağından çıkalım da, seninle bir köşeye
çekilelim, hizmetimizi, devletimizi düşünelim.

ESAT — Ağa peder, ihsan buyurun, evden çık-
mak bendenize düşer. Zaten evin sahibi, evin değil-
se sahibesinin⁵⁴ sahibi, beyefendi oğlunuzken neden
çıkması lâzım gelsin?

AKİF — Mübarek olsun dedik a! Ev de, sahi-
besi de mübarek olsun!..

ESAT — Beyefendi, o nasıl lakırdı? Hanım hâlâ
nikâhınızda.

AKİF — Haa... merakınız onda mı kaldı? De-
ğil efendim, nikâhımda değil. Öldüğümü iştir iştir-
mez başkasının nikâhına girmekten başka bir şey dü-
şünmeyen kadın, bendenizin nikâhımda duramaz!
Şimdi talâk kâğıdını⁵⁵ gönderirim. Daha merakınız

52) *Setr etmek*, örtme, gizleme.

53) *Menhus*, uğursuz.

54) *Evin sahibesi*, evin sahibi kadın.

55) *Talâk kâğıdı*, kadını boşadığını bildiren kâğıt.

bertaraf olmadıysa, emin olun, tatlik ettim⁵⁶, Dîlrüba'yı talâk-i selâse ile tatlik⁵⁷ ettim.

SÜLEYMAN — Benim mert evlâdım.

ESAT — Bey, lütfedin, sabahtan beri uğradığım hissiyattan kalbim o kadar şişti ki, çatlayacak. Ben, kimsenin haremine göz atmadım. Dul zannettiğim bir kadını nikâh ettim. Davet ettiğim ahabap, pederiniz, siz, bana âşık ve maşuk engeli, ırz ve namus haydudu gibi bir nazarla bakıyorsunuz.

AKİF — Ne vazifeniz efendim, ne nazarla bakarsak bakarız. Gözlerimize nazar dersi vermeye bir memuriyetiniz var mı?

SÜLEYMAN, *Akif Beye* — Akif sus, babanın bir lakırdısını kabul etmez misin? (*Esat'a*) Estağfurullah beyefendi, elbette size iptida Dîlrüba arz-i muhabbet⁵⁸ etmiştir. Hatta bunun için yemin etsem hanis olmam⁵⁹ sanırım.

ESAT — Eğleniyorsunuz, bu kadar fevkalâde hal içinde de istihzadan geçemiyorsunuz, öyle mi? Durun, durun, ben şimdi Dîlrüba'yı buraya getiririm. O vakit anlarsınız ki, iptida ben mi onu istemişim, o mu beni istemiş.

56) *Tatlik etmek*, boşamak.

57) *Talâk-i selâse*, şeriat bir kimseye bir kadını üç defa boşayıp nikâh etmek hakkını vermektedir. Bir kimsenin eşini üç talâk ile boşaması, onunla bir daha evlenememesi demektir.

58) *Arz-i muhabbet*, sevgi bildirme; sevdiğini belli etme, gösterme.

59) *Hanis olmak*, andında durmamak, andını bozmak.

AKİF — Ah!

SÜLEYMAN — Hacet yok.

ESAT — Hacet var ağa peder, hacet değil, zaruret var. Namuslu iseniz benim namusumu ikmal etmeden buradan gitmezsiniz.

Yedinci Meclis

SÜLEYMAN — AKİF

SÜLEYMAN — Haydi oğlum, her iş bitti de şimdi Esat Beyin tebriye-i zimmetini⁶⁰ mi dinleyeceğiz? Haydi şu musibet zindanından çıkalım.

AKİF, *soğuk soğuk* — Niçin?

SÜLEYMAN — Burada ne işimiz kaldı?

AKİF — Cenab-ı Hakkın kudretini seyredeceğim. Bakacağım; o kadar siret⁶¹ kötülüğüyle suret güzelliğini cemettiği⁶² vakit ne kıyafette cemediyor? Anlayacağım: Dilrüba'nın yüzünde benim o ismet perdesi, o muhabbet nişanesi zannettiğim hafif hafif pembelikler, nazlı nazlı tebesümler ne zehirli düzgün⁶³ ne yalancı nikapmış⁶⁴, seyredeceğim; o kadar

60) *Tebriye-i zimmet*, temize çıkma.

61) *Siret*, tabiat, ahlâk, iç yüz. *Suret*, dış görünüş, yüz.

62) *Cemetmek*, toplamak, bir araya getirmek.

63) *Düzgün*, kadınların yüzlerine sürdükleri ak ve kızıl. (Kızıl renk için *allık* da denirdi).

64) *Nikap*, perde, peçe. Maske.

ziynetli, o kadar letafetli bir hainenin⁶⁵ kalbi meydana çıkarsa ne hal buluyor?

SÜLEYMAN — Çocuk, sen hâlâ karıyı seviyorsun!

AKİF — Şu adamın, şu demin buradan giden adamın yalanını yüzüne çarpacağım ki, başı parça parça olacak. Herif bilerseniz ne kadar zıddıma gidiyor. Yüzünü gördükçe Sinop'ta ölümden kurtuldum, lâkin hayatım ona nasip oldu sanıyorum.

SÜLEYMAN — Akif, sen hâlâ karıyı seviyorsun!

AKİF — Estağfurullah... belki... Öyle olsun... ne yapayım?

SÜLEYMAN — Oğlum, o köpek bir kere kendini senden sonra, daha sen ölmeden önce, daha sen sağ mısın, değil misin? iyice anlaşılmadan başkasına teslim etti. Demin telâk-i selâse ile boşadın. Şimdi bir kere de hülle⁶⁶ ile başkasına teslim ettikten sonra alacaksın da...

AKİF — Allah göstermesin, baba! Benden katilliği, haydutluğu ümit et, o namertliği ihtiyar edersem validemden emdiğim süt bana şehit kanı gibi haram olsun.

65) *Haine*, hain kadın.

66) *Hülle*, üç talâk ile boşanmış (57. nota bak.) bir kadının eski kocasıyla evlenebilmesi, ancak başka bir erkekle evlenmesinden sonra olabilirdi. Böylece, başka bir erkek nikâhına girmeye *hülle* denirdi.

Sekizinci Meclis-

Evvelkiler — ESAT — DİLİRÜBA (*çarşaf*⁶⁷)

ESAT — Buyurun, buyurun efendim. Arada bazı izahat verilmek lâzım geldi de, sizi onun için taciz ettim.

AKİF, *kendi kendine* — Off, bilmem nasıl gerbermiyorum. Canım da vücuduma benim buna müptelâ olduğum kadar müptelâymış.

DİLİRÜBA, *biraz tereddütten sonra bir metanet ve azimetle*⁶⁸ — Buyurun, ne istersiniz?

ESAT, *şaşkın şaşkın* — Görüyorsunuz, beyiniz; Allah bağışlasın, sağ. İşitilen haberler yanlışmış. Zararı yok. Nasıl zararı yok? Sinirlerime fenalık geldi de söylediğimi bilmiyorum, teşekkür olunur. Allah babasına bir oğul, devletimize bir zabıt, size... size de bir bey bağışladı.

SÜLEYMAN — Bizi burada hezeyan dinletmek için mi alıkoydunuz? Şunun çektiği hallere bakın. Size zerre kadar bir kötülüğü dokunmayan adama bu kadar da eziyet edilir mi? Cellât neslinden mi geldiniz?

ESAT — Şabredin, ağa peder, Allah bilir ki benim çektiğim felâket ondan noksan değildir. Namusumu, insaniyetimi kurtaracağım. Sizin, yalnız si-

67) *Çarşaf*, kadınların, ev dışında veya yabancı kimseler yanında örtündükleri üst ve giyeceği.

68) *Azimetle*, (burada) azimle, davranışla.

zin mi, bir memleket halkının tarizinden⁶⁹ kurtaracağım. (*Dilruba'ya*) Söyleyin, Allahaşkına söyleyin, sevdiğinizin başı için söyleyin; şu nikâh için benden bir iğfal⁷⁰, yahut bir ibram⁷¹ gördünüz mü?

DİLRÜBA — Neye aldanacağım? Niçin ibram göreceğim?

AKİF — Ah!

DİLRÜBA — Bey benim zevcimdi, hâlâ zevcimdir, ne çare nikâhındayım.

AKİF — Ah! Ne çare mi? Hayır, hayır, insan başlı yılan nikâhımda değilsin, muradını serbestçe söyle. Ağzındaki zehiri etrafına istediğin kadar saç. Seni demin tatlik ettim, hem de üç talâk ile...

DİLRÜBA — Şimdi bakın, ben kendini şehit olmuş zannettim, bu genç yaşımda aciz kaldım, yalnız düştüm, Hakkın emriyle birine varmak istedim. Sanki ben ahrete gitmiş olaydım, o, kıyamete kadar bekâr mı oturacaktı? Bakın daha yaşıyorum, başkasına nikâh oldumsa o da sahih değil, çünkü kendi sağ duruyor. Öyleyken bir dakika beni görmeden, bir lakırdı söylemeden tatlik etmiş. Muhabbetin de-recesine bakın.

SÜLEYMAN — Ya Rabbi, yüz bin kere şükrolsun ki kullarına şeytan yerine bunu musallat etmedin. O, buna nispetle âdeta bunamış bir alil kalıyor.

AKİF, *bir süre hayretle Dilruba'yı süzdükten sonra* — Demek ne beni seviyordun, ne de bu ada-

69) *Tariz*, dokunaklı söz.

70) *İğfal*, kandırmak, baştan çıkarmak.

71) *İbram*, üstüne düşme, zorlama.

mı seviyorsun? Sana bir koca, bir vekilharç⁷² lâzım. Kim olursa olsun, öyle mi?

DİLRÜBA — Siz beni seviyor muydunuz? Harmini seven adam, hiddetine feda etmez. Size hiddetiniz benden kıymetli olunca bana rahatım niçin sizden makbul olmasın?

AKİF — Allahım, bak bu karı söylüyor da hâlâ sağ duruyor. Kulların ne kadar hain olmalı ki sabur⁷³ isminin himayesinden mahrum kalsın? Babacığım, babacığım, beni bu karı katil edecek, beni bu karı melun edecek. Beni kurtar, kendi elimden kurtar, gönlümün elinden kurtar. (*Süleyman Kaptan'ın kucağına yığılır.*)

SÜLEYMAN, *Esat'a* — Bu hallerden olsun ibret almazsınız a.

ESAT — Orasını ben bilirim.

Dokuzuncu Meclis

DİLRÜBA — ESAT

DİLRÜBA — İbret aldınız, bu halden ibret alıyorsunuz. Sizin bildiğiniz ondan ibaret oluyor, değil mi?

ESAT — DİLRÜBA, of!.. Senden ne saklayayım: Halinden memnun olmadım, hiç memnun olmadım. Lâkin ne yapaydın memnun olurum, onu ben de bilmem.

72) *Vekilharç*, bir büyük ev ve ailenin alışveriş işleriyle uğraşan hizmetkâr.

73) *Sabur*, çok sabırlı (Tanrı sıfatı).

DİLRÜBA — Ben bilirim. Yedi ay birlikte geçindiğim bir adama, babasının yanında, senin yanında: “Ben sizin nikâhlınızdim, görmeyerek vardım, kocasını varmadan görmek kaç kulda birine nasip olur? Fakat gördükten sonra bir türlü sevemedim. Çaresiz çekip duruyordum. Öldüğünüzü işittim, yine sabredecektim. Belki sizin gibi birine, daha düşerim diye ölünceye kadar dul oturacaktım. Karşımda bu bey peyda oldu, yirmi senelik ömrümün içinde hiç görmediğim haller gönlümde zuhur etmeye başladı. Sevdim. Sevmek ihtiyar ile değildir a, onun için nikâhına girdim, istese haremi değil, esiri de olurum.»

ESAT — Diltrüba, Allahışkına sus.

DİLRÜBA — “İstese esiri olmak değil, yoluna da öldürdüm. İşin hakikati budur” demeliydim de o zavallıyı kederinden öldürmeliydim. Kendimi de size ne kadar mahkûm isem öyle göstermeliydim. Belki o vakit halimden memnun olurdunuz.

ESAT — Allahışkına bana acı. Sözlerinle canıma kastediyorsun.

DİLRÜBA — Zararı yok. Muhabbetin birinci hassası, sevdiğini inandıramamaktır. Bırakın, beni siz de bırakın. Akif sağ geldi ya, yerine Diltrüba gidi versin.

ESAT — Sen beni öldürmek istiyorsun.

DİLRÜBA — Hayır, ben öleceğim. Ecel erkeklerden merhametlidir, biçare Diltrübâ’yı تنها bırakmaz. (*Kapıya doğru koşarak kendi kendine*) Elimden bu mu kurtulacak?

ESAT — Dilruba! Ah, gitti. (*Kapıdan bakarak*)
Ellerini yüzüne kapamış, ağlaya ağlaya gidiyor. Ah,
o beni gerçekten sevsin, ben onu gerçekten seveyim
de, birbirimizden mahrum olalım. Niçin mahrum
olacakmışım? Sebep?.. Ama Akif de seviyormuş. Bir
adamın münasebetsiz bir hevesi için iki can mı kay-
bedelim? Sevmeyeydi! Ağır şey!.. Bir vakit de Dil-
ruba'ya o malik olmuş... kahrolaydı da malik olma-
yaydı!..

(*Perde kapanır*).

DÖRDÜNCÜ FASİL

(Bir meyhane)

Birinci Meclis

AKİF — MEYHANEÇİ

AKİF — Meyhaneci! Oradan bir rakı getir!..

MEYHANEÇİ — Baş üstüne beyim! Hazır efendim, buyurun. Afiyet olsun.

AKİF — Bari içilir bir şey olsaydı.

MEYHANEÇİ — İçilir bir şey mi olsa? O da söz mü? Birinci mastika¹, asıl sakız. Sizin gibi beylerim için mahsus İstanbul'dan getirtirim.

AKİF — Be herif, biliyorsun ki verdiği rakıyı nasıl olsa içeceğiz. Çünkü memlekette bundan başka meyhane yok. Hesabını da kaç paradan istersen göreceğiz, çünkü meyhanede pazarlık olmaz. Öyleyken, hiç lüzumsuz yere yalan söylemekte ne lezzet bulursun?

MEYHANEÇİ — Ne yapalım beyim, geçineceğiz. Geçinmek için yalnız biz mi yalan söylüyoruz?

AKİF, *müteessirane bir tavırla* — Hayır, hayır. Ben, dünyada geçinmek nerde kalır, eğlenmek için

1) *Mastika*, sakız karıştırılmış rakı.

öyle yalan söyleyenler bilirim ki, meyhaneciler değil dolandırıcılar bile nürdan pak, gümüşten halis kalır. (*Ara sıra içerek*) Off, başıma bir ağrı gelse de zihnimin parlaklığını hal-i tabiîsinden² azıcık noksan bulsam, istediğim gibi iş göremem diye kederimden helâk olacak hallere gelirken, şayet hastalanır devletimin hizmetinden bir iki gün dûr olurum³ korkusuyla meyve yemeye cesaret edemezken şimdi bu su şeklinde yaratılmış ateşle beynimi eritiyorum, ciğerlerimi yakıyorum... Daha dört gün önce zihnimdeki hayaller canımdan azizdi. Hayal yine o hayal. Birbirimize düşman-i can⁴ olduk. İşretle mahvetmeye çalışıyorum, mahvetmesem o beni kederle öldürecek. Bir türlü... bir türlü mahvetmek de kabil olmuyor, sanki yüreğim kızgın demirlerle dağlanmış. Ne de zalim zehir, insanı öldürecek, lâkin senelerce süründürdükten, aletlerinin⁵ her birini ayrı ayrı parladıktan sonra öldürecek. Sanki Dilrûba haininin mayasından yapılmış. Acaba bunun müptelâları neresinde neşe bulur? Ağızdan bir alev gidip de birkaç dakikada bir kere dokunduğu yerleri yakarak kalbi, ciğeri, ayrı ayrı her damarı dolaştığını hissetmekte insan için ne safa vardır? Divane, bu halleri biliyorsun da yine içiyorsun. Evet, ben öteki yılanın zehiri de işretten bin kat, yüz bin kat şiddetli olduğunu bilirken seviyorum: İçeceğim, içe-

2) *Hal-i tabiî*, normal hal, durum.

3) *Dûr olurum*, uzak kalırım.

4) *Düşman-i can*, can düşmanı.

5) *Aletler*, iç organlar.

ceğim. Gam-i zamanı⁶ işret öldürüyor, kalbi işret uyuşturuyor, zihnimin iltihabını⁷ işret köreltiyor. Off! Dünya böyle bir belâ zindanı olsun da ben yirmi sekiz yaşına girinceye kadar onu bir safa measuresi bileyim. Ne mecnun imişim. Ah, inanma, inanma! Dünyada bir şeyin görünüşüne inanma! Bir memleket mi gördün? Kâgir binalarını mı beğendin? Bir kere duvarlarının deliğini bucağını karıştır. Bak içinde ne iğrenç renkli yılanlar, ne korkunç kıyafetli akrepler bulursun. Dağlarda, bağlarda ziynetli açılan çiçeklere, tatlı tatlı çağlayan sulara mı aldanıyorsun? Hele bir ağacın dibinden, bir çayın kenarından bir iki avuç toprak karıştırır, bak kaç cenaze parçasına rastgelirsin ki, ya üzerinde dost bıçağıyla açılmış yara nişanesini, ya içinde yâr eliyle dökülmüş zehir bakiyesinden⁸ geçilmez. Bir insan seviyorsun. Vücudunun tenasübüne⁹, çehresinin hüsnüne¹⁰ meftun olmuştun, öyle mi? O bir nikaptır¹¹, seni aldatmak için yapılmış bir nikaptır. Yüzüne baktıkça mahzun mahzun duruyor. Sana muhabbet mi gösteriyor? Ah, bir kere o nikabın altındaki kemikleri görsen... Görsen ki nasıl korkunç korkunç durur, nasıl çirkin çirkin güler de seninle eğlenir. Off... dünya, dünya! Cehennemde bir kul is-

6) *Gam-i zaman*, zamanın gamı, sıkıntısı.

7) *İltihap*, yangı.

8) *Bakiye*, kalıntı, artan.

9) *Vücut tenasübü*, beden öğelerinin birbirine uygun olması, yakışıklılık.

10) *Hüsn*, güzellik.

11) *Nikap*, peçe, yüz örtüsü.

yan ederse Cenab-ı Hak mücazat için sana gönder-sin!..

İkinci Meclis

Evvelkiler — Bir Sazende — SÜFYAN — Halk

AKİF — Akşamcılar dolmaya başladı.

ÇALGICI, *tezgâhın yanında* — Gel bakalım, şuradan bize bir rakı ver. Yirmilik olsun. Ağalara da bizden birer tane caba!..

MEYHANECİ — Buyurun. Sen bugünlerde altın kesmeye başladın. Allah versin.

ÇALGICI — Bir hanım bir haftada iki kere kocaya varır, iki kere düğün yapar da yine çalgıcı para kazanamazsa ağalarımıza cehennemde mi türkü söyleyip zenginlenecek?

BİR KÖYLÜ — Bir haftada iki köca, iki düğün mü? Amma gayretli hanımmış?!..

MEYHANECİ — Allahını seversen nasıl oldu? Herkes bir şey söylüyor... Memlekette işler geçsin de sahih haberi meyhanede bile öğrenilemesin, görül-medik şey... Sen işte düğündeymişsin, elbette işin doğrusunu bilirsin.

AKİF — Mezar köşesine saklansam yine bu la-kırdıdan kurtulamayacağım.

ÇALGICI — Nasıl olacak? Hanım bir beye vardı, meğer eski beyi sağlamış. Biz düğün üzerindeyken çıkagelmesin mi?

MEYHANECİ — Ey... sonra?

ÇALGICI — Sonra ne olacak? Yeni nikâh bozulmuş, eskisini de hanım bozdurmuş. Kadınlar neyi murat eder de ellerinden kurtulur. Yine tuttu berikine vardı.

AKİF — Ah!

ÇALGICI — Dün düğünü oldu; bu gece güvey girecek.

AKİF — Ah, kurtulur kurtulmaz yine sevgilisinin kucasına düşmüş, öyle mi? (*Elini trapeze*¹² vurarak) Ben o köpeği mutlak gebertirim!

MEYHANECİ — Beyefendi, bir şey mi istediniz?

AKİF, *kendini toplayarak* — Gel, şişeyi doldur.

MEYHANECİ — Geliyor beyim. Hanımın eski beyi sağmış da, niçin öldü bilinmiş?

ÇALGICI, *Akif Beyi görerek Meyhaneciye* — Lakırdının arkasını kes, dilin tutulsun!.. Hanımın eski beyi arkada oturuyor. Bak, gözlerinden ateş fırlamaya başladı.

BİR KÖYLÜ — Niçin öldü bilinmiş? Niçin?

BİR YERLİ — Onu çalgıcı ne bilecek? Süfyan Ağaya sor, öldüğüne şahit olanlardan biri oydu.

SÜFYAN — Sus, sen de ağzına gelen hezeyanı söyleyip durma!

AKİF — Şahit bu habîsmiş, öyle mi? Ben şimdi işin hakikatını meydana çıkarırım, yüreğini parçalayıp da öyle çıkarmak lâzım gelse, yine çıkarırım!

12) *Trapeze*, (tırapeze) kahve, meyhane masası, küçük masa, sofa.

(*Yavaş yavaş Süfyan'ın yanına giderek*) Senin ömründe ölülerle konuştuğun var mı?

SÜFYAN — Ben büyücü müyüm?

AKİF — Bilmem. Fakat yalancı cellâtsın, orasını bilirim, hem iyi bilirim.

SÜFYAN — Ağa, benden ne istersiniz? Şurada kendi kendime oturuyorum. Benim öyle yalancı cellâda, filana aklım ermez.

AKİF — Melun, yalancı; cellâda, filana aklın ermez de, Akif Beyin öldüğüne nasıl şehadet ettin?

SÜFYAN — Akif Bey, gemisini attı, karaya çıkardıkları vakit üzerinde hiç candan eser bile yoktu, herkes ölü zannettiler, biz de öyle sandık. Hatta ben, sandalla iskeleden ayrıldığım zaman, mezarını bile ismarlamışlardı.

AKİF — Edepsiz yalancı, gözünün önünde duruyorum da, bu yalanları yüzüme karşı söylüyor! Ne Allahtan korkuyor, ne nefsinden utanıyor. Köpek!... Akif benim. Denizden çıktığım zaman şimdikinden sağlandım. Benim nasıl üzerimde candan eser yok gördün de ölü zannettin? Ne şaşkın şaşkın yüzüme bakıyorsun? Bu yalanı niçin irtikâp ettiğini söyleyeceksin? Şimdi söyleyeceksin! Söylemezsen, yahut bana da yalan söylemeye kalkışırsan, amma kâziplere¹³ lânet eden Allahın kahhar ismine yemin ederim ki beni yalandan gönderdiğin ahrete seni gerçekten gönderirim! Hem yalancı şahitlikle değil!.. (*Cebinden bir tabanca çıkararak*) Bununla gönde-

13) *Kâzip*, yalancı.

ririm! Bunu gördün mü? Dünyayı senin gibi on iki habîsin vücudundan temizlemeye kifayet eder!..

MEYHANECİ — Aman beyim, ayağınızı öpeyim, zabıta duyar da meyhaneyi kapatır.

AKİF — Yıkıl oradan, sen de cehennem yolunda bu hınzıra arkadaşlık etmek mi istiyorsun?

BİR YERLİ, *meyhanede bulunanlara* — Kalkın şuradan selâmetle gidelim. Bunlar bir iş çıkaracak da sonra belâsı bize dokunacak.

(Herkes birer birer çıkar.)

Üçüncü Meclis

AKİF — SÜFYAN — MEYHANECİ

AKİF, *Süfyan'a* — Söyle bakayım, yalancı şahitliği niçin irtikâp ettin? Seni kim teşvik etti? Hâlâ susuyor. Şimdi bir kurşunda beynini paralayacağım! Hayvan yalancı şahitlik etmiş, Allahına, dinine hain olmuşken şimdi susacak da efendisine, arkadaşına sadakat edecek. Sanki ben işin hakikatini bilmiyorum, sanki ben Esat Beyi görmedim.

SÜFYAN — Be adam, kaçamak yolları gösterip de bana bir daha yalan söyleteceksin, öyle mi? Mutlak başıma belâ mı olmak istiyorsun? Esat Bey kimdir? Vallahi billahi, ne türlü temine inanırsan, bir oğlum var ölüsünü omuzumda mezara götüreyim ki ben Esat Beyi bilmem. Bana Esat Bey adın-

da bir adam şahitlik için bir şey söylemedi, bir şey vermedi.

AKİF — Habîs, Allah rızası için mi yalancı şahitlik ettin?

SÜFYAN — Siz hareminizi bilmiyor musunuz? O, kocasız durabilir mi?

AKİF — Ah!

SÜFYAN — Öldüğünüzü işitmiş, başka bir şey tasarlamış, geldi bana musallat oldu. Fakirlik var, ne yapayım, Allah affetsin, ben de sizi öldü diye işitmiştim...

AKİF, *lakırdısını keserek* — Kalk, kalk melun, şuradan defol! Beni şimdi gerçekten öldürdün. Kürenin ta orta yerindeki ateşe düşeydim de buraya gelmeyeydim. Ya Rabbi, ne büyük günahım varmış ki beni bu hallere düşürmek için bir günde iki kere ölümünden kurtardın? Kalk, şuradan cehennem ol diyorum, şimdi ciğerlerini kucağında görürsün!..

(Süfyan çıkar.)

Dördüncü Meclis

AKİF — MEYHANECİ

AKİF — Ah, geçen gün söylediği sözleri işitmişken yine bu kadar hain olduğunu tasavvur edemedim. Meyhaneci, şuradan rakı getir! Şu altını da al, hesap lâzım değil, hepsi senin olsun, sana zararımız dokundu, müşterilerini kaçırdık.

MEYHANECİ — Bereket versin beyim, Allah ömrünüze bereket versin. Keşke her vakit bir müşteri gelse de sizin gibi gelse... Onlar sizi taciz ettiler,

AKİF — Haydi, haydi işine bak, bana nedim lâzım değil. Ah, benim öldüğüme emin değilken başkasına varmaya kalkışsın? Hatta öldüğümü ispat etmek için yalancı şahitler tedarik etsin?.. Dilirüba, o insan yüzüne baktıkça vefadan, muhabbetten yaratılmış bir melek gibi görünen Dilirüba, o başım ağrısı kederinden can vermek derecelerine gelen Dilirüba, mevtime yoktan icat edecek kadar müştak olsun¹⁴?.. Ya Rabbi, insanın gözlerine yalandan o kadar tatlı baygınlık çöker mi? İnsan yüzüne yalandan o kadar şirin mahzunluk gelir mi? Hınzırı kudretine bürhan¹⁵ göstermek için mi yarattın? Yaptı, hepsine muvaffak oldu, akıbet beni bu hale getirdi. Kendi, bu gece... ah, bu gece beyinin koynuna girecek. O ağız, o bana: “Uğrunda ölürüm” diyen ağız Esat’a kim bilir neler söyleyecek?.. Bu gece, bu gece o vücut, o yanımda yattıkça kendimi iki ruha malik zannettiğim vücut başkasının kucasına nasip olacak. Bana vaktiyle ne kadar muhabbet gösterdiyse başkasına da o kadar muhabbet gösterecek. Kim bilir, belki onu gerçekten seviyor? Ah, ölmeli. Dilirüba gebermeli, mutlak, mutlak gebermeli!.. O yılanın dünyadan vücudu kalkmayınca ben yaşayamayacağım. O akrebi ezip de kanını üzerine sürmeyince yüreğime açtığı yaranın acısına sükûnet gelmeyecek. Mut-

14) *Müştak* olsun, özlesin, can atsin.

15) *Burhan*, kanıt.

lak gebermeli, hem benim elimde gebermeli. Benim canıma kasdetmiş, sağken ölü göstermeye çalışmış, öyle mi? Akıbet diri diri mevta haline getirdi ya. Ruhum ölmüş, yalnız meydanda vücudum geziyor. Onu da kin, intikam namında iki peri tuttu, onlar gezdiriyor. Her saat ölüyorum, can çekişmekteki acıyı her dakika vücudumda hissediyorum, ölüm azabını hayat kadar uzatıverseler benim halimin aynı olur. Ah, bu hallerden sonra o başkasıyla mi safa sürecek? Mutlak öldürürüm! Öyle tabiatın kemaline¹⁶ şüphe getirecek kadar denî¹⁷ bir vücudun dünyada hiç lüzumu yoktur. Ama katil olacaktım. Ne olursam olayım. Ben onun bir avuç kanını içeyim de isterse Allah her damlasından gönlümde bir cehennem peyda etsin. Belki yine çekeceğim azap bundan ehven¹⁸ olur. Niçin katil olayım? İnsan bir düşman gemisine rast geliyor, batırıyor, içinde bin, beş yüz kişi de birlikte batıyor, yine katil olmuyor. Bir gemi düşman can yakmakta bu melunun yerini tutar mı? Ah, ben muhabbet için yaratılmıştım, askerlik için terbiye olmuşum. Şimdi gözüme katillikten başka bir şey görünmüyor. Şu dünyada hiç bir şey düşünmeye iktidarı kalmayan aklımla katillğe tuhaf tuhaf teviller¹⁹ buluyorum. Beni bu hallere

16) *Tabiatın kemaline*, tabiatın tamlığına, eksiksizliğe.

17) *Denî*, alçak kimse.

18) *Ehven*, daha hafif, daha zararsız.

19) *Tevîl*, söylenmiş söz veya davranışı başka anlam vererek çevirme.

getiren kahrolsun. Ben sebep olmazsam nereden kahrolacak? Öldüreceğim, mutlak öldüreceğim! Gön­lümün alçaklığına bak, bu kadar hıyanetten sonra hâlâ seviyorum. Hâlâ geberip de arkamdan bırakma­ya, yaşayıp da başkalarının koynunda görmeye bir türlü kail olamıyorum. (*Ağlayarak bir tarafa yığı­lır. Kendini muayene ederek*) Vücut, vücut! Ne za­yıf alet, ne aciz şeymişsin! Üç gece uykusuzluğa, üç gün rahatsızlığa dayanamıyorsun, birkaç salkım üzüm­den çıkan eczanın ağırlığını kaldıramıyorsun. Bari şurada biraz gebereyim, yatayım. Ya sonra uyu­yakalırsam, sabaha kadar uyanamazsam da... o... o muradına nâil olursa? O, bu gece gelin olmuşken yarın sabaha kadar yaşarsa? Ah, Cenab-ı Hak gös­termesin! Sonra vücudumun her parçasını dişlerim­le koparsam kendi intikamımı kendimden alamam. «*Acı acı gü­lerek*) Benim bu halde gözüme birkaç dakikadan ziyade uyku mu girer? Tuta­lım ki girsin, meyhaneciye tembih edip de kendimi uyandırt­mak muhal²⁰ değil. Meyhaneci! Buraya baksana, sa­ğır mısın?

MEYHANEÇİ — Efendim, geliyorum. Kadehle­ri yıkıyordum. Affedersiniz, buraya sizin gibi zatlar teşrif ediyor, her şey temiz olsun, pak olsun; efen­dilerim izzet görsün, ikram görsün derim. Buyurun, bir emriniz mi var?

AKİF — Birinci emrim: Yanıma geldiğin vakit az lakırdı söyle...

20) Muhal, olmaz, olmaz.

MEYHANEÇİ — Pekiye efendim, irade sizin. Tek siz taciz olmayınız da, isterseniz hiç lakırdı söylemem, dilsiz olurum. Bendenizin kârım²¹ efendilerimi memnun etmek değil mi? Mademki lakırdı istemiyorsunuz, niçin söyleyecekmişim?

AKİF — Hâlâ söylüyorsun.

MEYHANEÇİ — Sustum, işte sustum efendim.

AKİF — İkinci emrim: Ben şurada biraz uyuyacağım. Ezan²² okunduğu gibi, beni kaldırırsın. Anladın mı? Ezan okunduğu gibi kaldırırsın. Eğer tembihimi unutursan, billah seni yarın papazlar kaldırır da bir daha ezan okunduğunu işitemezsin!..

MEYHANEÇİ — Kaldırmayıp da ne yapacağım, a beyim? Hizmetinizden başka ne işim var? Zaten ezan okunduğu gibi burası kapanır. Kulunuz da ben-dehaneye giderim. Giderken efendimizi kaldırırım. Bir yastık daha getireyim mi efendim?

AKİF — İstemez!

MEYHANEÇİ, *Akif Beyin kadehe rakı doldurduğunu görerek* — Emrederseniz tazesini getireyim?

AKİF — Lâzım değil, elverir. Mevcut olan elverir. Haydi sen işine bak. Ah, Çürüksu'ya niçin bugün gelip de aralarına gerçekten ölü gibi girmedim?

21) *Kâr*, iş ve kazanç anlamında olan bu sözcük burada iki anlamında da kullanılmıştır.

22) *Ezan*, (burada) mevsimine göre güneşin batmasından bir buçuk, iki saat sonra okunan yatsı ezanı söylenmek isteniyor.

Yok... hayır... daha iyi oldu, önce gelişim daha iyi oldu. Bugün geleydim işi nereden haber alırdım? Zifaktan sonra haber alırdım a. Evet, zifaktan sonra haber alaydım da bir nüzülle gebereydim, o yine beyine kalaydı, öyle mi? Yine aralarına girerim, ölü gibi girmezsem ölüm gibi girerim, ecel gibi girerim. Öldüreceğim, mutlak ben bu gece o köpeği öldüreceğim, mutlak yarın ona tenesirden başka gelinlik hamamı göstermeyeceğim! Evin girilecek çıkılacak yerlerini bilmez değilim a. Duvardan aşamaz mıyım? İncir ağacına tutunup da küçük odanın penceresinden giremez miyim? Zifaf elbette şehnişindedir, ona şüphe mi var? Hanım eğlenecek. Elbette evinin en ferahlı odasını intihap eder. Küçük odanın şehnişine kapısı olduğunu niçin düşünsün? Benim küçük odada bulunacağımı keşif mi edecek? Ah, hele biraz uyuyayım... Bak, ellerim nasıl titriyor. Bu zayıflıkta kalırsam korkarım kurşun kalbine isabet etmez. Korkarım kendi geberir de kalbi, o vücudunun nümunesi, tabiatının hülâsası, hainliğinin kökü, şeytanlarının yuvası olan kalbi yine eski halinde kalır. Ah, hemen uyuyacağım. Hayatımın ölümle ne kadar farkı varsa uyanıklığımın da uykuyla o kadar farkı kalmış. Of... bu yastık da başıma mezar taşı kadar katı geliyor.

MEYHANECİ, *kendi kendine* — Yattı. Allah rahatlık versin. Bu gerçekten bey. Ne kadar mizacına göre gidersen, o da senin o kadar mizacına göre gidiyor. Üste bol bol ihsanlar da veriyor. Acaba uyu-

dü mu? (*Yavaş yavaş yanına yaklaşıarak*) Galiba uyumuş... Yok, âdeta uyumuş.

AKİF, *uykuda* — Ah, ne vazifen? Mutlak bir kere göreceğim.

MEYHANECİ — Kimi görecek? Uyumuş da sayıklamaya bile başlamış. Of, ne de acayip sanat! On sekiz yıldır meyhaneciyim yanıma kim gelirse tıpkı dünyaya gelir gibi geliyor. Deliyse birkaç lokma şey yiyor, birkaç kadeh şey içiyor, hayvan gibi hiç manasız yere sığıyor, sızıp bir tarafa yıkılıyor. Ertesi gün yine yeniden başlıyor. Biraz akı varsa buraya gelir, bakarsın ki mahzun, dünyanın her halinden bıkmış, meyhaneden başka bir eğlence yeri görememiş, dünyaya geldiği günden beri arayıp arayıp da bir yerde bulamadığı neşeyi bu şişenin içinde sanmış. Ne kadar şey içerse, ya gözlerinden, ya kalbinden o kadar yaş döker. Dikkat edersen kalbinden ne kadar yaş döküldüğü, ne kadar kan aktığı çehresinin halinden görünür. Bir cama baktığın vakit öte tarafına yağmur yağdığı nasıl görünürse bayağı öyle görünür. Elli sekiz yaşındayım. İnsan içine karışalı kırk dört yıl oluyor. Tam kırk dört yıl önce bizim paşanın kilerci yamağıydım. Bugün şurada meyhaneci ustasıyım, dünyanın hali daima bir, her yerde bir, her vakitte bir. Daima deli şen, akıllı mahzun. Of, benim de biraz aklım mı vardır nedir? Şunun bunun halini düşünür de kendi kendime mahzun olurum. Bey, hareminden hıyanet görmüş. Vefa umduğunun cezasıdır.

Beşinci Meclis

AKİF, *uykuda* — MEYHANECİ — SÜLEYMAN —
ŞAHİN

MEYHANECİ — Ha, Şahin Bey, yanında da eski Osmanlılardan bir ihtiyar adam. Galiba o da bu yaşa girmişken, yine dünyayı anlayamamış da meyhanede safa, cümbüş aramaya geliyor. Buyurun efendim, lütfedin, birz yavaş davranın ki şurada bir bey uyuyor.

ŞAHİN, *Süleyman Kaptan'la birlikte, Akif'e bakarak* — İşte, ben size demedim mi?

SÜLEYMAN — Evet, hakkınız varmış.

MEYHANECİ — Sizden iyi olmasın, nazik bir zat. O kadar nazik ki, siz de bir dakika konuşsanız rahatsız olduğunu istemezsiniz.

ŞAHİN — Korkma, korkma! Biz onu rahatsız etmeye gelmedik. Şuradan bana bir rakı getir.

MEYHANECİ, *Süleyman Kaptan'a* — Siz bir şey emretmez misiniz?

SÜLEYMAN — Sade bir kahve.

MEYHANECİ — Kahve mi? Şükür, ömrümde bir kere olsun meyhanede kahve içeni de gördüm. Rakınız geliyor beyim, şimdi kahveniz de hazırlanır efendim.

ŞAHİN — Nereye?

SÜLEYMAN — Uykudan kaldıracığım.

ŞAHİN — Acımaz mısın? Geldi geleli gözlerinin kapandığını daha şimdi görüyoruz.

SÜLEYMAN — İşret kuvvetiyle uyumuş.

ŞAHİN — Haydi bakalım, şimdi siz de işret ediyor diye tekdire başlayınız. Sizden azar işitmekten başka biçarenin başına gelmedik ne kalmıştı?

SÜLEYMAN — Bey, çocuk musun? Yoksa beni matuh²³ mu sanıyorsun? Oğlumun yirmi sekiz yaşından sonra terbiyesine kalkışacağım, terbiye için de arayacağım arayacağım böyle bir vaktini bulacağım, öyle mi? Yüreği pek mahzun, biraz teselli veririm diye uyandırmak istedim.

ŞAHİN — Ağa peder, pek tatlı uyuyor.

SÜLEYMAN — Ah, meyhane köşesinde tatlı uykusu mu uyunur? Her neyse... uyusun.

MEYHANECİ, *mangal başında kahve cezvesi önünde olduğu halde ağır ağır teganni ile:*

*Ağla âşık kanlar ağla
Gönlünü ateşle dağla
Coşkun sular gibi çağla*

*Yâr el koynunda yatırıyor
Kolu boynunda yatırıyor.*

ŞAHİN — Sus, nefesin tutulsun!

SÜLEYMAN — Bak, tatlı tatlı uyuyor demiştin, aradan iki dakika geçmeden ne fena inlemeye başladı.

ŞAHİN — İnliyor... inliyor...

SÜLEYMAN — Gönlü yaralanmış. Vücudu sağlam görünüyor da canı hasta.

23) *Matuh*, bunak.

AKİF, *uykuda* — Yok... değil. O değil... kyonunda yatan o değil... Dılrüba beyazdır, mehtap gibi beyazdır. Bu siyah... bu âdeta siyah... Arap gibi, gece gibi siyah... Vücudu, Dılrüba'nın saçlarına beriziyor. Ah, o... o... kararmış, gönlündeki zulmet²⁴ çehresine çökmüş, cehennem yılanı, derini mi soydular? Gülüyor, kollarını açıyor. Bana, bana gelecek, bana geliyor. İstemem, istemem. Sen bana vefasızlık ettin. Ah, değil, değil. Ötekine gidiyor. Gitti, sarıldı. Hani? Hani? Tabancam nerede? Şu köpeğin çehresini kan içinde bırakayım da bari öteki iğrensin, iğrensin, iğrensin. Ben iğreniyorum, ah ah!..

ŞAHİN — Ne fena sayıklıyor.

SÜLEYMAN — O sayıklamak değil, uyku haliyle gönlündeki kuruntular taşıyor da ağzından dökülüyor.

ŞAHİN — Nasıl kuruntu?

SÜLEYMAN — İşitmediniz mi? Allah bilir ama, karyı öldürmeye niyet etmiş.

ŞAHİN — Allah göstermesin! Öyle bir fahişenin yoluna Akif katil mi olacak?

SÜLEYMAN — İnşallah benim zannım yanlış çıkar. Şu kadar var ki, bunu muhafaza lâzımsa bu gece lâzımdır. Biliyorsunuz a, zıfaf bu gece olacak. Biz mutlak bu gece orada bulunmalıyız.

ŞAHİN — Ben bulunamam. Bulunürsam Akif'ten önce ben katil olurum.

SÜLEYMAN — Evet, sizin lüzumunuz yok. Ben

24) *Zulmet*, karanlık.

bulunmalıyım. Siz zaten orduya gideceksiniz. Lâkin nasıl bulunurum?

ŞAHİN — O kolay. Ben şimdi götürür, sizi Kamer'e teslim ederim.

SÜLEYMAN — Hiç kabul eder mi?

ŞAHİN — Kabul eder. Eline bir altın verdiği gibi sizi değil, şeytanı bile kabul eder.

SÜLEYMAN — Bu gece zıfaf gecesi²⁴.

ŞAHİN — O bir altını görsün de, isterse kadir gecesi olsun.

SÜLEYMAN — Bey, gider birine söyler, sonra tedbirimizi bütün bütün hükümsüz bırakırız.

ŞAHİN — Bir altın kazanacak değil mi? Kimseye söylemez. Sual meleklerine bile söylemez.

SÜLEYMAN — Çocuk pek fena inliyor. Şunu uyandıralım da biraz lakırdı edelim. Belki halini anlarız, tedbirimizi de ona uydururuz. Akif! Akif!..

AKİF, uyanarak — Ha? Kim o? Peder... ah, siz misiniz? Affedersiniz.

SÜLEYMAN — Otur oğlum, itizara hacet yok. Dünyada insanın başına her şey gelir. Vaktiyle kim bilir biz de ne kadar özür dilenecek işlerde bulunduk.

AKİF — Ben bu lakırdılarla teselli olur muyum sanırsınız? Akif sarhoş oluyor, meyhanede sızıyor, babası ayağına geliyor da, uyandırıyor.

SÜLEYMAN — Oğlum, bir iki lakırdı söyleyeceğim. Tariz ediyor, tekdir ediyor zannetme. Konuşalım. Babaca, oğulca değil, kardeşçe konuşalım. Beni Atıf farz et. Benim sakalım olmasa tıpkı ona ben-

24) Zıfaf gecesi, gerdek gecesi.

zerim, değil mi? Şu işretin bu kadar fenalığını bilirsin de niçin müptelâ oldun?

AKİF — Babacığım, işret hayali kırıyor, insanı düşünmekten alıkoyuyor; ben de dünyanın halini düşünerek yaşamayı ölümden bin kat lezzetli görüyorum, düşünmeyerek ölmek istiyorum, onun için içiyorum.

SÜLEYMAN — Akif, sen Dîlrûba'yı hâlâ seviyorsun!..

AKİF — Ben mi? Ne yalan söyleyeyim; hâlâ seviyorum. Hakkınız var, hâlâ seviyorum. İçindeki, muhabbet birlikte çıkacağını bilsem, billah şimdi tırnaklarımla göğsümü paralar, gönlümü bulunduğu yerden koparır da gözünüzün önünde parça parça ederdim.

SÜLEYMAN — Lâkin iyice biliyorsun a, o seni sevmiyor. O kadar sevmiyor ki, üç gün önce seni yalanla öldürmeye çalışmış, o kadar sevmiyor ki, bu gece başkasının koynuna giriyor.

AKİF — Biliyorum, biliyorum babacığım. Onun için değil mi ki ben de onun...

SÜLEYMAN, *lakırdısını keserek* — Ey?..

AKİF, *kendi kendine* — O ne kadar telâşlı sual? Galiba şüphelenmiş. (*Süleyman Kaptan'a*) Ben de onun elinden kurtulmaya çalışıyorum da nasıl kurtulacağımı bilemiyorum.

SÜLEYMAN — Kurtulmaya muktedir olamazsan intikamını almaya da muktedir olamaz mısın?

AKİF — İntikam mı? Nasıl intikam?

SÜLEYMAN — Meselâ kariya hükümetçe mü-

cazat ettiririz, imam evine²⁵ attırırız, çünkü senin ölümüne şahadet edenler yalancı şahitmiş. Onları bu yalancı şahitliğe teşvik eden de Dîlrûba'dır.

AKİF — Ah!

SÜLEYMAN — Tahkik ettim, zaten herkes de biliyor, ne vakit olsa ispat edebiliriz. Senin bir şeyden haberin yok.

AKİF — Var. Benim ondan da haberim var. Hem o kadar işlere mahrem olmuşsunuz da, hem niçin işret ettiğimi soruyorsunuz? İntikam mı dedinizdi? Dîlrûba'yı imam evine göndereceğiz de o yaşayacak, ben yaşayacağım; hem birbirimizden ayrı yaşayacağız. Buna mı intikam diyorsunuz?

SÜLEYMAN — Demek... yine birlikte yaşamak istiyorsun?

AKİF — Ah, istemem! Oğlunu sever misin? Seversen bana bir daha o lakırdıyı söyleme. Evet, birlikte yaşamayı gönlüm istiyor, cehennemde yaşayacak olsak isteyecek. Namusum kabul etmiyor, cennette yaşayacak olsak yine kabul etmeyecek.

SÜLEYMAN — Karının seninle yaşadığını istemiyorsun, başkasıyla yaşadığını istemiyorsun, kendi kendine yaşadığını istemiyorsun; muradın nedir? Ne yapsin? Ölsün mü?

AKİF — Gebersin, yerin dibine geçsin!

SÜLEYMAN — İşte gebermiyor, Allah öldürmüyor, sen mi öldüreceksin?

25) *İmam evi*, kadın cezaevi.

AKİF — Ah! (*Kendi kendine*) Mutlak şüphelenmiş. (*Süleyman Kaptan'a*) Değil, değil!

SÜLEYMAN — Ne değil?

AKİF — Hatırınıza gelen şeylerin hiç biri değil. Beni o kadar divane mi zannediyorsunuz? Hiç kim katilliği kabul eder?

SÜLEYMAN, *kendi kendine* — Kariyi öldürecek, iyice kurmuş. (*Akife*) Böyle muhabbet işlerinde herkes irtikâp eder.

AKİF — Herkes mi irtikâp eder? Benden umar mısınız?

SÜLEYMAN — Biz vaktiyle haremimiz vefasızlık etmek değil, benimsediğimiz bir sokak fahişesi başkasıyla görüşse, canına kastederdik.

AKİF — Hakkınız varmış. Hakkınız var. Lâkin zaman değişti. Biz şimdi o tabiatta değiliz. Bırakın, ağzımı aramak, kalbimi karıştırmak mı istiyorsunuz? Beni bırakın. Akşam oldu, gideceğim.

SÜLEYMAN — Nereye?

AKİF — Gemiye. Gece vakti gemide bulunmayayım mı? Bir bora çıkarsa kim idare edecek? Gidiyorum babacığım, inşallah yarın görüşürüz... Elbette bir yerde görüşürüz.

Altıncı Meclis

SÜLEYMAN — ŞAHİN — MEYHANECİ

SÜLEYMAN — Halayığın beni kabul edeceğine iyice emin misiniz?

ŞAHİN — Dünyada ne kadar emniyet mümkün ise o kadar eminim. Lâkin, ne yapacaksınız? İşte bey gemisine gidiyor. Bu gece orada bulunsanız da, yanından ayrılmazsınız, bin kat hayırlı olur. Oğlunuzun halini bilirsiniz, korkarım kendi canına kasdetmesin.

SÜLEYMAN — Çocuk! Senin de dünyadan haberin yok. Ben Akif'le konuşurken haline dikkat etmedin mi? Her tavrını, her lakırdısını kendi gönlüme tatbik ediyordum. Akif ecelle güreşir, Dîlrüba'yı sağ bırakıp da ahrete gitmemek için Hakka asi olur, Azrail'e kılıç çeker. Onun yaşındayken ben de aynı aynına onun halindeydim. Yemin ederim ki şimdi buradan çıkmış, Dîlrüba'nın evine doğru gitmiştir, girecek yer arar; bu gece orada bulunmaya çare düşünür.

MEYHANECİ — Hakkınız var.

SÜLEYMAN — Ha?

MEYHANECİ — Bu tarafa, bu tarafa doğru gitti. İskeleye gidecek adamın o tarafta ne işi var?

ŞAHİN, *Meyhaneciye* — Sus sen de, hayvan! (*Süleyman Kaptan'a*) Öyle bir niyeti varsa, niçin sizden saklasın? Niçin yalan söylesin?

SÜLEYMAN — Babasıyım, niyetine karşı duracağımı bilir. Oğlumdur, sözümünden çıkmak, beni mahzun etmek istemez, onun için saklar. Bu yolda olan niyetler herkesten, hele niyet sahibini sevenlerden gizli kalmazsa, kolaylıkla vücuda gelemeyeceğini tecrübe etmiştir, onun için yalan söyler. Uyku da neler sayıklıyordu, işitmedin mi?

ŞAHİN — Öyleyse, karının evine gidip de ne yapacaksınız?

SÜLEYMAN — İşin önünü almaya çalışacağım, vazifemi yerine getireceğim. Yine kader neyse o vücuda gelir.

ŞAHİN — Gelin sizi oraya götürüyim de başımı alıp orduya gideyim. Bana helâl edin. Hiç şüphe etmeyin ki beni bir daha hayatta göremezsiniz. Belki beni bir daha hayatta göremezsiniz. Böyle dünyada yaşamaktansa, düşman önünde ölmek bin kat hayırlıdır.

SÜLEYMAN, *kendi kendine* — İşin önünü almak kabil değil. Akif elden gitti. Bu gece elbette ya karıyı, ya kendini öldürecek. Akif! Cebbar-ı müntekim hakkıyçin baban senden önce ölmezse dünyada intikamsız kalmazsın.

MEYHANEÇİ — Allahım, ne vakte kadar sersemler işret etmeye, eğlenmeye gelecek de insanlar ağlamaya, ölmeye gidecek.

(*Perde kapanır*).

BEŞİNCİ FASIL

(Bir müzeyyen gelin odası)

Birinci Meclis

AKİF, yalnız

AKİF, *odanın yan kapısından girerek* — Bayağı keşfetmişim, zıfaf bu odada oluyor. Hanımın yatağı da hazırlanmış. Bizim zıfaf odası da burasıydı. Yatak yine o yatak. Hanım yine o hanım! Bu oda değil, âdeta mezar! İçine kim düşerse çürüyor, mahvoluyor, yerine bir başkası geliyor. Ah, yüreğim! Bu ne kadar sancı? Bilmem, ruhumun çektiği azaba cismim de nazireler¹ mi yapıyor? (*Acı acı gülererek*) Altı ay önce şu minderde oturup da bana: “Senden ayrılacağıma canımdan ayrılırım” diyen bu karı mıydı?.. Hain!.. İşte duanın birazı makbul oldu, hem benden ayrıldın, hem canından ayrılıyorsun!.. — Nasıl kıyacağım? Elimde, koynumdayken incinir, solar diye korkup da yedi ayda belki yedi kere dudaklarımı dokunduramadığım göğsünü şimdi nasıl kurşunlarla paralayacağım?.. Ne de alçak gönlüm varmış! Hâlâ seviyorum, hâlâ seviyorum!..— O şimdi

1) *Nazire*, eş, benzer.

başkasının koynuna girecek, benim yatağım da başka biriyle yatacak. — Yatak gözümün önünde duruyor da gönlüm hâlâ o yatağı rahat dōşeğine² tahvil etmek istemiyor! — Ah! gebertirim, billahi geberteceğim! Bunun gibi melunları öldürmeyi de gönül istemezse, insanın tabiatında katillik istidadı bütün bütün abes kalır. Tamam yatağına girip de arzusu na dünyada bir mani kalmamış zannettiği vakit, geberteceğim! Tamam ümit üzerindeyken canından mahrum olsun ki, cehennemde göreceği azaba burada alışmaya başlasın. Ayak sesi var... Geliyor. Esvabına bak: Melune yılan ne parlak derilere bürünmüş! (*Tabancayla nişan alarak*) İnsan şuradan ne kadar da kolay gebertecek! Yan duruyor da tamam sol böğrünün en lâzımlı yeri kurşunun ta hedefine rast geliyor. Şimdi tetiği çekersem ta kalbinden vuracak, iki kere nefes aldirmayacak... Hayır... be-yi yanında bulunsun. İnsan, düşmanını bir ümide nail olacağı vakit öldürmeli ki, intikamın lezzetini duysun. — Orada ne yapıyor?.. Aynaya bakıyormuş. Acayip çehresine düzgün de sürüyor. Ben o kadar körmüşüm ki yüzündeki, riya perdeleri nerede kalır, o zehirli cıva yanıklarını, o kokmuş kunduz kanlarını bile görememişim. (*Elini başına vurarak*) Alçak!.. Hâlâ seviyorsun, hâlâ o muhabbet yoluna katillliği irtikâp ediyorsun, öyle mi? Arada intikam bir tevilden ibaret... Onunla kendini aldatıyorsun!.. Heyhat! Onunla kendimi aldatmaya çalışıyorum ama,

2) *Rahat dōşeği*, ölü yatırılan yatak.

ne mümkün! Tabiatımda olan denilik bir türlü gözümün önünden gitmiyor. Ah! Acaba ihtiyarsızlık makbul bir öbür değil midir? Geliyor. Gel! Gel ki ölüm de arkandan seni kovalayıp geliyor. Gel ki bir adım attıkça kim bilir kaç yıllık ömrün azalıyor, kim bilir mezarına kaç arşın yaklaşıyorsun? Gel ki ecelin adam kıyafetine girmiş, seni yakandan tutup da cehennem'in esfelisafilinine atmak için burada bekliyor. Seni, Akif'in elinden alsa alsa mevt alır. Sen başkasıyla bir yerde yatsan yatsan en dayanıklı kemikleri kim bilir kaç sene önce toprak olmuş mevtalarla yatarsın. — Bitirdi. Süphanallah! Yüzünü boyadı. Çehresinde olan taraveti kaybetti de yine güzel! Ne olacak? Riyanın bozamadığı hüsnü düzgün ne yapsın? Merdivene doğru gidiyor. Git! Nereye gidersen git! Seni hilenin, hıyanetin, beni safderunluğun³, muhabbetin nümunesi yaratan Rab-bimin rakip ismine, müntakim adına yemin ederim ki sen bu gece Azrail'in pençesinden kurtulamazsın! Meğer ki Akif bir iki saat daha sağ kalsın. illahi geberteceğim, hem ölüm gibi hiç düşünmediğin bir vakitte başına çökeceğim de öyle geberteceğim. — Geliyor. Şimdi belâsını arayan adam gibi koş koş geliyor. (*Girdiği kapıya doğru giderek*) Sen yine istediğin kadar yaşamaya çalış! Ölüm şu kapının arkasında duruyor. Topu topu aranızda bir yumruktaki kırılacak iki tahta parçası var. (*Kapıdan çıkar, kaybolur.*)

3) *Safderun*, kolayca aldatılan.

İkinci Meclis

DİLİRÜBA — sonra KAMER

DİLİRÜBA, *odaya girerek* — Kamer!.. Kamer!..
 KAMER, *dışardan* — Efendim! Geliyorum...

DİLİRÜBA — Bak, odayı ne halde bırakmış. Adını iştince “Geliyorum!” diye bağırmaktan başka bir işe yaramaz ki... (*Kamer girdikten sonra*) Kız ne oldu? Âzanın her biri ayrı ayrı titriyor. Gözüne hayalet mi göründü?

KAMER — Hanımcığım, Süfyan geldi. Bey... öteki bey... kendine bir yerde rast gelmiş, üzerine silâh çekmiş, söyletmiş. Şahitliğe sizin hatırınız için gittiğini bile söyletmiş. “Dava ederse halimiz fena olur” diyor, korkuyor. Bu gece kaçacak, hava uygun olursa sandalını kaldıracak, karşıya, Kırım’a gidecek.

DİLİRÜBA, *istihza ile gülerek* — Onu mu düşünüyorsun? Nereye gitmekten korkmazsa, oraya gitsin.

KAMER — A hanımefendi, sizin gönlünüze de hiç bir şeyden korku gelmez mi? Ya paşa sizi de kabahatli tutarsa, o vakit ne yaparsınız?

DİLİRÜBA — Sersem, paşa beni niçin kabahatli tutacakmış?

KAMER — İşte yalan yere şahitlik ettirmiş diye...

DİLİRÜBA — Hem Süfyan’ın yalan yere şahit

olduğunu bilecek, hem yine onun lakırdısına inanacak da, beni kabahatli tutacak, öyle mi?

KAMER — Pekâlâ!.. Paşa size kabahat bulamasın, ya bey de işitmez mi?

DİLRÜBA — Hangi bey?

KAMER — İşte yeni beyiniz...

DİLRÜBA — Ne işitecek?

KAMER — İşte Süfyan'ın yalancı şahit olduğunu?

DİLRÜBA — İşitip de ne olacak?

KAMER — Ben bilir miyim? Canı sıkılır.

DİLRÜBA — Benden kendine varmak için hülleyle girişecek kadar muhabbet görecektir de onun için mi canı sıkılacak?

KAMER — Demek bunu gerçekten mi seviyorsunuz?

DİLRÜBA — Budala! Hiç gerçekten adam sevilir mi?

KAMER — Anlamam ki...

DİLRÜBA — Deli karı! Sen mi anlayacaksın?

KAMER — A hanımcığım! Bugüne kadar kimse anlamıyor, nasılsa idare ediyorsunuz; ya bir gün içlerinden biri halinizi anlarsa?.. Hiç korkmaz mısınız? Hiç düşünmez misiniz?

DİLRÜBA — Evet, biri anlarsa... dünyada ondan başka erkek kalmayacak mı? Hem ben o kadar uzun sualler istemem! Seni istintak kâtibi mi ettiler? Korkarım esvabı hâlâ hazırlamamışsındır.

KAMER — Hanımcığım, hiç hazırlamaz mıyım?

DİLRÜBA — Ben giyininceye kadar şu odayı

bir şeye benzet. Bu nedir? Sana, “Yatağı şu tarafa yap! Sabahleyin pencereden üzerimize güneş gelir” demedim mi? Bu kalın kafaya lakırdı mı tesir eder? Yatağın yerini değiştir. Şu çiçekleri nizamla. Bak-sana bükülmüşler, buruşmuşlar; seyrek seyrek dağılmışlar. Kimini boynuna, kimini suratına, kimini dişlerine benzetmişsin!..

Üçüncü Meclis

KAMER, yalnız — sonra DİLİRÜBA

KAMER — Gönünde ne olursa olsun ne korkar, ne yüzü kızarır, ne dili dolaşır. Şuraya sekiz erkek gelse, her birini bir köşeye oturtur, hiç birini ötekine göstermez; hepsini öyle kullanır, öyle kullanır ki, biri ötekini görse adam olduğuna inanmaz. Zavallı ben!... Odama bir ihtiyarcık aldım, alır almaz korkumdan nefesim keşilmeye başladı. Sanki ne olacak? Biri görüp de hanıma söylecek, değil mi? Hanım şimdiye kadar odasına hiç adam almadı mı? Yoksa benim odama adam aldığımdan, mi haberi yok? Ha ha hay... ihtiyar hem zengin, hem deli. Eli elime dokunmadan avucumu altınla doldurdu. Beni mezada çıkarsalar acaba iki altın eder miyim? Şahin Bey de, “Sana müptelâ olmuş!” diyor. Ben yaşta kadına insan müptelâ mı olur? — Allah Allah! Niçin olmasın? Şahin Bey yalan mı söyleyecek? Dünyada yalnız kadınlar ihtiyarlar da erkekler

ölünceye kadar genç mi kalır? Sanki onun sakalındaki aklar çirkinlikte benim yüzümdeki buruşuklardan aşağı mı kalır? Benim yüzümde üç buruşuk varsa onun sakalında azdan az üç yüz ak var. Hi hi hi... ihtiyar vallahi deli. "Hanımın gelin olduğu gece yanına adam alabilir misin?" diyor. Hanımın gelin olduğu gece eğlenmeyeceğim de, hasta olduğu gece mi eğleneceğim? Bu hıncır yatak da yerinden oynamaz ki... içinde ne kadar erkek yatmışsa hepsi günahının ağırlığını üstüne bırakmış da öyle gitmiş sanırsın. — Çiçekler benim boynum gibi bükk, yüzüm gibi buruşuk, dişlerim gibi seyrekmiş. Boynum biraz bükülmekle ne olur? Kocamın gurbete çıktığı gün inciler takıp da düğüne gidecek değilim a! Yüzüm biraz buruşuk olsun, biri ölmeden başkasına mı varacağım ki beğenmez diye korkayım?.. Dişlerim seyrek, içinden birkaçı eksik. Olmasaydı ne olacaktı? Şimdi bana elverir, ne istesem çiğniyorum. Ama insan ciğerini paralamak için dişlerin hepsi tamam, hepsi inci gibi bir dizide olmalıymış, neme lâzım? Orasını hanımefendi düşünsün.

DİLRÜBA, *bir başka müzeyyen elbiseyle odaya girerek* — Kız, hâlâ bir yatakla, iki çiçek sürahisiyle mi uğraşıyorsun? Haydi aşağı git, bey geliyor. Ben mi karşılayayım? (*Kız çıkar. Dilruba kendi kendine*) Biri daha پیدا oldu. Onun da mansıp⁴ değişmekten esvap değişmeye varıncaya kadar her hâlinde ağzından ne türlü lakırdı çıkıyor, çehresi ne kıyafete giriyor; hepsine birer birer dikkat etmeli de ona

4) *Mansıp*, makam, memurluk.

göre davranmalı ki bey seni kendine esir olmuş zannetsin de o sana esir olsun. — Erkek kısmı ne tuhaf hayvandır. Bir kadını sevdi mi, yanına yaklaştığı gibi gönlünde ne kadar sırrı varsa çehresinden görünmeye başlar. Yüzüne bakınca kalbini yarmışlar da başına yapıştırmışlar zanniedersin. (*Pencereden bakarak*) Geliyor. — Kapıdan girdi. Şimdi o da kendini bir büyük işe muvaffak olmuş zanneder, değil mi? Biz beyin hüsnüne meftun olmadık mı ya? Ama her ay benim gibi bir cariye alabilecek kadar iradı varmış da adamı meftun eden güzellik çehresinde değil, kesesindeymiş. Bey orasını düşünebilirse dünyada bizim ne kıymetimiz, ne kadrimiz kalır? Akif de böyleydi. Yok, o bundan deliydi. Âdeta deliydi. Beni gerçekten yoluma ölecek gibi severdi de bayağı hali bana da tesir edecek, ben de onun gibi çıldıracağım diye korkardım. Geliyor.

Dördüncü Meclis

ESAT — DİLRÜBA — KAMER

ESAT, *şaşkın şaşkın* — Oda kapısında mı bekliyorsunuz? Ben bu kadar iltifata lâyık mıyım?

DİLRÜBA — İltifat bendenizin haddim mi? Cariyeliliğinize kabul buyurdunuz, onunla iftihar ederim. Hicap etmesem sokak kapısında bekleyecektim. Bilmem neden hicap ediyorum? Beyim değil misiniz? Bir kusurumu görseniz de affedersiniz, değil

mi? Ben İstanbul'da terbiye olmadım. — Beyim, ben pek safderunum. Bir türlü halimi saklayamam. Bilmem deli deli söylenişim zıddınıza mı gidecek? — Ne yapayım? Allah beni bu tabiatla yaratmış. Hele Cenab-ı Hak nasip etti de sizi helâl helâl karşımda görebiliyorum. Evvel ne vakit yüzünüze bakmak istesem ya utanır, ellerimi yüzüme tutardım; yahut da gözlerime yaş dolardı, bir türlü doya doya göremezdim. — Ne acayip halim var. Bir türlü sevincimden ağlaymıyorum. Ağlasam belki biraz açılırdım. Meğer murada ermek, insanın gönlüne hasretten ziyade dokunurmuş. — Sizden saklayacak değilim a, seviyorum. Ama sevdiğimi bilir de beni hor kullanırmışsınız, ne zararı var? Siz horlayacak değil misiniz? Ben onda da elbette başka türlü bir lezzet bulurum.

ESAT — Esat'ı mutlaka sevinç delisi etmek mi istiyorsunuz? Ben bu gece size malik oldum da gönlüm ona bir türlü inanamıyor. Bir kere rüyamda güneş yerinden kopmuş da gönlümün üstüne düşmüştü. Bir türlü tabir edemedim. Meğer sana malik olacakmışım. Dünyada senden güzel güneş mi olur? Gönlüme düşmedin mi? Düşün, lâkin ne ezdin, ne yaraladın, yalnız biraz ıstırap ediyorsun. O da kendimi sana lâayık görmediğimden, benim olduğuna bir türlü inanamadığımdan geliyor.

DİLRÜBA — Ah! Demek beşde bir şüphemiz var?

ESAT — Allah esirgesin! Sende zerre kadar şüphem olsa bir dakika sağ kalır mıyım? Sana malik

olduğuma inanamıyorum, çünkü ben Allahın o kadar, belki onun yüz binde biri kadar ihsanına lâ-yık değilim. Ben feleğin o kadar büyük bir inayetine bir vakit imkân tasavvur etmemiştim. — Hâlâ inanamıyorum. Gözümün önünde sen. Benim olduğumu, beni sevdiğini görüyorum, kendi gözlerimle görüyorum, işitiyorum, senin ağzından işitiyorum, kendi kulaklarımla işitiyorum da bir türlü gönlüm inanmak istemiyor. Gökten bir melek inse de haber verse ihtimal ki yine inanamayacağım. — Ayıplama! Sana malik olmak ne kadar büyük bir devlet olduğunu bilmezsin.

DİLRÜBA, *kendi kendine* — Bu da deli!.. Bu Akif'ten deli!.. Demek ki erkek yaratılmış olsam, tâlihîm beni tımarhaneci edecekti.

ESAT — Ne düşünüyorsun? Söyle! Ağzından bir daha işitmek istiyorum. Beni seviyorsun a? Az buçuk olsun?.. Dün şu pencerenin önüne çıkarıp da elinle kafesini temizlediğin kanarya kadar olsun seviyorsun a?..

DİLRÜBA, *kendi kendine* — Bu, Akif'ten bin kat deli! Ne çare?!.. Kullanırız. (*Esat'a*) Galiba sizin bana olan muhabbetinizde şüpheniz var da bu sözlerinizle onu anlatmak istiyorsunuz. Sevme, beyim. Ben kailim. Senin gibi bir meleğin muhabbetine lâ-yık olmadığımı da bilirim. Ben seni sevmiyor muyum? Gönlüme o devlet elverir.

ESAT — Sen gerçekten beni öldüreceksin. Ne zararı var? Öldür! Senin kucagında ölecek değil miyim? Sürurumdan ölecek değil miyim? Şimdi bilir

misin, şeytan hatırıma neler getirdi? Darılmayacağını bilsem, söylerdim. Niçin darılacaksın? Söyleyeceğim. Yoksa darılır mısın? Gönlüm mutlaka söylemek istiyor. Darılmazsın; değil mi? Akif Beyin halini düşünürüm.

DİLRÜBA, *kendi kendine* — 'Bu, gerçekten çılgın! (*Esat'a*) Ben meğer iyi anlamışım. Sizin mutlak benden şüpheniz var. Bakın, birinci gece hayatınızdan neler geçiyor?

ESAT — Vallahi değil. Şüphe değil, haline taaccüp ediyorum da onun için söylüyorum. Buraya geldiği günden beri birkaç saatta bir kere karşıma çıkar. İki saat önce yine köşe başında rastgeldim. Yüzüme bir halde bakıyor ki, ne vakit تنها bulunsak canıma kastedecek gibi görünüyor. Ah, hani öyle bir şeye cesaret etse...

DİLRÜBA — Ben, şüpheniz var diyorum da inkâr etmeye çalışıyorsunuz...

ESAT — Vallahi değil! Onu sevmediğinizi biliyorum, yakinen biliyorum. İş bedihî⁵... Onu sevseniz bu gece nasıl birlikte bulunabilirdik? Lâkin o, seni seviyor; halinden belli. Hem de pek şiddetli seviyor. Vaktiyle şana malik de olmuş. Onları çeke miyorum. Allah seni bana mahsus yaratmışken o aramıza girmiş de senin gönlünü, benim hayatımı çalmış sanıyorum.

DİLRÜBA — Daha bu geceden dilinize onu virdettiniz⁶. Ne yapayım? Kaderimde varmış. Beni siz-

5) *İş bedihî*, iş meydana.

6) *Virdetmek*, dile dolamak, dilden düşürmemek.

den önce birine vermişler, lâkin ben şimdi size ihtiyarımı kendim teslim ediyorum. Bıçare kadınlar; bak, hiç birimiz size birinci görüştüğünüz kimdir diye sorar mıyız? Beyim, ben dulum, fakat gönlümü felek size saklamış. Nasıl isterseniz yemin edeyim. Ben ömrümde sizden başka kimseyi sevmedim. Ah, öteki burada değil ki yüzüne karşı söyleyeyim. O vakit belki inanırsınız.

Beşinci Meclis

Evvelkiler — AKİF

AKİF, *revolver elinde olduğu halde kapıyı tekmeleyip içeri girerek* — Burada... burada köpek! Söyle! Yüzüne karşı söyle bakayım!..

DİLRÜBA — Ah!

ESAT, *koynundan bir bıçak çıkarıp ikisinin arasına girerek*, Akife — Çık dışarı!..

AKİF — Çekil önümden! Beni rahatımdan, muhabbetimden, aklımdan, namusumdan, işimden, hayatımdan mahrum ettin; intikamımdan da mı mahrum etmek istiyorsun?

ESAT — Yıkıl oradan!.. Çık diyorum! Lakırdı da anlamıyor! Sen buraya mutlak gebermeye mi geldin? Âzasının bir yeri kımıldamıyor. Karşımda taş kesilmiş sanırsın. İnsanın haremiyle yatacağı odaya girilir mi? Seni evliyken öyle mi alıstırdılar?

AKİF, *Dilruba'yı taharri ederek* — Meydana çık sana! Hani yüzüme karşı söyleyecektin?

ESAT — Korkma! Ben sağken seni ecel bile elimden alamaz!

AKİF, *tabancasını Dîlrûba'ya sıkar, fakat Esat vurulur* — Bak nasıl alıyor, bak nasıl alıyorum!

ESAT, *bıçakla üzerine koşarak kalbine vurduktan sonra* — Bak, alabildin mi? Yalnız beni öldürdün. Zararı yok, sen de geberiyorsun. Ben... ben hâlâ ayakta duruyorum. Sen saraya uğramış köpek gibi yerlere çarpına çarpına geberiyorsun. Dîlrûba, gel efendim. Bak, ikimiz de senin için ölüyoruz. Gel! yanına gel de aramızı ölüm bile ayıramayacağını şu katile de anlatalım.

DİLRÜBA, *ağır ağır bir iki adım atarak, kendi kendine* — Bu bahaneyle olsun kendimi bir dışarı atabilsem.

AKİF, *can havliyle yerinden sıçrayarak Dîlrûba'ya hücumla* — Ah, ben daha sağ duruyorum; kolumda hâlâ senin taş yüreğini paralayarak kadar kuvvet var. (*Esat araya girer*) Bu adam da mezara girse, cadı olacak yine önüme çıkacak. Al! Sen insanın ölecek yerini bilirsin de ben bilmez miyim? (*Akif yarasından bıçağı çıkararak Esat'a vurur*) Biliyorsun, lâkin insan bıçağını yarasından çeker de düşmanını yine öldürür, orasını biliyorsun. Al, al nasibini!

ESAT — Ah!

DİLRÜBA, *hiç teessürsüz, fakat korkmuş bir halde kendi kendine* — İki kapıyı iki deli zaptetmiş. Nereden çıkarsın?

ESAT — Şimdi... şimdi iyice geberdin mi? İş-

te, işte Dîlrûba benim olacak! Gel, gel efendiciğim. Görüyor musun? Sen görmezsen cehenneme giden ruhun görür a. Gel, gel bari elimi tut. Ben gelemiyorum. Ruhum vücudumu idare edemiyor. Öldüm... A, merhametsiz; canım ta ağzıma geldi. Bari ayaklarına kapanayım da sahibine orada teslim edeyim.

DÎLRÛBA, *Esat'ın da yıkılıp düştüğünü görerek* — Hele ikisi de yıkıldı. Selâmetle şuradan canımı kurtarayım. Ah, kapının önünde de bir silâhlı duruyor. Etrafımı katiller, haydutlar almış. Can kurtaran yok mu?

Altıncı Meclis

Evvelkiler — SÜLEYMAN

SÜLEYMAN, *kapıdan içeri girerek* — Yok... Çalgılarınız, eğlenceleriniz işitilmesin diye bahçenizi o kadar geniş, duvarlarınızı o kadar yüksek yaptırmışsınız ki, bağırarak değil, kıyameti koparsanız, mümkün değil dışardan kimse işitmez.

DÎLRÛBA — Ah!

SÜLEYMAN — Buyurun, oturun da sizinle birlikte konuşalım.

DÎLRÛBA — Lâzım değil. Benden ne istiyorsun?

SÜLEYMAN — Şurada yatan kim? Benim oğlum. Rabbimin bana en büyük ihsanı, hayatımın dünyaya en aziz yadigârı, gönlümün âlemde en büyük

ümidgâhı olan oğlum... Bak ne halde yatıyor. Akif bu halde yatıyor da hâlâ bana senden istediğimi soruyorsun, öyle mi? Hayatının en sonra çıkacak nefesini, kanının en sonra dökülecek damlasını istiyorum. Sözün hülâsasını söyleyeyim: Seni geberteceğim!..

DİLRÜBA — Ne kadar da sakın sakın söylüyor. Sanki iltifat edecek, sanki canı yok da hayat ne demek olduğunu bilmiyor. Siz soyca mı katilsiniz? Oğlunuzu ben mi öldürdüm?

SÜLEYMAN — Daha ikinci tabanca patladığı zaman ben şu odanın kapısındaaydım.

DİLRÜBA — Odanın kapısındaaydınız da niçin gelmediniz? Beni öldürmeyi düşüneneğinize oğlunuzu kurtarmayı düşünseydiniz olmaz mıydı?

SÜLEYMAN, *hiç lakırdısına ehemmiyet vermemek* — Gözümle görmüş gibi biliyordum ki içerde adam ölüyor. Hem içerdeki adamlardan biri de oğlumdu, yine kurtarmaya gelmedim. Bir peder bir odada tabanca sesi işitir, oğlunun da orada olduğunu bilir de kolay kolay kapının önünde bekçilik eder mi sanırsın? — Hiç evlâdın oldu mu? Hayır, mutlak olmamıştır. Allah senin kadar alçak bir mahlu-kuna da kucağında kendi vücudundan ayrılmış, bir melek görmek nasip etsin de sair kullarına ne mü-kâfat ihsan eylesin? — Kurtarmaya gelmedim. Bak, ölüsü şurada yatıyor, kanlar içinde yatıyor da gözlerimden bir damla yaş çıkmıyor, bir kere dönüp de yüzüne bakmak istemiyorum. Niçin dersen, ben onu daha buraya geldiği vakit ölmüş buldum. Senin gi-

bi Allahın gazap ateşinden yaratılmış bir şeytan, Azrail'den önce davranmış, canını kabzasına lmış. Bugün kurtarabilsem yarın yine ölecekti. Senin için bugün katilliği irtikâp etti. Öldürdüğü adam yanında yatıyor. Yarın ihtimal ki ben sebab-i hayatı babasıyken canını kurtardığım için benim canıma kasteder, melun olurdu. Anladın mı hanımefendi? Sen öldürdün. Gemi içinde, deniz üstünde, düşman karşısında birkaç yüz okka barutu eliyle ateşlemişken ölmeyen delikanlıyı sen öldürdün! Şehit olmaktan başka bir arzusu olmayan Akif'i sen katil ettin! Biçareye put oldun, itikadından ayırdın. Ben o putu kıracağım. Beni kıymetli evlâdımdan mahrum ettin, ben de seni kıymetli canından mahrum edeceğim!..

DİLRÜBA — Allah aşkına, gözünün önünde yatan şehidin canıyçin bana dokunma.

SÜLEYMAN — Bak hınzıra! Kendine şefaatçi peyda etmek için adam şehit etmek nereden hatırına geldi? Git ayaklarına kapan bakayım. Hiç olmazsa cenazesinin yanında olsun ne kadar rezil, ne kadar alçak olduğunu göreyim. Söylüyorum da daha karşımda duruyor! Yakasına sarıldım da hâlâ celâdın iplerine nasip olacak boynunu eğmek istemiyor! Pençemi âşık eli mi zannettin? Sür, o cehennem en korkunç köşelerini ziynetlendirmeye lâyık olan yüzünü biraz da yere sür!..

DİLRÜBA — Allahtan korkmuyor musun? Bu yaştan sonra kana gireceksin?

SÜLEYMAN — Bak meluna! Hâlâ Allah adını lisanâ almaktan hayâ etmiyor. Allah korkusunu bili-

yor da yine Allahın en mukaddes binalarını yıkmaktan çekinmiyor.

DİLRÜBA — Bey! Bey! Beyim, gözünü aç da bak! Dİlrüba'na ne türlü eziyetler ediyorlar!..

AKİF, *kalkmaya çalışarak* — Ah! Dİlrüba!.. Dİlrüba!.. Allah! (*Ruh teslim eder.*)

SÜLEYMAN — Akif! Akif!.. Melun, telefine sebep olduğun adamı gördün mü? Sesini işitince ahretten imdadına gelmeye çalışacak. Sen öldürdüğünü anladın mı? Bu kadar hıyanetinden, bu kadar melanetinden sonra yine son nefesine varıncaya kadar dilinde senin adın dolaştı. (*Dehşetle yerdeki bıçağı kaparak*) Al!..

DİLRÜBA — Ah!

SÜLEYMAN — Çocuğun kanını göz yaşıyla sileceğime, senin kanınla şileyim.

DİLRÜBA — Bey, beni kurtar, öldüm, ölüyorum. Kurtar, yine senin olduğumu istemez misin?

SÜLEYMAN, *kemal-i hiddetle*⁷ — Geberiyor da hâlâ adam aldatmaya çalışıyor! Al, al! O can mahiyetine girip de vücudunâ istilâ eden⁸ şeytan cehen-neme bir saat önce gitsin. Geberdin mi, köpek? Cana kıymak nasıl olurmuş, anladın mı, fahişe?.. Akif, bahtsız çocuk, yerinde rahat yat. Helâkine sebep olanlar da seninle bir günde mezara giriyor. Ah, ne olurdu, birkaç dakika daha sağ olaydın da yoluna öldüğün ne iğrenç bir çehreymiş, göreydin. Geberdi, rengi küf tutmuş peynire benzedi, yüzü de kalbi ka-

7) *Kemal-i hiddetle*, son derece kızgınlıkla.

8) *İstilâ eden*, kaplayan.

dar çirkinleşti. Vah biçare Akif! Bu kadar alçak bir fahişe için hem sen katil oldun, hem beni bu yaştan sonra katil ettin. Gaza yolunda, devlet hizmetinde sarfettiğimiz emekler hebara gitti. İki dünyamız birden harap oldu, öyle mi? (*Biraz düşündükten sonra, bir mekânetle*⁹⁾) Estağfurullah! Sen hayatına kasteden bir adamı öldürdün, mazursun. Ben iki delikanlıyı zehirlemiş, helâk etmiş bir yılanı rastgeldim, ezdim, mahvettim. Ecir beklerim.

(*Perde kapanır*).

9) *Mekânet*, ağırbaşlılık.

EDEBİYAT KÜTÜPHANESİ

1.	ŞİNASİ Şâir Evlenmesi	250
2.	ÂLİ BEY Ayyar Hamza	200
3.	NAMİK KEMAL Zavallı Çocuk	150
4.	AHMET VEFİK PAŞA Zoraki Tabip	200
5.	NAMİK KEMAL Vatan -yahut- Silistre	400
6.	RECAİZADE EKREM Çok Bilen Çok Yanılır	200
7.	ANONİM Kanlı Kavak (Karagöz oyunu)	250
8.	ANONİM Kanlı Nigâr (Karagöz oyunu)	250
9.	AHMET MİTHAT Yeniçeriler (Uzun hikâye)	100
10.	MOLIERE ve AHMET VEFİK PAŞA Le Mariage Forcé ve Zor Nikâhı	200
11.	NÂBİZADE NÂZİM Zehra (Roman)	300
12.	NAMİK KEMAL Akif Bey	400
13.	NAMİK KEMAL İntibah	500
14.	ÂLİ BEY Letafet	400

Fiyatı 400 Kuruş